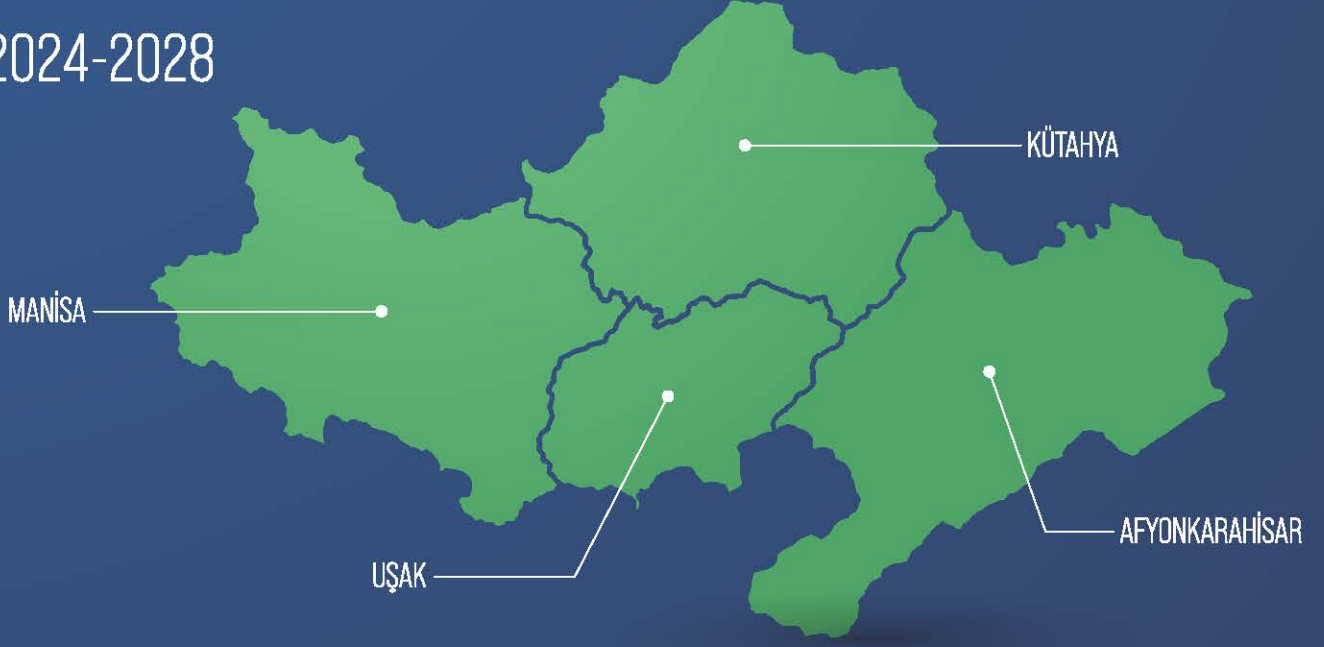

TR33 DÜZEY 2 BÖLGESİ BÖLGE PLANI

2024-2028

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#SİYEL
MALİYETİNİN
HATİLESİ

Zafer
Kalkınma Ajansı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI

TR33 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI ANA PLAN METNİ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM – 1: GİRİŞ	11
1.1. YÖNETİCİ ÖZETİ	12
BÖLÜM – 2: ANA PLAN.....	19
1.2. PLANLAMA SÜRECİ	20
2.1. DIŞ ÇEVRE ANALİZİ	22
2.1.1. Küresel Gelişmeler.....	22
2.1.2. Bölgeyi Etkileyen Ulusal Yatırımlar	24
2.1.3. Ulusal Politikalar	26
2.1.4. TR33 Bölgesi'nin Çevre Bölgelerle İlişkisi.....	28
2.2. TR33 BÖLGESİNE GENEL BAKIŞ	31
2.2.1. Genel Bilgiler.....	31
2.2.2. Bölge Tarihi	32
2.2.3. Bölge Coğrafyası	33
2.2.4. Sosyoekonomik Görünüm	34
2.3. MEKÂNSAL GELİŞİM	39
2.3.1. Mekânsal Gelişim Senaryoları	43
2.3.2. Bölgeler Arası Etkileşim.....	46
2.4. BÖLGE PLANI VİZYONU.....	49
2.5. STRATEJİK ÖNCELİK, HEDEF ve TEDBİRLER.....	50
2.5.1. Stratejik Öncelik – 1: Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması	50
2.5.2. Stratejik Öncelik – 2: Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması... ..	59
2.5.3. Stratejik Öncelik – 3: Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması	68
2.6. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ.....	80
BÖLÜM – 3: İZLEME ve DEĞERLENDİRME	82
BÖLÜM – 4: KAYNAKÇA.....	91
BÖLÜM – 5: EKLER.....	96
ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKRİ KÜNYELERİ ¹	97

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 – TR33 Bölgesi OSB’lerinin İl / İlçe Bazlı Alanları	45
Tablo 2 – TR33 Bölgesi İlleri, Çevre İller ve Ülke Geneli Kır - Kent Ayrımına Göre Nüfusun Oransal Dağılımı (%)	51
Tablo 3 – TR33 Bölgesi ve Ülke Geneli Üniversite Öğrenci Sayıları	60
Tablo 4 – TR33 Bölgesi İlleri, Üç Büyük İl ve Ülke Sanayi Alanlarının Dağılımı	77
Tablo 5 – Bölge Planı – Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisi	80
Tablo 6 – Performans Göstergeleri (<i>Stratejik Öncelik 1</i>)	84
Tablo 7 – Performans Göstergeleri (<i>Stratejik Öncelik 2</i>)	86
Tablo 8 – Performans Göstergeleri (<i>Stratejik Öncelik 3</i>)	88

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 – Otoyol Haritası.....	25
Harita 2 – Kalkınma Ajansları ve Bölgeleri	29
Harita 3 – TR33 Bölgesi Haritası.....	31
Harita 4 – 1. Kademe (Kentsel İlçeler) Olarak Sınıflandırılan İlçeler	39
Harita 5 – 2. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler	40
Harita 6 – 3. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler	41
Harita 7 – 4. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler	41
Harita 8 – TR33 Bölgesi Yerleşim Kademeleri	42
Harita 9 – TR33 Bölgesi Hizmet Kademelenmesi.....	43
Harita 10 – TR33 Bölgesi Kırsal Alanlarda Geçim Kaynakları	50

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 – TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı Stratejik Öncelikleri Şematik Gösterimi	14
Şekil 2 – Bölge İllerinin SEGE Özelinde Genel ve Alt Boyut Sıralamaları	34
Şekil 3 – Mekânsal Gelişim Şeması.....	48
Şekil 4 – Stratejik Öncelik Şeması: Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması.....	52
Şekil 5 –TR33 Bölgesi Cinsiyete Göre İstihdam Oranları (15 Yaş Üzeri)	59
Şekil 6 – Girişim Yoğunluğu Oranı (1.000 Kişi Başına).....	60
Şekil 7 – Stratejik Öncelik Şeması: Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması	61
Şekil 8 – TR33 Bölgesi ve Ülke Geneli NEET Oranları (%)	64
Şekil 9 – TR33 Bölgesi İlleri, Üç Büyük İl / Çevre İller ve Ülke İhracatının Teknoloji Düzeyine Göre Dağılımı (%).....	68
Şekil 10 – TR33 Bölgesi AB Ülkelerine Yapılan İhracat Oranı (%).....	69
Şekil 11 – Stratejik Öncelik Şeması: Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması.....	70
Şekil 12 –TR33 Bölgesi İmalat Sanayi İstihdamının Teknoloji Düzeyine Göre Dağılımı (%)72	

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ADNKS	:	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AJANS	:	Zafer Kalkınma Ajansı
ARAS	:	Afet Risk Azaltma Sistemi
BAKA	:	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BEBKA	:	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
BGUS	:	2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
BTK	:	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CORINE	:	Çevresel Bilginin Koordinasyonu
ÇŞİDB	:	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
DEİK	:	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DHMİ	:	Devlet Hava Meydanları İşletmesi
EHTTA	:	Avrupa Tarihi Termal Kentler Birliği
ETB	:	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
EPDK	:	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EUROSTAT	:	Avrupa İstatistik Ofisi
GBS	:	Girişimci Bilgi Sistemi
GEKA	:	Güney Ege Kalkınma Ajansı
GES	:	Güneş Enerji Santrali
GMKA	:	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
GSB	:	Gençlik ve Spor Bakanlığı
GSYH	:	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GZFT	:	Güçlü Yönler – Zayıf Yönler – Fırsatlar – Tehditler
HGM	:	Harita Genel Müdürlüğü
HMB	:	Hazine ve Maliye Bakanlığı
İBBS	:	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
İRAP	:	İl Afet Risk Azaltma Planı
İŞKUR	:	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KAGM	:	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü
KAYS	:	Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KGM	:	Karayolları Genel Müdürlüğü

KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	:	Küçük Sanayi Sitesi
KTB	:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MDP	:	Mali Destek Programı
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
MGM	:	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MTA	:	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
NEET	:	Ne Eğitimde Ne İstihdamda
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSB	:	Organize Sanayi Bölgesi
ÖSYM	:	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
REPA	:	Türkiye Rüzgâr Enerjisi Potansiyel Atlası
SEGE	:	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
SOP	:	Sonuç Odaklı Program
STB	:	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	:	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TGB	:	Teknoloji Geliştirme Bölgesi
TEPAV	:	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TİM	:	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKDK	:	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TMO	:	Toprak Mahsulleri Ofisi
TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSO	:	Ticaret ve Sanayi Odası
TTO	:	Teknoloji Transfer Ofisi
TÜBİTAK	:	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜBA	:	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKPATENT	:	Türk Patent ve Marka Kurumu
UAB	:	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YER-SİS	:	Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri
YÖK	:	Yükseköğretim Kurulu
YÖNETİM KURULU:		Zafer Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu

TAKDİM

Ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini topyekûn artırma hedefi doğrultusunda Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde Millî Teknoloji Hamlesi ile yüksek teknoloji ve katma değerli üretimi destekliyoruz. Küresel rekabet gücümüzü yükseltecek, ekonomik ve teknolojik bağımsızlığımızı güçlendirecek adımlar atıyoruz. Diğer yandan da Yerel Kalkınma Hamlesi ile 81 ilimizin potansiyelini ve yetkinliklerini harekete geçirecek politikalarla birlikte tüm bölgelerimizin bu yolculuğa azami katkıyı sunmasına yönelik program ve projeleri hayata geçiriyoruz.

Küresel değer zincirleriyle ilişkiler, üretim yapısı, dış ticaret düzeyi, girişimcilik kapasitesi, Ar-Ge ve yenilik performansı ve diğer illerle sosyo-ekonomik ilişkiler açısından illerimiz ayrıışmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Antalya gibi küresel değer zincirlerinde üst sıralarda yer alan illerimiz ve Kayseri, Gaziantep, Konya, Denizli ve Tekirdağ gibi önemli üretim ve ihracat merkezlerimiz ile birlikte imalat sanayi altyapısı ve kentsel hizmetler açısından daha yoğun müdahale ihtiyacı olan illerimiz mevcuttur.

İşte bu farklılıkları dikkate alan bölgesel kalkınma politikaları, refahın yurt sathında dengeli bir şekilde yayılmasını sağlama amacıyla öncelik verdiğimiz konuların başında gelmektedir. Buradan hareketle, 2024-2028 dönemi bölgesel gelişme politikalarımızın yeni stratejik çerçevesini ve uygulama araçlarını içeren Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejimizi (BGUS), “Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle yerel dinamiklerini kullanarak topyekûn kalkınmış bir Türkiye” vizyonuyla kamu, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerle geniş bir katılımı hazırladık. Yerel düzeyde ise kalkınma ajanslarımızın her birinin sorumluluk sahasını da ifade eden 26 Düzey 2 Bölgesi için hazırladığımız bölge planlarında; Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi’yle uyumlu şekilde her bir bölgenin orta vadeli gelişme önceliklerini ve potansiyellerini tanımladık. Yerelde yine ilgili bütün paydaşların katılımıyla kalkınma ajanslarımızın koordinasyonunda hazırladığımız bölge planlarında uygulama aracı olarak örnek projeler de geliştirdik.

Bu kapsamda; Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsayan TR33 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı’nı da Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda Zafer Kalkınma Ajansımız eliyle ortaya koyduk.

TR33 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı; bölgede coğrafi işaretli ürünler ve turizmden elde edilen gelirlerin artırılması ile kırsalda sosyo-ekonomik gelişmişliği üst düzeylere taşımak, başta kadın ve gençler olmak üzere dezavantajlı grupların hem kendi işlerini kurmasını hem de farklı sektörlerde istihdam edilmelerini sağlayarak iş gücünde daha aktif yer almalarına imkan vermek, yeşil ve adil dönüşümü önceleyerek sanayide teknolojik dönüşümü gerçekleştirmek doğrultusunda stratejik öncelikler, hedefler ve tedbirler içeriyor. Turizm altyapılarının geliştirilmesi, teknolojik dönüşümü sağlayacak merkezler ile sanayi bölgelerinin kurulması, sektörel dönüşümü sağlayacak ürünlerin imalatı gibi konularda bölge planında yer alan amaçların hayata geçirilmesi adına kamu ve özel sektöre yönelik proje örneklerine de planda ayrıca yer verdik.

BGUS ve bölge planlarının hazırlık sürecinde Bakanlığımıza ve kalkınma ajanslarımıza katkı veren tüm kurum ve kuruluşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Başta Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ve kalkınma ajansları personelimiz olmak üzere çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Mehmet Fatih KACIR

Sanayi ve Teknoloji Bakanı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

BÖLÜM – 1: GİRİŞ

1.1. YÖNETİCİ ÖZETİ

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı (Plan) Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden oluşan bölgenin cumhuriyetin ikinci yüzyıl başlangıcında dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde sosyoekonomik gelişimini sağlamak amacıyla T.C. Zafer Kalkınma Ajansı (Ajans) tarafından hazırlanmıştır. Plan, önümüzdeki beş yıllık (2024-2028) dönem boyunca bölgenin kalkınmasına ışık tutacak belgedir. Plan kapsamında bölgenin mevcut durumu çeşitli analizlerle çalışılmış, dünya trendleri, başta Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı koordinasyonunda hazırlanan On İkinci Kalkınma Planı ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (STB-KAGM) tarafından hazırlanmış olan 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) olmak üzere üst ölçekli plan ve stratejiler titizlikle incelenmiştir. Bunlarla birlikte Plan hazırlıkları kapsamında en çok yararlanılan kaynakların başında Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanan “Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri” (YER-SİS) ve “Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları” (SEGE) çalışmaları gelmektedir.

Planın hazırlık aşamasında ilgili tüm tarafların katılımı esas alınmıştır. Stratejilerin belirlenmesi adına her ilde tüm kurumların davet edildiği çalıştaylar düzenlenmiş, bölge açısından önemli sorunlar ve ihtiyaçlar sahadan alınarak masa başı verileri ile harmanlanmıştır. Bu sorun ve ihtiyaçlara yönelik olarak bölgedeki tüm kurum ve kuruluşların proje önerileri alınmıştır. Planın hazırlık aşamasında katılımı kadar planın uygulanabilir olmasına da azami dikkat edilmiş, stratejiler ve öncelikler bu açıdan farklı süzgeçlerden geçirilmiştir. Hazırlanan Planın başta Ege Bölgesi ve yakın ajanslarla uyumunu gözetmek adına çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılarda uyumun sağlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalıştaylarda ve toplantılarda katılımcılar Planda en çok “çevreye duyarlı üretim”, “dijitalleşme”, “sanayide rekabet”, “katma değerli üretim”, “kırsaldan göç”, “dezavantajlı gruplar”, “istihdam”, “turizm değerleri” gibi konuların öne çıkması gerektiğini vurgulamıştır. Paydaşların da önerileri ile Planın vizyonu “ekolojik dengeyi gözeterek katma değer yaratan, rekabet gücü yüksek, ekonomik ve sosyal olarak dengeli büyüyen, gelişen bölge” olarak belirlenmiştir.

Planın stratejik önceliklerinin seçiminde aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

- Ajans tarafından oluşturulacak etkinin seçilen stratejiye azami değer katması
- Ajansın çalışma alanlarının önemli bölümünü kapsaması
- İklim değişikliği gibi küresel sorunlara üretilen çözümlere yerel ölçekte destek olması
- Müdahale alanlarının Ajansın bütçesi hariç kullanılabilecek dış fonlarla desteklenebilmesi
- Dünya trendlerindeki fırsatların kaçırılmaması
- Yeterli paydaş yapısının bulunması

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Yukarıdaki ilkeler ışığında birbirlerini tamamlayıcı, kırsal kalkınmaya, dezavantajlı gruplara (özel politika gerektiren gruplar) ve daha rekabetçi bir sanayiye yönelik üç tane stratejik öncelik ile her biri altında iki adet hedef belirlenmiştir. Hedefler ise tedbirler ve projeler ile desteklenmiştir. TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı'nın stratejik öncelikleri, hedef ve tedbirlerinin şematik gösterimi Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1 – TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı Stratejik Öncelikleri Şematik Gösterimi

VİZYON	"Ekolojik dengeyi gözeterek katma değer yaratan, rekabet gücü yüksek, ekonomik ve sosyal olarak dengeli büyüyen, gelişen bölge"					
GENEL AMAÇLAR	Bölgenin; - Dengeli mekânsal gelişimini sağlamak. - Yaşam kalitesini artırmak. - Rekabet gücünü sürdürülebilir kılmak.					
STRATEJİK ÖNCELİK	 Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması		 Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması		 Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması	
HEDEF	Hedef 1.1 Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirler artırılabilecektir.		Hedef 1.2 Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabilecektir.		Hedef 2.1 Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.	
					Hedef 2.2 Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır.	
					Hedef 3.1. İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir.	
					Hedef 3.2. İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	
TEDBİR	Tedbir 1.1.1 Bölgede coğrafi işaretli ürünlerin satış kanalları geliştirilecektir.		Tedbir 1.2.1 Bölgede kırsal turizm alanlarının altyapı eksiklikleri giderilecektir.		Tedbir 2.1.1 Kadınların istihdam edilebilirliklerine yönelik eğitimler verilecektir.	
	Tedbir 1.1.2 Bölgede Avrupa Birliği'nden coğrafi işaret alan ürünlerin sayısı artırılabilecektir.		Tedbir 1.2.2. Agro turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.		Tedbir 2.1.2 Kadınların iş hayatına girişlerini kolaylaştırıcı altyapılar desteklenecektir.	
	Tedbir 1.1.3 Coğrafi işaretli ürünlerin markalaşması sağlanacaktır.		Tedbir 1.2.3 Bölgenin kırsal turizm destinasyon planı hazırlanacaktır.		Tedbir 2.1.3 Gençlerin istihdam piyasasının talebine yönelik kapasiteleri geliştirilecektir.	
	Tedbir 1.1.4 Kırsal alanda girişimciliğin artırılması sağlanacaktır.		Tedbir 1.2.4 Kırsalda turizm değeri taşıyan varlıkların tanıtımı yapılacaktır.		Tedbir 2.1.4 Gelecekte bölgede öne çıkacak meslekler belirlenerek bunlara yönelik dezavantajlı grupların becerileri geliştirilecektir.	
	Tedbir 1.1.5 Üretici birliklerinin coğrafi işaretli ürünler konusunda kapasiteleri geliştirilecektir.		Tedbir 1.2.5 Kırsalda turizm sektörüne yönelik eğitimler verilecektir.		Tedbir 2.1.5 Gençlerin gelecekte ihtiyaç duyacağı yetkinliklere yönelik kapasiteleri artırılabilecektir.	
	Tedbir 1.1.6 Tarımsal ürünlerin pazarlanma yöntemleri çeşitlendirilecektir.		Tedbir 1.2.6 Turizm alanlarına erişilebilirliğin artırılması sağlanacaktır.		Tedbir 2.1.6 Ne eğitimde ne istihdamda (NEET) yer alan gençlerin eğitim hayatına /işgücü piyasasına dönüşleri desteklenecektir.	
					Tedbir 2.2.1 Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.	
					Tedbir 2.2.2 Yeni kadın kooperatiflerinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.	
					Tedbir 2.2.3 Kadın kooperatiflerinin koordinasyonunu sağlayacak birimler oluşturulacaktır.	
					Tedbir 2.2.4 Gençlerin teknolojik girişimlerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	
					Tedbir 2.2.5 Girişimlerin sağ kalma oranlarını artırmaya yönelik çalışmalar yürütülecektir.	
					Tedbir 3.1.1 Bölge firmalarının orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üretimleri desteklenecektir.	
					Tedbir 3.1.2 Firmaların patent ve markalaşma çalışmaları desteklenecektir.	
					Tedbir 3.1.3 Bölgede orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üreten firmaların ihracat yapmalarını teşvik edilecektir.	
					Tedbir 3.1.4 Üniversite-sanayi arayüzleri güçlendirilerek teknoloji üretimi ve transferi desteklenecektir.	
					Tedbir 3.1.5 Bölgeye yeni yatırımlar çekmek için yatırım ortamı iyileştirilecektir.	
					Tedbir 3.1.6 Bölgenin lojistik imkânları geliştirilecektir.	
					Tedbir 3.2.1 Özel sektörün yeşil üretime yönelik çalışmaları desteklenecektir.	
					Tedbir 3.2.2 Bölge genelinde yeşil dönüşüm konusunda farkındalık artırılabilecektir.	
					Tedbir 3.2.3 Yeşil OSB kurulumuna yönelik faaliyetler desteklenecektir.	
					Tedbir 3.2.4 Üretimde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilecektir.	
					Tedbir 3.2.5 Yeşil dönüşüm sürecinden olumsuz etkilenen iş gücüne yeni beceriler kazandırılacaktır.	
					Tedbir 3.2.6 İmalat sanayisine girdi sağlayan tüm sektörlerde yeşil üretim çalışmaları desteklenecektir.	

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKININ
HAYATLARI

TR33 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI

TR33 Bölgesi, Düzey-2 bölgeleri içerisinde yüz ölçümü açısından en büyük üç bölgeden biri olup oldukça geniş bir kırsal alana sahiptir (Acar, 2008). Hem bölge planı kapsamında hem de Ajans tarafından geçmiş dönemlerde gerçekleştirilen araştırmalarda (Göç Nedenleri Raporu, 2017) kırsaldan kente göçün en önemli nedenlerinden biri olarak iş olanaklarının yetersizliği ön plana çıkmıştır. Kırsalda iş olanaklarının yetersizliği özellikle genç nüfusun göç etmesine, kırsalın yaşlanmasına ve tarımsal üretimin azalmasına neden olmaktadır. Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması stratejik önceliğinde göç sorununun azaltılarak kırsalın gelişimine (bölgenin dengeli gelişmesine) katkı sunulması öngörülmüştür.

Kırsalda gelir getirici faaliyetleri artırmanın amaçlandığı öncelikte, coğrafi işaretli ürünler ve turizmden elde edilen gelirlerin artırılmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Bölge genelindeki coğrafi işaretli ürünlerden katma değer sağlanması ve AB coğrafi işaretli ürün tesciline yönelim önem arz etmektedir. Yine bölgenin turizm değerlerinin tanıtılması ile temel ve yenilikçi turizm altyapılarının bölgeye kazandırılmasına, turizmden elde edilen gelirlerden kırsal kesimlerde yaşayanların azami ölçüde yararlanmasına yönelik tedbirler de alınmıştır. Bu tedbirleri hayata geçirmek adına bölge için önemli altyapı projeleri kurgulanmış, bölgede öne çıkan termal turizm odaklarını geliştirici proje fikirleri Plan kapsamında sunulmuştur. Bu stratejik öncelik, Plan kapsamında kırsal olarak belirlenen yerleşimlerde uygulanacaktır.

TR33 Bölgesi genelinde 2022 yılı TÜİK verilerine göre istihdam düzeyi erkeklerde yüzde 67,5 iken kadınlarda bu oran erkeklerin yarısından bile azdır (yüzde 33,7). Bu durumda kadınların büyük bir çoğunluğu bölge kalkınmasında, bölgenin ekonomik olarak büyümesinde dolayısıyla ekonomik yaşama katılım konusunda geri planda kalmaktadır. Kadınların kooperatifler gibi çatı kuruluşların altında üretimlerini, emeklerini ekonomik değere dönüştürmesi oldukça önemlidir. Ancak birçok kooperatifin benzer ürünler ürettiği olması, rekabetin artmasına ve kooperatiflerin ömürlerinin kısa olmasına neden olmaktadır. Buna istinaden kadın kooperatiflerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışmaları verimliliklerini artıracaktır.

Dezavantajlı grupların (özel politika gerektiren grupların) bölge genelinde önemli bir kısmını gençler oluşturmaktadır. Bölge genelinde genç nüfus oranı ülke ile paralellik göstermektedir. Yapılan araştırmalar 18-35 yaş arası gençlerin, kendi işini kurma eğiliminin 35-54 yaşa kıyasen yüzde 8 daha fazla olduğunu göstermektedir (PricewaterhouseCoopers, 2021). Bununla birlikte gençlerin mesaiye yarı zamanlı veya esnek çalışma saatlerini, girişim olarak ise imalat sanayisi yerine daha düşük maliyetlerle iş kurabilecekleri yazılım / bilişim sektörünü tercih ettikleri görülmektedir.

Bu stratejik öncelik kapsamında bölgede dezavantajlı grupların iş gücüne katılımını sağlamak adına istihdam edilebilirliklerinin artırılması veya kendi işlerini kurmaları hedeflenmektedir. Kadınların ağırlıklı olarak kooperatif çatıları altında gelir getirici aktivitelere katılımı önceliklendirilmiştir. Teknolojik alanlar başta olmak üzere gençlerin girişimlerinin de desteklenmesi önemli görülmüştür. Bu öncelik kapsamında sektörlerin ihtiyaç duyacağı personelin yetiştirilmesi amacıyla çeşitli eğitimler de verilecektir. Ayrıca çeşitli ajans desteklerinin sağlanmasının, danışmanlık hizmetlerinin sunulmasının faydalı olacağı değerlendirilmiş olup söz konusu tedbirler bölge genelinde uygulanacaktır.

TR33 Bölgesi, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre 2022 yılında ülke ihracatının yaklaşık yüzde 3'ünü gerçekleştirmiş olup bunun yüzde 64'ten fazlası orta-düşük, düşük teknolojiye sahip sektörlerden yapılmıştır. Bununla birlikte yine ihracat verilerine bakıldığında bölge illerinin bazı sanayi dallarında (Afyonkarahisar ve Kütahya metalik olmayan mineral ürünler imalatı, Uşak deri ve tekstil) yoğunlaştığı görülmektedir. Bölge, ülkenin doğu illerine göre nitelikli elemana ulaşma açısından avantajlı konumda olmasına rağmen orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üretimine (nispeten Manisa hariç) geçiş yapamamaktadır. Ancak sektörel çeşitlilik açısından TR33 Bölgesi'nin Düzey-2 bölgeleri içinde 2009-2020 yılları arasında ilk beşe girme başarısı göstermesi bölgede sanayinin çeşitlendirilmesi konusunda eğilimin olduğuna işaret etmektedir (Ören, 2022). Sanayinin orta-yüksek, yüksek teknoloji ürün üretimine geçişi daha yüksek teknolojik yatırımları ve doğası gereği sanayinin dijitalleşmesini de beraberinde getirecek olup bu gelişme de veri analistleri, yapay zekâ ve makine öğrenimi uzmanları, dijital pazarlama ile strateji uzmanları gibi gençlerin oldukça ilgisini çeken konularda istihdam olanakları yaratacaktır.

Son dönemlerde; iklim değişikliğinin etkilerini, çevre kirliliğini ve sera gazını azaltmak adına AB ülkelerinde yeşil mutabakat, sınırda karbon düzenlemesi gibi farklı eylemler hayata geçirilmektedir. Ülkemizde de Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda “Yeşil Mutabakat Eylem Planı” oluşturulmuştur. Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda ülkedeki birçok bakanlığın da sorumlu olduğu eylemler yer almaktadır. Yeşil üretime 2022 yılı Eylül ayında açıklanan Orta Vadeli Program'da da yer verilmektedir. TİM verilerine göre bölgenin ihracatının büyük kısmı (yaklaşık yüzde 55) AB'ye üye ülkelere yapılmaktadır. TR33 Bölgesi, ihracatından kaynaklı olarak AB tarafından uygulanan temiz sanayi / enerji politikalarından çok yüksek düzeyde etkilenme riski taşımaktadır. Yeşil dönüşüm ile ilgili yapılan araştırmalarda ülke sanayicilerinin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı ortaya konulmuştur (TEPAV, 2022; DEİK, 2022). Bu sorunların giderilmesi adına eylem planında belirtilen konulara azami dikkat edilerek bölgenin teknolojik ürün üretimi konusunda gelişmesine; bölge sanayisinin rekabet gücünün sürdürülebilir olmasına Plan kapsamında katkı sağlanacaktır.

Sanayinin teknolojik dönüşümünü çevreye duyarlı olarak sağlamanın amaçlandığı stratejik öncelik kapsamında imalat sanayisinin yüksek teknoloji ürün üretimine, ihracatını artırmaya ve yeşil dönüşümüne yoğunlaşılacaktır. Firmalara mali ve teknik desteklerle, yol gösterici araştırma ve analizlerle yardımcı olunacak; sonuç odaklı danışmanlık destekleri bu strateji kapsamında sunulacaktır. Bölgeye yatırımcı çekme faaliyetlerinde teknolojik ürün üretimi yapılan sektörlerle odaklanma sağlanacaktır. Bu konularda yapılacak çalışmaların bölge genelinde yeni teknolojik girişimlerin doğmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yatırım ortamını iyileştirmek adına başta sanayi alanları olmak üzere lojistik altyapısının geliştirilmesine, yatırım / yerleşim alanlarının artırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bölge genelinde mevcut ve planlanan yerleşim yerleri / sanayi alanlarının başta deprem olmak üzere yaşanabilecek afetlere karşı dayanıklılığının sağlanmasına yönelik tedbirler Planda kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

Yeşil dönüşüm kapsamında başta sanayi alanları olmak üzere bölgenin ihtiyaç duyduğu çevreci altyapılar desteklenecektir. Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teşvik edilerek karbon salınımının azaltılmasına yönelik çalışmalar kurgulanacaktır. Her ne kadar bu strateji Plan kapsamında 1. kademe ilçeler (kentsel ilçeler) ve organize sanayi bölgesi bulunan ilçelere öncelikli olarak uygulanacak olsa da bölge genelinde konuyla ilgili kurum ve kuruluşların farkındalığını ve kapasitesini artırmak adına çeşitli faaliyetler de düzenlenecektir. Yine strateji kapsamında imalat sanayisine girdi sağlayan sektörlerle ve yeşil dönüşümden negatif etkilenecek gruplara yönelik bazı tedbirler de çalışılacaktır.

Planda yer alan stratejik öncelikler ve hedeflerin birbirlerini tamamlayıcılığına azami ölçüde dikkat edilmiştir. Kırsal alanda gelirlerin artırılması önceliğinde coğrafi işaretli ürünlere yönelik çalışmaların dezavantajlı grupların (başta kadınlar) kooperatifler üzerinden ekonomiye daha fazla katkı sağlamasına girdi oluşturması beklenmektedir. Kırsal turizmden elde edilecek başarıların dezavantajlı gruplara yeni iş imkânları yaratabileceği değerlendirilmektedir. Sanayideki teknolojik dönüşüm ve bunu izleyecek olan sanayinin dijitalleşmesi, yaratacağı yeni iş dalları ile hem dezavantajlı grupların istihdam edilmesine hem de hizmet sektörünün bilgi yoğun gelişimine katkı sunacaktır. Bu durum gençlerin istihdam edilebilirliğine veya teknolojik girişimlerini kurmalarına fayda sağlayacaktır.

TR33 Bölgesi ülkemizin büyük ve güçlü sanayi şehirlerini (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya) birbirine bağlayan bir konumda bulunması nedeniyle sanayi, turizm ve hizmetler sektörü açısından çeşitli fırsatlara sahiptir. İzmir bölgesiyle ekonomik ilişkilerin oluşturacağı çeşitli etkileşimlerin bölgenin kalkınmasına yeni olanaklar sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle TR33 Bölgesi'nin batısı ile İzmir ilinin ilişkilerinin giderek yoğunlaşacağı ve bu iki bölgenin birbirlerini besleyerek daha rekabetçi olacağı değerlendirilmektedir. Güçlü tarımsal ve hayvansal üretimi, yeraltı zenginlikleri, gelişen ulaşım olanakları da bölgenin kalkınmasına önemli katkılar sağlayabilecektir. Bu nedenle beş yıllık Plan süresince yerel kalkınma fırsatlarını kaçırmamak adına stratejik önceliklerle paralellik gösteren, stratejik öncelikleri destekleyici, bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacak çeşitli çalışmaların yapılması beklenmektedir.

Yeni bölge planında yer alan stratejik önceliklerin gerçekleştirilmesine yönelik olarak bölgedeki tüm kurum ve kuruluşlar arasında etkin iş birliği mekanizmaları kurulacaktır. Planda yer alan hedefleri gerçekleştirmek adına bölge paydaşları ile ortak projeler geliştirilecektir. Stratejik öncelikler esas alınarak 2024 yılı başından itibaren uygulamaya konulacak sonuç odaklı programlar (SOP) kurgulanacak; Ajansın beşeri ve mali sermayesinin büyük bir kısmı bu çalışmaları hayata geçirmek için kullanılacaktır. Planda belirlenen hedef göstergeleri periyodik olarak takip edilecek ve SOP'lar kapsamında oluşturulacak Ajans içi ve dışından üyelerle kurulacak komisyon tarafından izleme ve değerlendirmesi yapılacaktır. Planın izlemesi ise belirlenen performans göstergeleri üzerinden STB-KAGM koordinasyonunda yürütülecektir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Yoğun masa başı ve saha çalışmalarının neticesinde hazırlanan TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı, Ana Plan, İzleme ve Değerlendirme, Kaynakça ile Ek'lerden oluşmaktadır. Giriş kısmında, raporun yapısıyla birlikte planlama süreci açıklanmıştır. Ana Plan kısmında uluslararası gelişmeler ve bölgeye olası etkileri, üst ölçekli ulusal planlarla olan ilişki, TR33 Bölgesi'ne genel bakış yer almaktadır. Ayrıca Plan kapsamında belirlenen üç adet stratejik öncelik ile ilgili bilgiler, mekânsal gelişim ve belirlenen hedeflerin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilişkisi de bu kısımda yer almaktadır. İzleme ve Değerlendirme kısmında ise Plan kapsamında belirlenen performans göstergeleri ile izleme metodolojisi sunulmuştur. Plan kapsamında yararlanılan çalışmalara ait bilgiler Kaynakça'da listelenmiştir. Son olarak ise her stratejik öncelik için oluşturulan proje önerilerine yer verilmiştir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HATİRESİ

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

BÖLÜM – 2: ANA PLAN

1.2. PLANLAMA SÜRECİ

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (STB-KAGM) tarafından yapılan resmi bildirim sonrasında Ajans koordinasyonunda hazırlanmıştır. Planlama yaklaşımında Planın uygulanabilir ve yönetim esaslı olması amaçlanmıştır. Söz konusu niteliklere haiz olunması ancak planlama ve uygulama süreçlerinde etkin bir katılımıcılığın sağlanması ile mümkün olduğundan bu hususa azami özen gösterilmiştir. Süreç içerisinde tüm paydaşlara bilgilendirmeler yapılmış ve katılımları sağlanmıştır.

Planda ulusal vizyon, uluslararası eğilimler ve paydaş görüşleriyle uyumlu olarak bölge vizyonu ortaya konulmuştur. Vizyon odağında mevcut durumun tespitine ilişkin yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Belirlenen bölgesel gelişim senaryosu doğrultusunda vizyona ulaşmak adına üç ana stratejik öncelik belirlenmiştir. Stratejik öncelikler altında hedefler, tedbirler ile projeler tanımlanmıştır. Ayrıca her bir öncelik için Plan döneminde gerçekleştirilmek üzere somut hedefler belirlenmiştir.

Stratejik öncelikler kapsamında belirlenen projelerin her biri için amaç, hedef grup, uygulama alanı, bölge planı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilişkisi ve finansman ihtiyacı gibi parametreler belirlenmiştir. Planın izlenmesi ve değerlendirilmesi kısmında, ulaşılmaması hedeflenen performans göstergeleri en güncel mevcut durum ve 2028 yılı hedefleri olarak belirlenmiştir.

Hazırlık Süreci: Ajans Yönetim Kurulunda bölge planı hazırlama usul ve esasları hakkında sunum yapılmış ve alınan Yönetim Kurulu kararı ile bölgedeki tüm paydaşlara yeni bölge planının hazırlıklarının başladığına dair Valilik Makamınca gönderilen yazı ile bilgilendirme yapılmıştır. Benzer şekilde 7 Haziran 2022 tarihinde yayımlanan 2022/7 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi de tüm paydaşlara resmi yazı ile gönderilmiştir. Plan kapsamında çok detaylı bir mevcut durum analizi hazırlanmış ve Ajansın bölge genelinde sahip olduğu tecrübeler de dikkate alınarak bazı öngörülerde bulunulmuştur.

Odaklanma: Bu öngörülere, Ajansın geçmiş dönemde hazırlamış olduğu yenilik stratejileri, sosyal analizler, fizibilitelerden elde edilen bilgiler, göç araştırmaları ve en önemlisi uzun zamandır süreklilik arz eden saha çalışmaları esas oluşturmuştur. Ajansın tüm birimlerinin eksiksiz katıldığı koordinasyon toplantıları ile öngörüler geliştirilmiştir.

Önceliklerin Belirlenmesi: İlk taslak öngörülerin ışığında bölgedeki tüm kamu kurumları, organize sanayi bölgeleri, ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları, kooperatifler ve sivil toplum kuruluşlarının davet edildiği çalıştaylar düzenlenmiştir. Çalıştaylarda bulgular, katılımcılarla paylaşılmış, devamında kurulan masalarda taslak öngörüler tartışmaya açılmıştır. Masalarda farklı temalara yönelik GZFT analizleri gerçekleştirilmiş, proje önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalıştaylar sonrasında paydaşlardan birebir alınan görüşlerle Plana zemin hazırlayacak stratejik öncelikler olgunlaştırılmış ve bu önceliklere istinaden tüm kurum ve kuruluşlardan proje, etkinlik (araştırma-analiz, tanıtım, organizasyon vb.) önerileri istenmiştir. Bölge üniversitelerinde yerel kalkınma veya şehir-bölge planlama konularında uzman akademisyenlerle toplantılar yapılarak Planın gelişimine katkı sunulması sağlanmıştır. Ayrıca dönem dönem çeşitli konularda bölgedeki kurum ve kuruluşlarla toplantılar / görüşmeler yapılarak fikir alışverişinde bulunulmuştur.

İstişare: Ajans içinde özellikle Planın uygulama aşamasında karşılaşılabilecek sorunlar üzerine istişarelerde bulunmak adına tüm birimlerle çeşitli toplantılar düzenlenmiş, paydaş yapısı titizlikle gözden geçirilmiştir. Ege Bölgesi illerinde faaliyet gösteren tüm kalkınma ajanslarının katılım sağladığı toplantı ile de Planın çevre illerle uyumlaştırılmasına çalışılmıştır. Plan çalışmalarının ilerlemeleri ile ilgili Ajans Yönetim Kuruluna çeşitli toplantılarda bilgilendirme yapılmıştır. Paydaşlardan gelen öneriler ile hazırlanan plan taslağı, 28.12.2022 tarih ve 2022/07 sayılı Yönetim Kurulu Toplantısı'nda sunulmuş, uygun görülerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir. Kurumların görüşüne açılan Plan gelen tavsiyeler ile gözden geçirilmiş ve STB-KAGM'den farklı tarihlerde gelen öneriler doğrultusunda da revize edilerek gönderilmiştir.

2.1. DIŞ ÇEVRE ANALİZİ

2.1.1. Küresel Gelişmeler

COVID-19 salgını sonrasında uluslararası piyasalarda toparlanma ile dünya ticareti salgın öncesi seviyesini aşmıştır. Bununla birlikte özellikle giderek artan ara ürün ihtiyacı ve değişen ticaret ilişkileri, lojistik ve bilgi-iletişim teknolojileri, dış ticaret hacminin ve üretilen katma değer artmasını sağlamaktadır. Pazarın genişlemesi, ihracat odaklı büyüyen ve gelişen ekonomiler için önemli bir fırsat oluşturmuştur. Özellikle Avrupa'ya yakın bölgelerin bu gelişmeler doğrultusunda, dış talebi karşılayacak şekilde ihracatlarını hem miktar hem de katma değer yönünden artırarak gelişmişlik düzeylerini yükseltme şansları bulunmaktadır. Salgın döneminde tedarik zincirinde yaşanan sıkıntılar ülkeleri farklı pazarlara yönlendirmiştir. Bu durum özellikle ürün çeşitliliği sağlama potansiyeli fazla olan coğrafyalara avantaj sağlayacaktır. Ayrıca ülkemiz gibi coğrafi konumu sayesinde çok farklı bölgelere yakın olan noktalar ürün çeşitliliği yanında lojistik anlamda da avantajlı konumda olacaktır.

Rusya-Ukrayna savaşı AB ülkelerinde önemli ölçüde enerji krizi yaşatmış ve yaşatmaya devam etmektedir. Birçok AB ülkesinde yatırımcılar enerji darboğazından kaynaklı olarak yatırımlarını farklı bölgelere kaydırmayı planlamaktadır. Ülkemizin bu olaylarda gösterdiği çözüm odaklı yaklaşım sayesinde AB ülkelerinde yaşanan kriz gibi bir enerji sorunu ile ülkemizde karşılaşmamıştır. Bundan kaynaklı olarak AB ülkelerindeki değişen yatırım planlarının bölgeye çekilmesi açısından avantaj kazanılacağı düşünülmektedir.

Dünya genelinde çevreye duyarlı üretim çok hızlı bir şekilde gündemde yerini almıştır. İklim değişikliğinin etkisi artık doğrudan hissedilebilir bir aşamaya gelmiş, birçok ülkede sel felaketleri, kuraklık gibi afetler görülmeye başlanmıştır. İklim değişikliğinin ülkemiz de dâhil etkilerini azaltmak amacıyla başta AB ülkeleri olmak üzere önemli bir “yeşil dönüşüm” hareketine başlanmıştır. Bu yeşil dönüşüm, öncelikli olarak alüminyum, çimento, gübre ve demir-çelik sektöründe faaliyet gösteren firmaları, ilerleyen süreçte ise kalan tüm sektörleri etkileyecektir. Özellikle AB ülkelerine yapılan ihracatta güçlü olmaya devam etmek isteyen ülkelerin / firmaların bu konuda çalışmalara ivedilikle başlaması, gerekli önlemleri yakın zamanda alması oldukça önemlidir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sürdürülebilir büyüme ve doğal kaynakların etkin kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda artan enerji ihtiyacının kapsayıcı biçimde karşılanabilmesi için enerji verimliliğinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve kaynak verimliliği tedbirlerinin alınması beklenmektedir. Bölgenin sahip olduğu yenilenebilir enerji kaynağı potansiyelinden (güneş, rüzgâr, jeotermal) azami ölçüde faydalanılması yabancı yatırımların çekilmesine katkı sağlayacaktır.

Dijitalleşme ile mesleki eğitimde beklentiler önemli ölçüde değişmeye başlamıştır. Dünya Ekonomik Forumu'nun da aralarında bulunduğu birçok farklı kurum bu değişimle ilgili raporlar üretmekte, gelecekte istihdam edilecek kişilerde aranacak yetkinliklerle ilgili öneriler ortaya koymakta, gelecekte öne çıkacak meslekler hakkında öngörülerde bulunmaktadır.

Bu raporların neredeyse tamamında giderek daha çeşitli özelliklere sahip nitelikli eleman ihtiyacından bahsedilmektedir. Ülkemizin büyüme rakamlarındaki istikrarın devam etmesi açısından tüm sektörlerin ihtiyaç duyacağı nitelikli iş gücü talebini karşılayacak önlemlerin alınması gerekmektedir. Birçok gelişmiş ülkeden daha fazla olan genç nüfus oranımızın bu iş gücü talebini karşılayabilecek durumda olması önemli bir avantajdır. Bu durum, buldukları coğrafyada genç ve nitelikli iş gücüne ulaşamayan firmaların yatırımlarının bölgeye çekilmesi açısından önemli fırsat teşkil etmektedir. Başka bir deyişle genç ve nitelikli iş gücü ile yabancı sermayeli yatırımların bölgeye yönlendirilebileceği değerlendirilmektedir. Elbette genç nüfus oranının avantaja çevrilmesi için önümüzdeki süreç içerisinde sektörlerin dijitalleşme ile ihtiyaç duyacağı niteliklere sahip gençlerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir.

Dünya üzerinde yeni kuşağın iş hayatına bakış açısı oldukça değişmiş durumdadır. Gençler bilişim sektörü başta olmak üzere kendi işlerini yapabilecekleri veya yarı zamanlı çalışabilecekleri yazılım / bilişim sektörü gibi işleri tercih etme eğilimindedir. Son dönemde sanayinin dönüşümü ile birlikte mavi yakanın yerini metal yakanın almaya başlaması, sanayinin dijitalleşmesini de getirmiş olup bu da gençlerin bilişim sektörüne olan eğilimlerindeki iştahı artırmıştır. Ayrıca dijital teknolojilerin yaygınlaşması siber tehditlerin artmasına da sebep olmuştur. Bu durum kamu kurumlarının ve firmaların gizli / özel verilerini dijital ortamda korumak için ek önlemler almasını gerekli kılmıştır. Firmalar ihtiyaçlarının bir kısmını teknolojinin özelliklerinden faydalanarak (uzaktan) hizmet alımıyla gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu eğilim, gençlerin yazılım konusunda kendilerini daha fazla geliştirmelerini sağlamış, hatta yurt dışındaki firmalara hizmet vermeye kadar getirmiştir. Nispeten farklı sektörlerle kıyaslandığında gençlerin çok daha düşük bütçeli yatırımlarla hayata geçirilen yazılım girişimciliğine yönelmesi büyük fırsatlar doğuracaktır. Ayrıca bu sektördeki gelişmeler yurt dışı pazarlar / müşteriler için de çalışma fırsatı doğuracak ve hizmet ihracatına katkı sağlayacaktır. Bilgi Teknolojileri Kurumu koordinasyonunda Hazine ve Maliye Bakanlığı ile yürütülen bilgi teknolojilerine yönelik eğitimler sayesinde bölgedeki genç nüfusun bu hizmetleri verebilme kapasitesine sahip olması önemli bir avantaj teşkil etmektedir.

Kadınların iş gücüne katılma oranının artırılması iş gücü eksikliğinin yoğun olarak hissedildiği bölgelerin kalkınması için olumlu bir gelişmedir. Söz konusu bölgeler, kıymetli eğitim iş birliği politikalarının da etkisiyle gerek kendi içindeki gerekse çevre bölgelerdeki kadınların iş gücüne katılması sayesinde ihtiyaç duydukları iş gücünü karşılayabileceklerdir. Kadınların ekonomik aktivitelere katılmaları ile birlikte hazır gıda ürünlerine olan talep artmakta, ihtiyaca bağlı olarak kalite standardı bulunan gıda ürünlerinin pazarı sürekli genişlemektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda, nitelikli tarım alanlarının ve gıda sektörünün önemi artmaktadır. Gelişen hazır gıda sektörünün kadınların kendi başlarına veya ortak hareketle kuracakları girişimlere yeni pazarlar yaratacağı değerlendirilmektedir.

COVID-19 salgınından en fazla etkilenen sektör turizm olmuştur. Salgın sonrasında insanların turizme olan yöneliminde değişimler olmuş, deniz-kum-güneş gibi kitle turizmi yerine doğa ile iç içe, kalabalığın nispeten az olduğu bireysel tatil / aile tatilleri öne çıkmıştır. Bu konu ülkemiz gibi turizmi dört mevsime yaymak adına politikalar geliştiren ülkeler için avantaj sağlamıştır.

Bu nedenle bungalov tipi bağımsız evlerde veya karavan ile yapılacak kültür turizmi, doğa / yayla turizmi temaları öne çıkmaya başlamıştır. Ayrıca kitle turizmi yerine bu tür bireysel turizm akımlarında turistlerin ihtiyaçlarını oteller yerine yerelden karşılaması gelirin tabana yayılması açısından bir fırsat doğurmuştur.

2.1.2. Bölgeyi Etkileyen Ulusal Yatırımlar

Bölge genelinde önemli kamu yatırımları bulunmaktadır. Bunların içerisinde ağırlıklı olarak bölgenin erişebilirliğini artırmaya yönelik projelerin, bölgenin başta yatırımcı çekme olmak üzere birçok konuda daha avantajlı konuma erişmesine katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Bu yatırımlar ayrıca bölge genelinde ve yakın bölgelerde sanayi koridorlarının oluşmasına da öncülük etmektedir.

Önemli kamu yatırımlarından olan Ankara-İzmir hızlı tren hattı projesinin uzunluğu 508 km'dir. Bu hat 200 km / saat hızla elektrikli ve sinyalli olarak planlanmıştır. Projenin tamamlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Proje bölge illerinden Afyonkarahisar, Uşak ve Manisa üzerindeki güzergâh boyunca ilerleyecektir. Güzergâh üzerindeki il ve ilçelerin Ege Bölgesi içinde merkez konumundaki İzmir ile entegrasyonunun artması ve özellikle erişebilirliği artan yerleşimlerdeki sanayi bölgelerine nitelikli iş gücü çekilebileceği için bu güzergahta yatırımların da artması beklenmektedir.

Antalya ile İstanbul'u bağlamak için Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından Antalya-Burdur / Isparta-Afyonkarahisar-Kütahya-Eskişehir hızlı tren projesi geliştirilmiştir. Projenin bölgenin erişebilirliğini artırarak yatırımcı çekme açısından önemli fırsatlar sunacağı düşünülmektedir.

Ankara-İzmir otoyolunun Afyonkarahisar, Uşak ve Manisa üzerinden geçmesi planlanmaktadır. Bölgenin üç ilinden geçecek bu otoyol projesinin bölgeye getireceği lojistik avantajlar, hem enerji hem de pazarlama maliyetleri açısından oldukça önemlidir. Benzer şekilde İstanbul'u Antalya'ya Bursa üzerinden bağlayacak olan otoyol da Kütahya-Uşak-Afyonkarahisar güzergâhından geçmekte olup bölgenin erişebilirliğine önemli katkılar sunacaktır.

Yap-İşlet-Devret Modeli ile yapılan 426 km'lik İzmir-İstanbul otoyolu projesi, Manisa ilini Bursa-Kocaeli-İstanbul'a bağlamaktadır. Bu projenin Manisa sanayisi için yeni çekim alanları yaratması beklenmektedir. Ayrıca bu otoyolun Balıkesir üzerinden 1915 Çanakkale Köprüsü'ne bağlanması güçlü Manisa sanayisine 4 saatin altında sınır kapısına ulaşma imkanı yaratacağından şehre lojistik açıdan büyük güç katacaktır. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı koordinasyonunda yapılması planlanan yollarla ilgili bilgiler Harita 1'de sunulmaktadır.

Çandarlı Limanı'nın tam kapasite ile hayata geçmesiyle birlikte özellikle Manisa ili OSB'lerine büyük fayda sağlaması beklenmektedir. Limanın gelişmesinin başta Soma OSB olmak üzere diğer yakın OSB'lere sağlayacağı lojistik avantajlar sayesinde yatırımcı çekme anlamında çeşitli fırsatlar sunabileceği değerlendirilmektedir.

2.1.3. Ulusal Politikalar

Plan kapsamında bölgenin potansiyelinin, güçlü ve zayıf yönlerinin üst ölçekli planlarda alınan karar ve uygulanacak politikalarla uyumu değerlendirilmiştir. Planda oluşturulan öncelik ve tedbirler On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve BGUS çerçevesinde çeşitli bakanlıklar tarafından hazırlanan üst ölçekli eylem planlarına uyum gözetilerek oluşturulmuştur.

On İkinci Kalkınma Planı hedefleri “İstikrarlı Büyüme, Güçlü Ekonomi”, “Yeşil ve Dijital Dönüşümle Rekabetçi Üretim”, “Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum”, “Afetlere Dirençli Yaşam Alanları, Sürdürülebilir Çevre” ile “Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim” olmak üzere beş başlıkta toplanmıştır. Kalkınma planının “İstikrarlı Büyüme ve Güçlü Ekonomi” başlığı kapsamında sanayide teknolojik dönüşümün sağlanmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir. Plan kapsamında sanayinin teknolojik gelişimi ihracatta yeşil dönüşümün önemi de dikkate alınarak tasarlanmıştır. Böylece bölgesel ölçekte katma değerli ürün ihracatını artırarak ulusal ve küresel ölçekte daha rekabetçi bir ekonomiye sahip olunması ana hedefine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Kalkınma planının “Yeşil ve Dijital Dönüşümle Rekabetçi Üretim” bölümünde yenilikçi üretim yapabilen öncelikli sektörler belirlenmiştir. Belirlenen tüm sektörler orta-yüksek ve yüksek teknoloji sınıfında yer almaktadır. Bölge planında, bölgede kırılabilirliği azaltmak ve orta-düşük sektörlerde sıkışan bölge ihracatını geliştirmek için imalat sanayisinde yüksek teknoloji ürün üretmek hedeflediğinden, ayrıca yeşil OSB'lere yönelik tedbirlere yer verildiğinden dolayı Bölge Planı On İkinci Kalkınma Planı'nın dönüşümle beraber rekabetçi üretim önceliğine doğrudan hizmet edecek tedbirler içermektedir.

“Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum” hedefinde iş gücü piyasasının dönüşümü çerçevesinde kalifiye personel yetiştirme faaliyetleri, özel politika gerektiren gençlerin ve kadınların iş gücü piyasasına katılımlarının sağlanması, dijital dönüşüm ve teknolojik gelişime önem verilmesi gibi hususlar öne çıkmaktadır. On İkinci Kalkınma Planı'nda kadın kooperatifleri de önceliklendirilmiş ve kooperatiflere destek sağlanmasına yönelik tedbirlere yer verilmiştir. Hazırlanan Plan kapsamında da genç girişimciliğine, sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli personel ihtiyacının karşılanmasına, kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmesine yönelik tedbirlere azami önem verilmiştir. Bölge sanayisinin dijital dönüşümünde ihtiyaç duyacağı nitelikli istihdamı karşılamak adına gençlere eğitimler sunulması planlanmıştır.

“Afetlere Dirençli Yaşam Alanları, Sürdürülebilir Çevre” hedefinde ise afet riskleri, sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda çevrenin korunması ve kırsalda ekonominin çeşitlendirilmesi yoluyla kırsal alanların çekiciliğinin artırılması konularına odaklanılmıştır. Bölge imalat sanayisinin azami ölçüde çevreye duyarlı üretim yapması, turizm ve yerel ürünlerin potansiyeli dikkate alınarak bölge kırsalında gelir getirici faaliyetler oluşturulması, yatırım ortamının afetlere dirençli hale getirilmesi Plan kapsamında ele alınmış ve böylece üst ölçekli planlara azami derecede katkı sağlanması hedeflenmiştir.

2024-2028 BGUS kapsamında rekabet gücü ve sanayide dönüşüm başlıkları öne çıkan çeşitli yaklaşımlardan iki tanesidir. Plan kapsamında buna paralel olarak bölge ekonomisinin rekabet gücünün sürdürülebilir kılınması adına sanayinin teknolojik ve yeşil dönüşümüne yönelik tedbirler alınmıştır. BGUS'un sosyo-ekonomik uyum eğilimi çerçevesinde ise bölge genelinde gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve dezavantajlı grupların yeni girişimler kurarak veya istihdam edilerek ekonomik hayata katılımı konusu öne çıkarılmıştır. Bölge imalat sanayisinin teknolojik ürün üretme kabiliyetinin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkacak dijitalleşme hususunun gençlerin bu alana yönlendirilerek çözüme ulaştırılması değerlendirilmiştir. Ayrıca yeşil dönüşüm aşamalarından negatif etkilenme ihtimali olan iş kollarında çalışan kişilerin korunmasına yönelik tedbirler de BGUS'a paralellik oluşturacak şekilde değerlendirilmiştir.

BGUS çalışmalarında mekânsal tipolojide bölge illerinden Manisa rekabetçi iller, Afyonkarahisar ve Kütahya potansiyel rekabetçi iller, Uşak ise rekabet nüvesi olan iller sınıfındadır. Manisa ilinin kent-bölge olarak davranış gösteren İzmir ili ile olan ilişkisinin de etkisiyle çok daha rekabetçi bir konuma geleceği değerlendirilerek buna yönelik önlemler alınmıştır.

BGUS kapsamında öne çıkarılan konulardan biri de kırsalda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesidir. Bölge kırsalında ağırlıklı olarak tarımdan elde edilen gelirlerin artırılması amacıyla kırsal turizme yönelik çalışmaların yapılmasında fayda görülmüştür.

Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerinin komşu illeri olan Bursa, BGUS kapsamında potansiyel küresel il; Denizli, Eskişehir ve Konya ise rekabetçi iller olarak sınıflandırılmıştır. TR33 Bölgesi'ndeki bu üç ilin komşu illerden teknolojik ürün üreten yatırımları sanayi koridorları boyunca çekebileceği ve rekabetçi illere dönüşebileceği değerlendirilmiş olup buna yönelik tedbirlere Plan kapsamında yer verilmiştir.

Yeni yatırımların gelmesiyle hem sanayi bölgelerinin hem de yerleşim alanlarının genişleme ihtiyacı doğacaktır. Genişleme aşamasında Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı ile Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi'nde belirtilen afetlerde dirençliliği artırma, sosyal ve ekonomik yıkımı azaltma / önleme hususlarına dikkat edilmiştir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi'nde de imalat sanayisinde orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürünlerin payının, yazılım geliştiricilerinin sayısının, girişimcilik ekosisteminin (yazılım, bilişim vb.) etkinliğinin artırılması ve yatırım ortamının iyileştirilmesi hususları yer almaktadır. Plan kapsamında bu hususların bölge ölçeğinde geliştirilmesi amacıyla tedbirler alınmıştır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te kültür turizminin canlandırılması hedefi ile Kütahya ve Manisa kültür kentleri arasına dâhil edilmiştir. Yine aynı stratejide Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak; Frigya Bölgesi içerisinde ele alınmış, kültür ve termal turizme dayalı turizmin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Manisa ili ise stratejide termal turizm açısından Güney Ege Bölgesi içerisinde yer almaktadır.

Plan kapsamında bölgenin sahip olduğu termal ve kültür değerleri başta olmak üzere turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin artırılmasına yönelik tedbirler alınmıştır.

Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda ilgili bakanlıkların katılımıyla hazırlanan uluslararası ticaret düzeninde iklim değişikliği ile mücadele politikalarına adaptasyonu hedefleyen Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda yenilenebilir enerji kullanımı, sanayinin yeşil dönüşümü, yeşil OSB, sanayinin yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi, yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının güçlendirilmesi gibi hususlar öne çıkartılmıştır. Plan kapsamında adı geçen birçok konuyla ilgili hedefler ve tedbirler belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın "Ekonomi" başlığında "Kadınların çalışma hayatının her alanına tam ve etkin katılımını sağlayarak değişen iş gücü piyasası dinamikleri doğrultusunda ekonomik hayatta söz sahibi olmasını temin etmek" amacı belirlenmiştir. Başlık altında kadınların farklı sektörlerde istihdamının artırılmasına, kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler bulunmaktadır. Kadınlar tarafından kurulan çeşitli kooperatiflerde eğitim, girişimcilik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından koordine edilen strateji belgesindeki ilgili hedeflere Planda yer verilmiştir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Ekim 2022'de yayımlanan Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi Eylem Planı kapsamında teknoloji girişimlerinin çeşitli faaliyetlerle desteklenmesine yönelik eylemler belirlenmiştir. Eylem planı içerisinde kalkınma ajanslarına da çeşitli görevler verilmiştir. Bunların içinde kalkınma ajanslarının faaliyet ve desteklerinde, girişimcilik odağının öne çıkarılması, girişimcilerin fonlara erişebilecekleri mekanizmaların hayata geçirilmesi gibi eylemler bulunmaktadır. Plan kapsamında da bölgenin teknolojik dönüşümüne odaklanılmış olup bunun dijitalleşmeyi ve akabinde yeni teknolojilere yönelik hizmet ihtiyacını oluşturacağı beklendiğinden gençlerin teknoloji girişimciliği önceliklendirilmiştir.

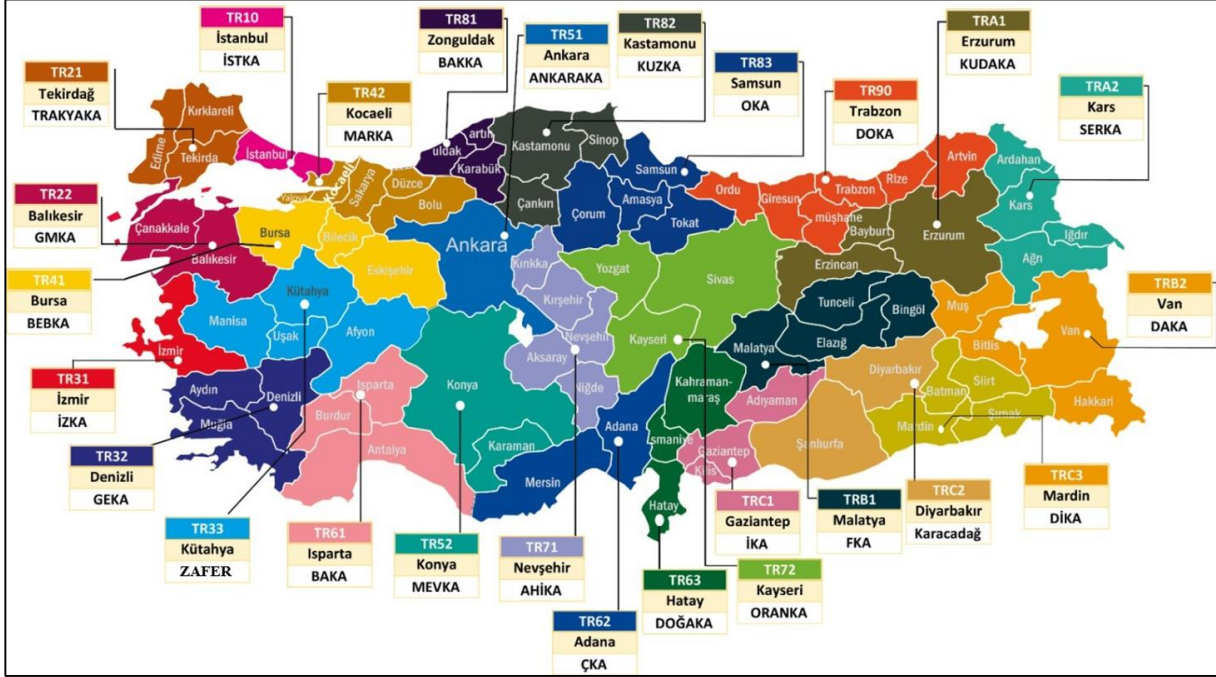
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında gençlerin istihdam edilebilirliğinin artırılmasına yönelik çeşitli eylemler öngörülmüştür. Bunların bazıları doğrudan gençlerin niteliklerinin ihtiyaç duyulan eğitimlerle artırılması ve girişimcilik üzerinedir. Planda öne çıkarılan hususlardan biri de gençlerin ekonomik faaliyetlere katılmasıdır. Buna yönelik tedbirler alınmıştır.

2.1.4. TR33 Bölgesi'nin Çevre Bölgelerle İlişkisi

Bölgesel kalkınmada en önemli hususlardan birinin çevre bölgelerle / illerle olan etkileşim ve ortak çalışmalar olduğu değerlendirilmektedir. TR33 Bölgesi'nin çevresinde TR41 (BEBKA), TR22 (GMKA), TR52 (MEVKA), TR61 (BAKA), TR32 (GEKA) ve TR31 (İZKA) bulunmakta olup her biri ile farklı konu ve temalarda etkileşim bulunmaktadır. Ülkemizdeki kalkınma ajansları ve hizmet ettiği bölgelere ilişkin harita aşağıda yer almaktadır (Harita 2).

Harita 2 – Kalkınma Ajansları ve Bölgeleri

Kaynak: ZAFER Tanıtım Dokümanı (2022)

TR33 Bölgesi'nin etkileşiminin en yüksek olduğu bölgelerin başında İzmir gelmektedir. Özellikle Manisa ilindeki büyük ilçeler (Akhisar, Alaşehir, Salihli, Soma, Şehzadeler, Turgutlu, Yunussemre) ağırlıklı olarak İzmir'den hizmet almaktadır. Bu husus giderek Manisa ilinin doğusuna doğru yayılmaktadır. Geçmiş dönemlerde yapılan sosyal araştırmalardan Manisa ilindeki birçok hizmetin İzmir ilinden karşılandığı ortaya konulmuştur. Benzer şekilde çalışanlar açısından da iki il arasında oldukça yoğun bir transfer söz konusudur. Bölge genelinde hizmet alınan iller içerisinde ülke genelinde olduğu gibi İstanbul da ayrıca öne çıkmaktadır.

Turizm özelinde yine TR33 Bölgesi ile birlikte GMKA, GEKA ve BEBKA termal turizm değerleri olan bölgeler olup tema kapsamında ortak yürütülecek çalışmalar bu potansiyelin ekonomik olarak daha da büyümesini sağlayabilecektir. Hatta bu bölgelerdeki bazı termal kaynakların sıcaklıklarının enerji üretiminde kullanılacak potansiyele sahip olması bölgede geliştirilecek iş birliklerini artırmaktadır. Yüksek düzeydeki zeytin üretiminden kaynaklı olarak Akhisar ilçesiyle Balıkesir ve Bursa illeri arasında yoğun bir etkileşim bulunmaktadır. Bu husus ile ilgili turizm rotaları oluşturma çalışmaları görülmektedir.

Afyonkarahisar ve Kütahya illeri Bursa, Eskişehir ve Konya gibi sanayisi güçlü illerin bağlantısında yer almaktadır. Bu güçlü illerin sanayi bölgelerindeki aşırı yığılma bölgeye yeni yatırımları çekebilme potansiyeli oluşturmaktadır. Yine bu iki il Frig Vadisinde yer aldığından Eskişehir ile turizmden elde edilen gelirleri artırmak adına ortak çalışmalar yapılmaktadır.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Bölge genelinde metalik olmayan mineral ürünler ve tekstil konusunda yeterli düzeyde yatırım bulunmakta olup benzer yatırımların BEBKA ve GEKA bölgelerinde de olduğu gözlemlenmektedir. Bu sektörlerle yönelik ortak hareket etme adına eylem planları oluşturulmuş; seramik sektörüne yönelik ise kümelenme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Son olarak Afyonkarahisar ili geçmiş dönemlerden bu yana haşhaş ve diğer tıbbi aromatik bitkilerin üretiminde uzmanlaşmıştır. BAKA'da yer alan Isparta ili de gül, lavanta gibi ürünlerin üretiminde ülkede söz sahibidir.

2.2. TR33 BÖLGESİNE GENEL BAKIŞ

2.2.1. Genel Bilgiler

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. İller Düzey-3 olarak alınmış olup 26 adet Düzey-2 Bölgesi, 12 adet Düzey-1 Bölgesi bu sınıflama kapsamında oluşturulmuştur. Düzey-2 Bölgelerinden biri de Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerinden oluşan TR33 Bölgesi'dir. Bölgede toplam 117 belediye, 54 ilçe ve 1.211 köy bulunmaktadır. Bölge'deki tek büyükşehir Manisa ili olup bu nedenle Manisa'da köy ve belde bulunmamaktadır. Ancak Manisa ilinde YER-SİS çalışmasına göre 836 kırsal mahalle mevcuttur. Bölgenin toplam nüfusu 2022 yılı sonu itibarıyla 3.171.989 olup TÜİK tarafından hazırlanan "Kent-Kır Nüfus İstatistikleri" çalışmasına göre nüfusun yaklaşık yüzde 30'u kırsal alanlarda yaşamaktadır.

Bölge coğrafi olarak İç Ege'de yer almakta olup Ege'yi İç Anadolu'ya, Marmara'yı Akdeniz Bölgesi'ne bağlayan yollar üzerindedir (Harita 3). Ülkedeki 26 Düzey 2 bölgesi içinde Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) sıralamasında 2. kademe ve 13. sırada bulunan TR33 Bölgesi'nde 14.07.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile hizmet vermek üzere Zafer Kalkınma Ajansı kurulmuştur.

Harita 3 – TR33 Bölgesi Haritası

Bölgenin en rakımlı ili Afyonkarahisar (1.034 m) olup ili Kütahya (970 m) ve Uşak (890 m) izlemektedir. Deniz seviyesine en yakın bölge ili ise Manisa'dır (71 metre). Yüzölçümü bakımından en büyük il Afyonkarahisar (14.016 km²) iken ikinci sırada Manisa (13.339 km²) sonra Kütahya (11.634 km²) gelmektedir. En küçük yüzölçümüne sahip il ise Uşak'tır (5.555 km²).

Bölgenin batısında Akdeniz iklimi etkileri görülürken doğusu karasal iklim etkisi altındadır. Bölgenin batısında (Manisa) Akdeniz iklimi tipik bitki örtüsü maki ve zeytinlikler geniş yer kaplarken, diğer alanlarda karasal iklime bağlı bozkır ve yükseklerde çam ve meşe ağırlıklı ormanlık alanlar yer tutmaktadır. Bölgenin batısı flora ve fauna açısından daha zengindir. Bölgenin florasında illere özel birçok alt tür bulunmaktadır. Manisa ilinde “Manisa Lalesi” tanınmış endemik türlerdendir. Ayrıca Manisa Spil Dağı çevresi ülkede ve dünyada endemik türlere ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin faunasında Manisa “yılık atları” endemik tür olarak öne çıkmaktadır.

Bölge ormanlık alanlar bakımından zenginken bölgede sulak alanlar nispeten daha az yer tutmaktadır. Bölge arazisinin yüzde 49,54’ü tarım arazileri için kullanılırken, yüzde 47’si orman ve yarı doğal alanlarla kaplıdır. Yapay alanlar ise yüzde 2,15’lik alanı kapsamaktadır. Bölgenin sadece yüzde 1,31’ini su kütleleri ve sulak alanlar kaplamaktadır. Bölgedeki önemli göller Eber Gölü (Afyonkarahisar) ve Marmara Gölü’dür (Manisa).

Bölgede en yüksek sıcaklıklar Temmuz-Ağustos aylarında görülürken, en düşük sıcaklıklar Ocak-Şubat aylarında görülmektedir. Bölgenin batısında (Manisa civarı) yağış rejimi genellikle yağmurken diğer bölümlerinde kış aylarında kar yağışları görülmektedir. Bölgenin doğusunda bahar yağışları da etkili olmaktadır.

2.2.2. Bölge Tarihi

TR33 Bölgesi genelinde birçok imparatorluğun izine rastlanmaktadır. Bölge illeri geçmişten bu yana farklı medeniyetler için önemli şehirler olmuş, önemli ticaret yollarının üzerinde yer almıştır. İlk paranın basıldığı (Sardes Antik Kenti), ilk borsanın bulunduğu (Aizanoi Antik Kenti) yerler bölgede yer almaktadır. Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerinde en eski yapılardan bazıları Frig’lerden kalmıştır. Bölge daha sonra Lidya, Makedon, Roma ve Bizans yönetimine girmiştir. Manisa ili Salihli ilçesi sınırları içerisinde bulunan Sardes, Lidya İmparatorluğu’nun başkentliğini yapmıştır. Kral yolu olarak bilinen ve Perslerin başkenti Susa’dan çıkıp Lidya’nın Sardes kentinde son bulan yol Afyonkarahisar ve Uşak’tan da geçmektedir.

Bölge geneli, Türklerin Malazgirt Savaşı ile Anadolu’ya girmesinden sonra Selçuklu Hanedanlığı’nın yönetimine girmiştir. Daha sonra uzun zamanlar Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde kalan bölgede Kütahya ve Manisa illeri Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli sancakları olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu Osman Gazi’nin babaannesi Hayme Ana’nın türbesi Kütahya-Domaniç’te bulunmaktadır. Şehzade Bayezid, Sultan II. Selim Kütahya ilinde; II. Murad, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmet ve I. Mustafa’nın aralarında bulunduğu 16 şehzade ise Manisa’da sancak beyliği yapmışlardır.

Bölge tarihinde Kurtuluş Savaşı'nın önemli bir yeri vardır. 26 Ağustos 1922 tarihinde Afyonkarahisar ili sınırlarında başlayan Büyük Taarruz, 30 Ağustos 1922 tarihinde Kütahya ilinde Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile devam etmiş, Uşak ili 1 Eylül, Manisa ili ise 8 Eylül'de düşman işgalinden kurtulmuştur. 30 Ağustos ilk kez 1924 yılında Dumlupınar'da Atatürk'ün de katıldığı törenle Başkumandan Zaferi olarak kutlanmış olup 1926 yılından bu yana da Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır.

2.2.3. Bölge Coğrafyası

Afyonkarahisar ili İzmir–Ankara ile İstanbul–Antalya gibi ülkemizin büyük şehirlerinin yol güzergâhları üzerinde, ülkenin kuzey-güney ile doğu-batısının birbirine bağlandığı bir konumdadır. Afyonkarahisar ilinin komşuları doğuda Konya, kuzeyde Kütahya ve Eskişehir, güneyde Burdur ve Isparta olup güneybatıda Denizli ve batıda ise Uşak illeridir. Rakımının yüksek olmasının etkisiyle tam karasal olmasa da Afyonkarahisar'ın iklim şartlarında İç Anadolu iklimine benzerlik gösteren bir yapı vardır. Sultan Dağları, Akdağ, Emir Dağları ve Kumalar Dağı ilin 2 bin metreden yüksek noktalarıdır. İlin başlıca ovaları ise Afyon, Dinar, Dombay, Sandıklı, Şuhut ve Emirdağ ovalarıdır. İlden geçen en önemli akarsu ise Akarçay'dır.

Kütahya, kuzeyden Bursa ve Bilecik, doğudan Eskişehir, güneyden Afyonkarahisar ve Uşak, batıdan ise Manisa ve Balıkesir illeri ile çevrilidir. Kütahya ili karasal iklim ile Ege ve Marmara'nın ılıman iklimi arasında geçiş özellikli bir iklime sahiptir. Coğrafi konumuyla Ege ile İç Anadolu'yu birbirine bağlayan bir güzergâhtadır. Murat Dağı, Şaphane Dağı ve Eğrigöz Dağı ilin en yüksek dağlarıdır. Kütahya, Tavşanlı, Simav, Altıntaş ilin önemli ovalarıdır. İlin en büyük iki nehri ise Porsuk ve Gediz'dir.

Manisa ili doğudan Uşak ve Kütahya, batıdan İzmir, kuzeyden Balıkesir, güneyden Aydın ve Denizli illeri ile çevrilidir. Manisa'da Akdeniz iklimi ağırlıkta olmakla birlikte doğuya gidildikçe İç Anadolu'nun karasal iklim özellikleri de görülmektedir. Bozdağlar, Spil, Yunt Dağı, Demirci, Çomaklı ve Dibek ilin önemli dağlarıdır. Manisa pek çok ovaya sahip olmakla birlikte bunlardan öne çıkanları Gediz, Bakırçay, Alaşehir, Salihli ve Turgutlu ovalarıdır. İlde iki önemli akarsu bulunmaktadır. Bunlar Gediz ve Bakırçay nehirleridir.

Uşak ilinin komşuları olarak kuzeyde Kütahya, doğuda Afyonkarahisar, güneyde Denizli ve batıda Manisa illeri bulunmaktadır. Uşak ili İç Anadolu ile Ege Bölgesi arasındaki geçiş güzergâhı üzerindedir. Coğrafi konumundan dolayı Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında kaldığından bitki örtüsü zengindir. İlde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise iç Anadolu'ya göre daha ılık geçmektedir. Uşak ilinde Bulkaz, Elma, Ahır ve Murat Dağları en yüksek noktalarıdır. İlin en önemli ovaları Uşak ve Banaz ovalarıdır. İlden Banaz ve Gediz nehirleri geçmektedir.

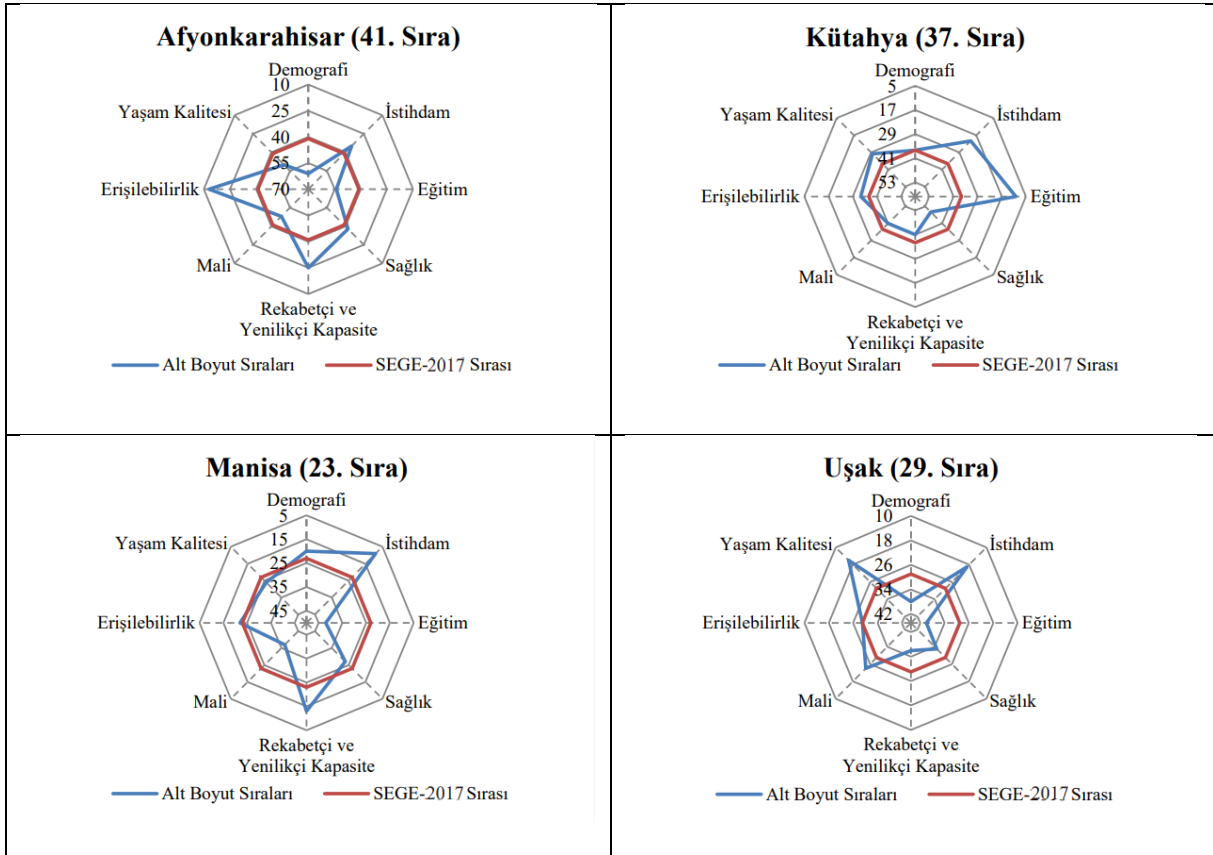
2.2.4. Sosyoekonomik Görünüm

TÜİK “Kent-Kır Nüfus İstatistikleri” çalışmasına göre TR33 Bölgesi’nde kırsal alan olarak tanımlanan bölümde nüfusun yüzde 30’luk bölümü (ülke genelinde bu oran yüzde 17) yaşamaktayken kalan yüzde 70’lik nüfus ise yoğun kent, orta yoğun kent olarak tanımlanan bölümde yaşamını sürdürmektedir. Bu oranla TR33 Bölgesi’ndeki kentleşme oranı Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Bölgede ülke geneline oranla kırsal yerleşimin yoğun olduğu gözlemlenmektedir. Ancak başta ekonomik faaliyetlerin yetersizliği olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı ağırlıklı gençler kırdan kente göç etmekte, kırsalda nüfus giderek yaşlanmaktadır.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (STB-KAGM) tarafından hazırlanan “İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması”na (SEGE) göre TR33 Bölgesi illerinden Manisa 81 il arasında 23. sırada yer alarak bölgenin en gelişmiş ili olurken Afyonkarahisar 41. sıra ile bölgenin en az gelişmiş ili konumundadır. İllerin SEGE özelinde genel ve alt boyutlarıyla durumları aşağıda Şekil 2’de gösterilmektedir.

STB-KAGM tarafından hazırlanan 2022 yılı İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’na göre en gelişmiş ilçelerin yer aldığı 1. kademede ve en az gelişmiş kabul edilen ilçelerin yer aldığı 6. kademede TR33 Bölgesi’nden ilçe bulunmamaktadır. Kademelere göre bölge ilçelerinin dağılımında toplamda 9 ilçe 2. kademede, 10 ilçe 3. kademede, 19 ilçe 4. kademede ve 16 ilçe de 5. kademede yer almıştır.

Şekil 2 – Bölge İllerinin SEGE Özelinde Genel ve Alt Boyut Sıralamaları

Kaynak: SEGE (2017)

İktisadi faaliyet kollarına göre gayrisafı yurt içi hasılanın (GSYH) TR33 Bölgesi genelinde 2021 yılında 229 milyar TL'nin üzerinde olduğu ve Manisa ilinin bölge toplam GSYH'sinin yarısından fazlasını ürettiği göze çarpmaktadır. Vergi-sübvansiyon hariç olarak faaliyet kollarına göre oransal dağılım incelendiğinde ise Afyonkarahisar ilinde GSYH'ye en fazla katkı sağlayan sektörün gelişmiş tarım ve hayvancılık faaliyetleri nedeniyle "tarım, ormancılık ve balıkçılık" sektörü olduğu görülmektedir. Manisa ilinde ise tarım oldukça gelişmiş olmakla birlikte sanayi sektöründeki büyüklüğe kıyasla oransal olarak düşük kalmıştır. Kütahya ve Uşak illerinde de yine sanayi sektörü GSYH'ye en fazla katkı sağlayan sektör olmuştur.

Tüm bölge illerinde Manisa ili hariç ihracat Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) verilerine göre 2022 yılında önceki senelere göre artmış olup bölgenin toplam ihracatı yaklaşık 6,5 milyar dolara yükselmiştir. Bölgede Manisa ili en fazla ihracat yapan il olurken TÜİK verilerine göre dış ticaret açığı veren tek ildir. Bölge genelinde gıda ürünleri ihracatı ilk sırada yer alırken il bazlı bakıldığında Afyonkarahisar ve Kütahya illerinde metalik olmayan mineral ürünler imalatı, Manisa ilinde metal eşya ve gıda ürünleri, Uşak ilinde ise tekstil ürünleri öne çıkmaktadır. Bölge genelinde ithalatta öne çıkan sektörlerde bütün iller birbiri ile benzerlik göstermektedir. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, elektrikli makine ve cihazlar sektörü bölgedeki yatırımlardaki ihtiyaç nedeniyle ithalatta öne çıkmaktadır. Kimyasal madde ve ürünler sektörü de illerin ithalatında önemli paya sahiptir.

Afyonkarahisar ve Kütahya'nın ihracatı orta-düşük teknolojide yoğunlaşırken, Uşak düşük teknoloji ve Manisa ise ülke ortalamasına yakın şekilde orta-yüksek teknoloji düzeylerinde ihracat gerçekleştirmektedir. Tüm bölge illerinde yüksek teknoloji ihracatı düşük seviyelerde seyretmektedir. Bulduğu coğrafi konum sebebiyle görece ülkenin doğu illerine göre nitelikli iş gücüne ulaşma konusunda daha avantajlı olan bölgenin yüksek teknolojili ürün üretiminde yeterli olmadığı görülmektedir.

TR33 Bölgesi'nde 2023 yılı Temmuz ayı itibarıyla 46 Ar-Ge Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin 31'i Manisa'da, 10'u Kütahya'da, 4'ü Uşak'ta ve 1'i Afyonkarahisar'dadır. Bölgedeki 8 tasarım merkezinin 6'sına Manisa, 2'sine ise Kütahya ev sahipliği yapmaktadır.

Bölge illerinde Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu verilerine göre Afyonkarahisar'da 10, Kütahya'da 7, Manisa'da 10 ve Uşak'ta 5 olmak üzere toplam 32 organize sanayi bölgesi (OSB) bulunmaktadır (tüzel kişiliği bulunan). İllerde en fazla istihdam sağlayan OSB'ler, ilin adını taşıyan ve en eski kuruluş tarihine sahip OSB'lerdir. Bölge OSB'lerinde 150 binden fazla kişi istihdam edilmektedir.

Bölgenin toplam alanının toplam sanayi alanına oranı binde 2,9 seviyesindedir. Bölge illerinde bu oranın en yüksek olduğu il binde 3,7 ile Manisa iken en düşük olduğu il binde 2,1 ile Kütahya'dır. Bu oran ülkenin en büyük illerinden İstanbul'da yaklaşık binde 16, Ankara'da binde 14, İzmir'de ise binde 7,3 seviyesindedir.

İmalat sanayinde 2014-2022 yılları arasında ülkede düzenlenen teşvik belgelerinin yüzde 4,26'sı bölgede gerçekleşmiştir. 2014-2022 yılları arasında TR33 Bölgesi illeri genelinde imalat sanayisine yönelik olarak toplam 1.693 yatırım teşvik belgesi düzenlenmiş olup 1.565 adedi yerli, 128'i ise yabancı yatırımcılar içindir.

Bölgenin medyan yaş değeri 2022 yılında 36,8 olup bu değer ülke genelinden (33,5) daha yüksektir. Bu da bölge genelinin ülkeye kıyasla daha yaşlı bir nüfus yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bölge genelinde nüfus artışı da son beş yıldır ülke ortalamasının altında kalmıştır.

Bölge net göç hızı pozitifdir. Özellikle çevre Düzey-2 bölgeleri ile göç alıp verme ilişkisi oldukça yoğundur. Bütün bölge illerinde göç hususunda öne çıkan bölge İzmir olup bu husus bu bölge ile olan hizmet ve sanayi ilişkilerinde de net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Göçle gelen ve giden nüfusun eğitim durumuna bakıldığında yüksek okul veya fakülte mezunlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum üniversite öğretimi sonrası iş gücü hareketliliği ile bağlantılıdır. Bölgede altı adet üniversite bulunmaktadır. 2022-2023 öğretim yılında ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde toplam 162.760 öğrenci öğrenim görmüştür.

İş gücüne katılma oranında bölgenin ülke genelinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Öte yandan istihdam oranı ve işsizlik oranı özelinde verilere bakıldığında ise bölgenin ülke geneline kıyasla daha önde olduğu görülmektedir. Bölgede son on yılda işsizlik oranı artmıştır. TR33 Bölgesi'nin kurumsal olmayan 15 yaş üstü iş gücüne katılma oranı, istihdam ve işsizlik verileri kıyaslandığında işsizliğin arttığı, iş gücüne katılma oranı ve istihdamın düştüğü gözlemlenmektedir. Bölge istihdamında hizmetler sektörü ana sektör olarak çıkmaktadır. Tarım ve sanayi sektörleri ise istihdamda yakın paylara sahiptir. Gelişmiş bölgelere bakıldığında ise hizmet sektörünün istihdamdaki oranının TR33 Bölgesi'ne kıyasla daha yüksek, tarım sektörünün payının ise daha düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri içinde en yüksek Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NEET) yer alan genç oranına sahip ülkelerdendir. TR33 Bölgesi ile ülke geneli kıyaslamasında genç kadınlar özelinde NEET oranları bölgede ülke geneline benzer şekilde yüksektir. Bölge genelinde kadınlar özelinde ise bu oran erkeklere kıyasla oldukça fazladır.

TOBB verilerine göre 2022 yılı içerisinde yeni kurulan şirket sayısının çalışma çağındaki nüfusa (15-65 yaş) oranına bakıldığında bölge illerinin içinde en düşük oranın Kütahya ilinde olduğu, bu ili Manisa, Uşak ve Afyonkarahisar illerinin takip ettiği görülmektedir. Bölgede en yüksek orana sahip il olan Afyonkarahisar ilinin İstanbul'un dörtte biri kadar olması, bölge genelinde bu oranın büyükşehirler ve çevre illere göre daha düşük kalması bölgede girişimcilik kültürünün yeterli düzeye erişmediğini göstermektedir.

Bölge genelinde 339 adet kooperatif bulunmakta olup en fazla kooperatifi olan il Manisa'dır. Kooperatifler özellikle kadınların iş gücüne katılarak mali açıdan özgürlüklerini elde etmelerinde ve sosyal konumlarını güçlendirmelerinde, birlikte hareket etme kültürüne katkı sağlamalarında, yöresel ve coğrafi işaretli ürünlerin ticarileşmesinde önemli rol oynayarak bölgesel kalkınmaya hizmet etmektedirler. Üretici kooperatiflerin sayıları kurumsallaşma sürecinde yaşadıkları bazı sorunlar nedeniyle değişmekle birlikte, kadınların iş gücüne katılımında önemli paya sahip olan kadın kooperatiflerinin kurulması özellikle 2021 yılıyla birlikte çok büyük ivme kazanarak önceki dört yılın toplamından daha fazla artmıştır. Bu ivmelenmede Afyonkarahisar'ın payı büyüktür. Bölge genelinde kadın kooperatifleri özelinde iyi uygulama örnekleri bulunmaktadır.

2023 yılı Mayıs ayı itibarıyla TR33 Bölgesi'nde 103 adet turizm işletmesi belgeli tesis bulunmakta olup bu işletmeler, 6.837 oda ve 13.968 yatakla hizmet vermektedir. 15 işletme yatırım aşamasında olup bu işletmelerin de tamamlanmasıyla 1.804 oda ve 3.903 yatak daha hizmete girmiş olacaktır. 28.07.2021 tarih ve 31551 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7334 sayılı Kanun ile Turizmi Teşvik Kanununda yapılan değişiklik sonrası turizm işletmesi belgesi bulunmayan konaklama tesislerine basit konaklama turizm işletme belgesi verilmesi hükme bağlanmıştır. TR33 Bölgesi'nde 269 basit konaklama işletme belgeli tesiste 6.847 oda ve 14.305 yatakla konaklama hizmeti verilmektedir. Afyonkarahisar ili bakanlık belgeli, Manisa ise belediye belgeli tesis sayısında bölgede öne çıkmaktadır. Bölge kırsalında çeşitli turizm aktivitelerinin (termal, kültür, inanç, doğa, macera) yapılması adına olanaklar bulunurken altyapı eksiklikleri bunlardan yeterli düzeyde yararlanılamamasına neden olmaktadır.

Bölgede on tanesi termal biri de doğa temalı olmak üzere on bir turizm merkezi bulunmaktadır. Bunların yedisi Kütahya'da, ikisi Afyonkarahisar'da ve birer adedi ise Manisa ve Uşak'ta yer almaktadır. Bölgede termal turizm açısından zengin kaynaklar bulunmakta olup Afyonkarahisar bölgede bu alanda ülkede önde gelen şehirlerden biridir. Termal Turizm Master Planı'nda Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illeri Frigya Termal Turizm Bölgesi içinde, Manisa ise Ege Termal Bölgesi'nde yer almaktadır.

Bölgede kültür ve tarih turizmi varlıkları da yoğun ve yaygın biçimde bulunmaktadır. M.Ö. 1200 yıllarından itibaren Anadolu'ya yayılmaya başlayan Friglerin Afyonkarahisar, Eskişehir, Kütahya'da kaya yerleşimleri, açık hava tapınakları ve peri bacaları kalmıştır. Kütahya'nın Çavdarhisar ilçesinde bulunan Aizanoi Antik Kenti dünyanın ilk ticaret borsasına ev sahipliği yapmaktadır. İncil'de bahsi geçen yedi kilisenin üçü Manisa ilindedir. Kütahya ve Manisa birçok Osmanlı dönemi eserine ev sahipliği yapmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın son zaferleri bölge illerinde kazanılmıştır. Ayrıca ülkenin ilk ve tek UNESCO Jeoparkı (Kula ve Salihli-Manisa) ile dünyanın en uzun ikinci kanyonu (Ulubey-Uşak) bölgede bulunmaktadır.

Bölgede 2022 yılı sonu itibarıyla 91 adet coğrafi işaretli ürün bulunmaktadır. Coğrafi işaretli ürünler kırsal turizm ve yerel kalkınmada önemli bir araç olup TR33 Bölgesi bu açıdan önemli bir potansiyele sahiptir. Ayrıca 36 ürün için de tescil başvurusu yapılmış olup süreç devam etmektedir. Ancak bölgede coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değer yeterli düzeyde değildir. TR33 Bölgesi'nde coğrafi işaretli ürünlere yönelik yapılan araştırmada coğrafi işaretli ürün üreten firmalar, tescil sonrası gelirlerinde artış olmadığını belirtmiştir.

Kişi başına toplam elektrik ve sanayi tüketiminde bölge ülke ortalamasının üzerinde iken mesken tüketiminde ise ortalamanın gerisinde kalmıştır. Bölgede kullanılan toplam elektriğin yarısı Manisa ili tarafından tüketilmiştir. Nüfusu en kalabalık şehir olması, tarım ve sanayide gelişmiş bir konumda bulunması bu durumun altında yatan ana sebeptir. TR33 Bölgesi genelinde yenilenebilir enerji kaynakları oldukça önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bölgede jeotermal, rüzgâr ve güneşten enerji üretilebilecek potansiyeli yüksek alanlar bulunmaktadır.

Bölgedeki çeşitli afet riskleri dikkatlice incelendiğinde deprem öne çıkmaktadır. Kaya düşmesi, çığ, su baskını, yamaç kayması, heyelan ve yangın gibi afetler bölgenin iklim ve topografik özellikleri sebebiyle daha az görülmektedir. Bölgedeki geçmiş depremler incelendiğinde büyüklüğü 6'dan fazla olan depremlerin olduğu görülmektedir.

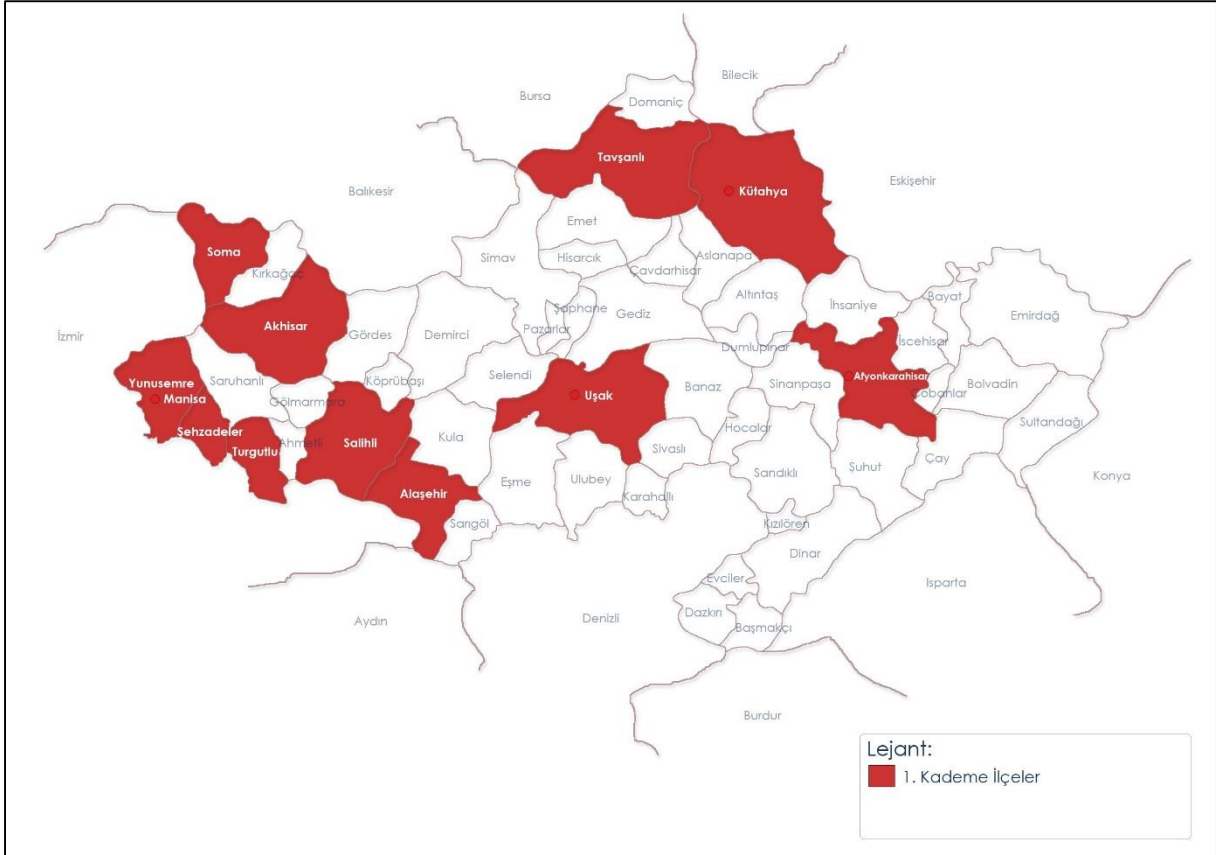
Bölgede tarım ve hayvancılık faaliyetleri oldukça gelişmiş durumdadır. Afyonkarahisar hayvancılık, Manisa ili ise tarımsal ürün üretiminde öne çıkmaktadır. Ayrıca tüm bölge illerinde tarıma dayalı gıda sanayi gelişmiştir. Ağırlıklı olarak kırsalda üretilen bu ürünler, araçlar vasıtasıyla satılmaktadır. Tarım ürünlerinden katma değerli gıda ürünleri üretiminde bölge genelinde bazı eksiklikler bulunmaktadır.

2.3. MEKÂNSAL GELİŞİM

TR33 Bölgesi içerisindeki yerleşim alanları oldukça heterojen özellikler taşımaktadır. Bu husus sanayiden tarımsal üretime kadar birçok alanda göze çarpmaktadır. Bu nedenle Planda önceliklendirilen stratejilerin entegrasyonunun daha iyi sağlanması amacıyla mekânsal sınıflamaya gidilmiştir. Bölge genelindeki mekânsal gelişim tasarımı aşamasındaki yerleşim yerlerinin kademelenmelerinin belirlenmesinde Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) verileri temel alınmıştır. Bununla birlikte nüfus büyüklükleri, gelişim eğilimleri, iş gücü, sanayinin teknoloji düzeyi, YER-SİS verileri, diğer sosyal ve ekonomik veriler ile Ajansın saha tecrübesi dikkate alınarak TR33 Bölgesi için gelişmişlik sıralamasını gösteren kademelenmeler belirlenmiştir.

Gelişmişlik anlamında bölgede üst sıralarda yer alan 1. kademe ilçeler “Kentsel İlçeler” olarak sınıflandırılmıştır (Harita 4). Bu ilçeler sosyo-ekonomik açıdan bölgede gelişmiş, çevresindeki birçok yerleşime hizmet sunan rekabet gücü yüksek olan ilçelerdir: Afyonkarahisar ilinde Merkez ilçe; Kütahya ilinde Merkez ilçe ve Tavşanlı ilçesi; Manisa ili Akhisar, Alaşehir, Salihli, Soma, Şehzadeler, Turgutlu ve Yunusemre ilçeleri; Uşak ilinde Merkez ilçe (Toplam 11 adet ilçe).

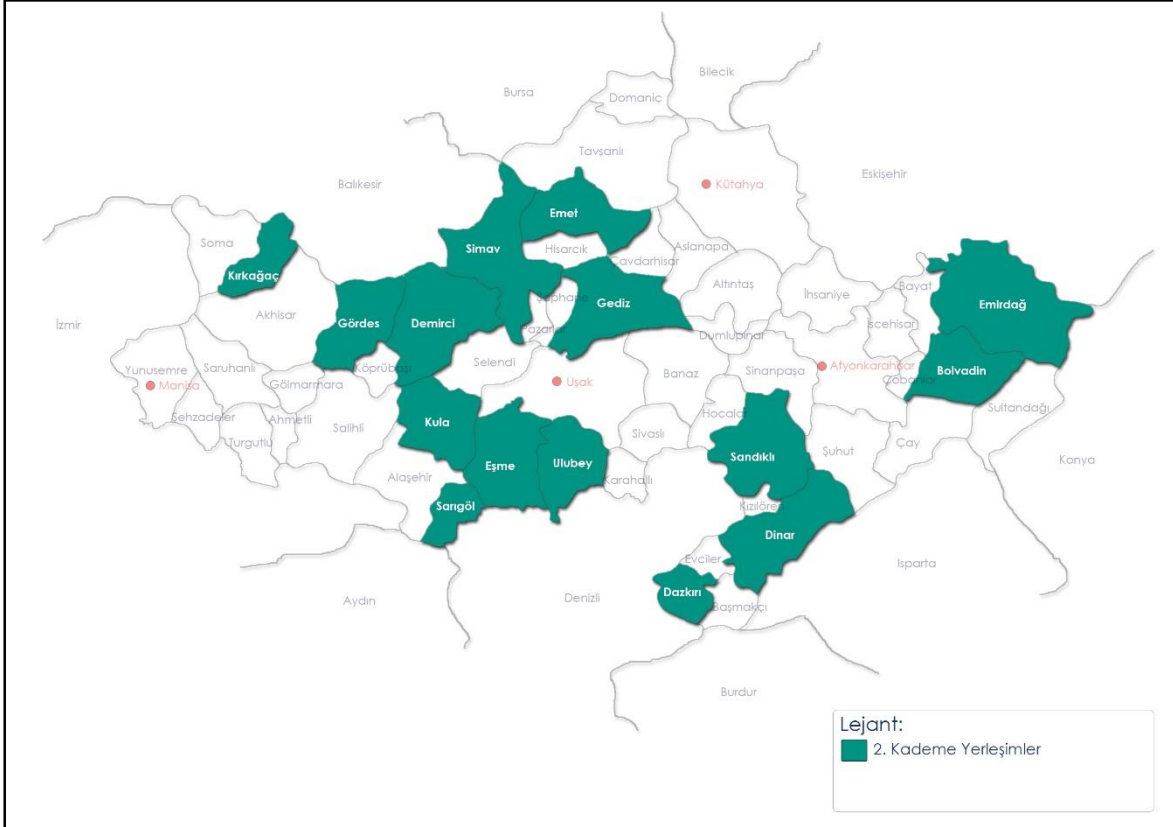
Harita 4 – 1. Kademe (Kentsel İlçeler) Olarak Sınıflandırılan İlçeler

2. kademelenme yerleşimler, sahip oldukları sanayi ve turizm altyapılarının da katkılarıyla görece rekabet gücü yüksek ancak henüz sosyo-ekonomik gelişmişlikleri konusunda tam yeterli olmayan, nüfus yoğunlukları olmakla birlikte kırsal özellikler barındıran ilçelerdir (Harita 5): Afyonkarahisar ili Bolvadin, Dazkırı, Dinar, Emirdağ ve Sandıklı ilçeleri; Kütahya ili Emet, Gediz ve Simav ilçeleri; Manisa ili Demirci, Gördes, Kırkağaç, Kula ve Sarıgöl ilçeleri; Uşak ili Eşme ve Ulubey ilçeleri (Toplam 15 ilçe).

Harita 5 – 2. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler

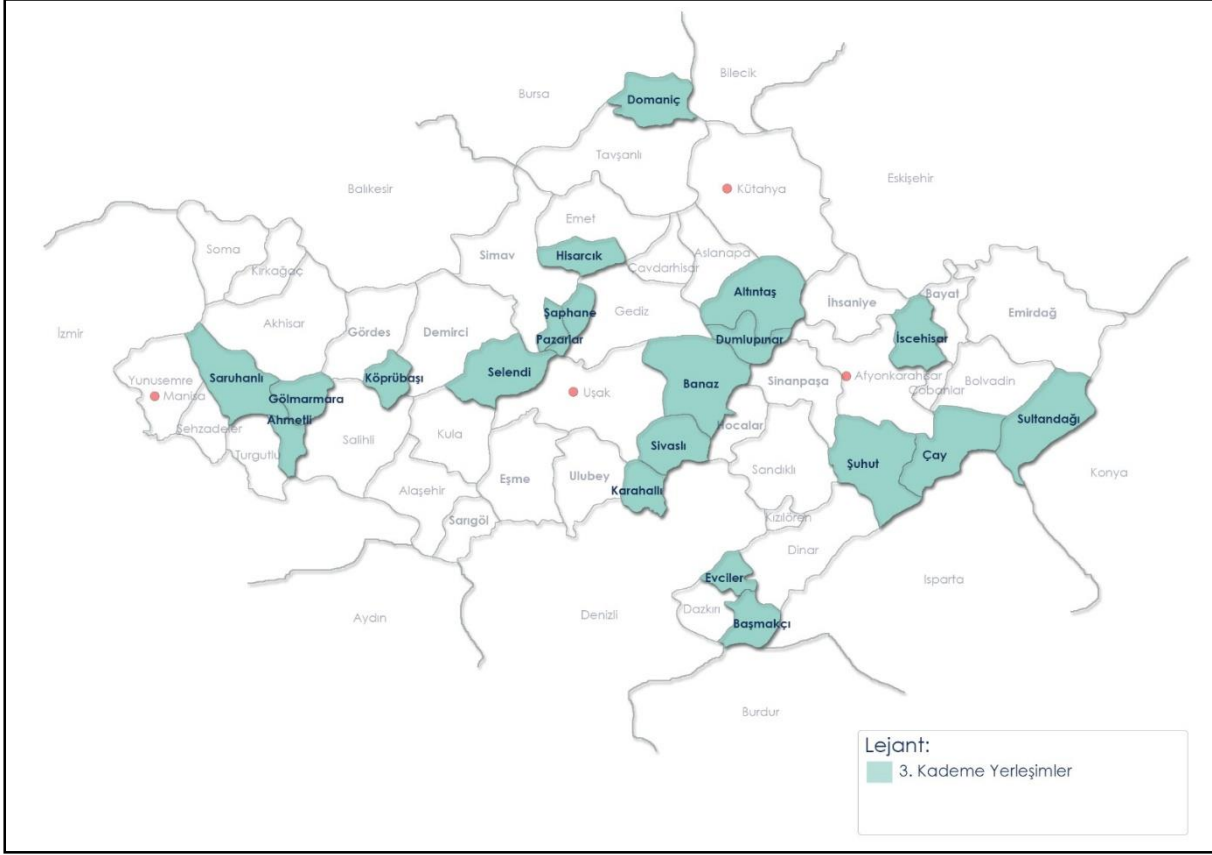

3. kademedekiler ise geleneksel ekonomiye bağımlılığı devam eden ancak termal kaynakları, ana yollara yakınlığı, yeterli düzeyde sanayi altyapıları gibi özellikleri ile rekabet edebilecek potansiyeli olan ancak kırsal olarak tanımlanabilecek ilçelerdir (Harita 6). Afyonkarahisar ili Başmakçı, Çay, Evciler, İncehisar, Şuhut ve Sultandağı ilçeleri; Kütahya ili Altıntaş, Domaniç, Dumlupınar, Hisarcık, Pazarlar ve Şaphane ilçeleri; Manisa ili Ahmetli, Gölmarmara, Köprübaşı, Saruhanlı ve Selendi ilçeleri; Uşak ili Banaz, Karahallı ve Sivasslı ilçeleri (Toplam 20 ilçe).

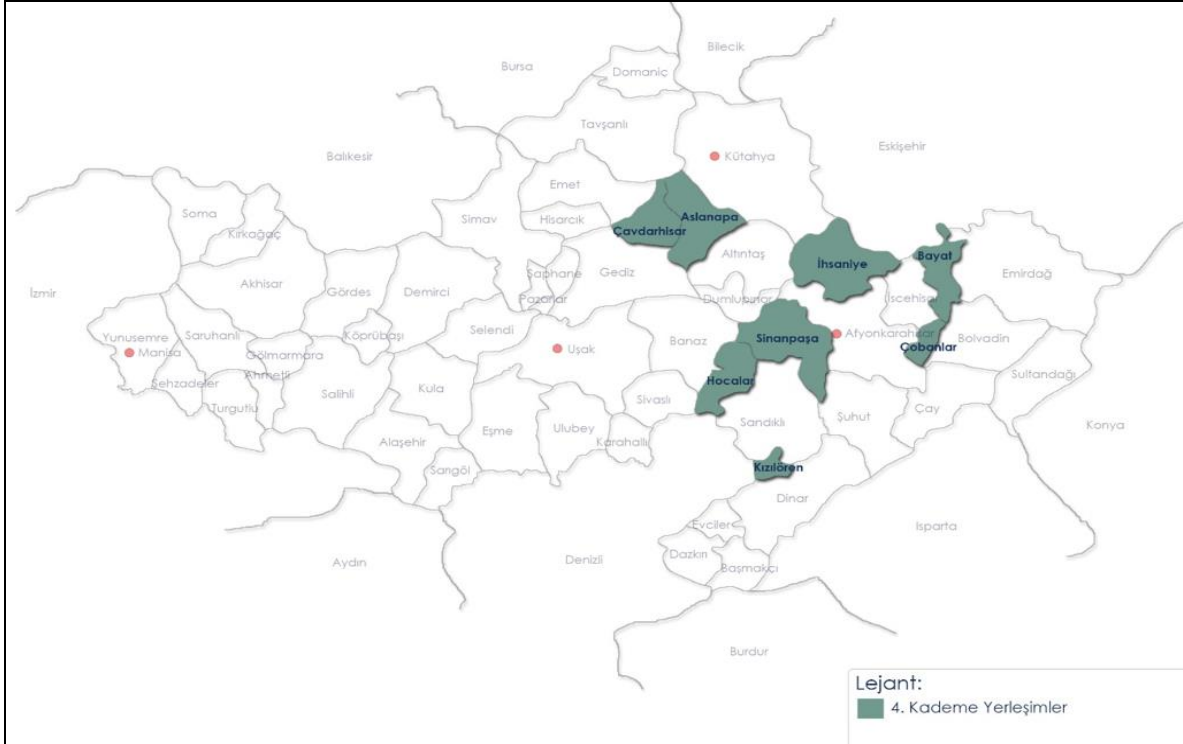
4. kademe ilçeler ise ağırlıklı olarak nüfusu görece diğerlerine göre düşük ve çevre yerleşimlere hizmet sağlamayan, hatta neredeyse hizmetlerin büyük bölümünü dışarıdan alan kırsal ilçelerdir (Harita 7). Afyonkarahisar ili Bayat, Çobanlar, Hocalar, İhsaniye, Kızılören ve Sinanpaşa, ilçeleri; Kütahya ili Aslanapa ve Çavdarhisar ilçeleri (Toplam 8 adet).

Harita 6 – 3. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler

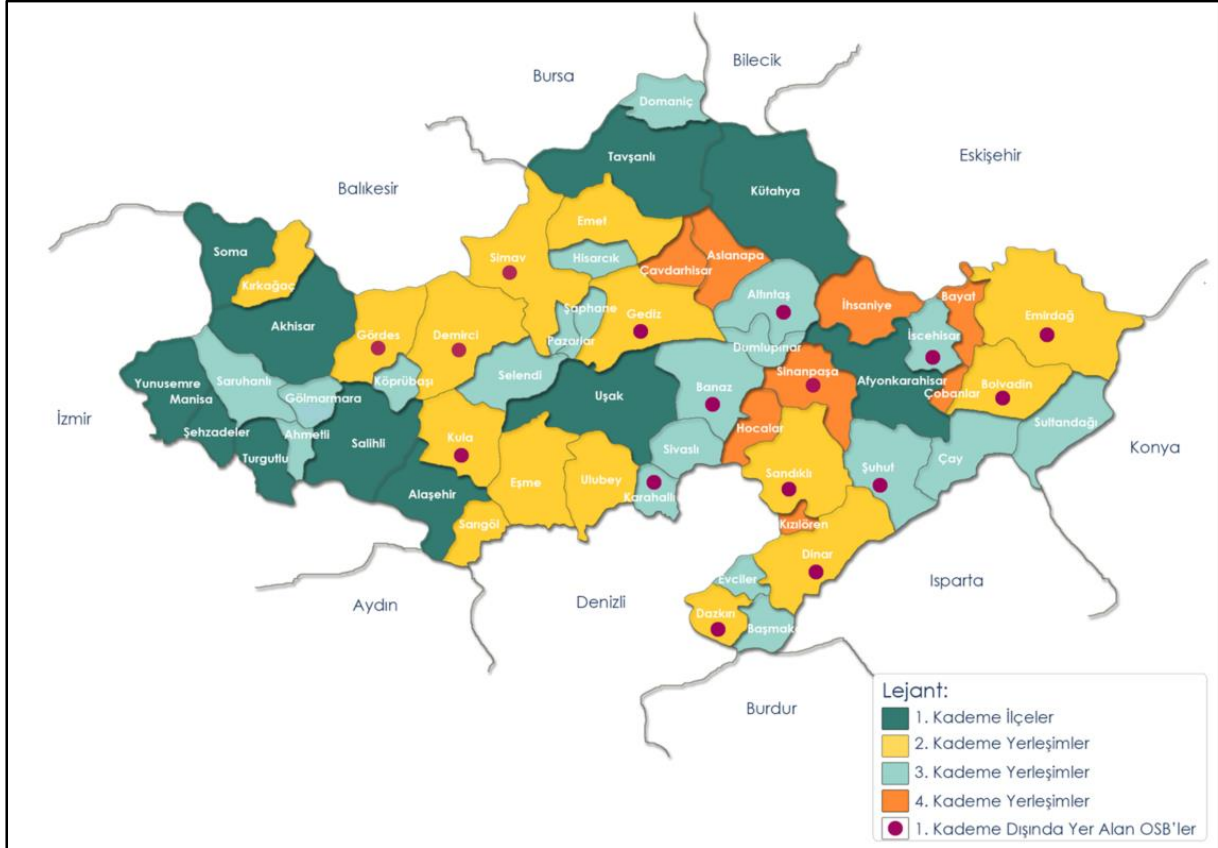
Harita 7 – 4. Kademe Olarak Sınıflandırılan İlçeler

Plan kapsamında stratejik önceliklerdeki tedbirlerin mekânsal öncelikleri; ilçelerin hizmet kademelenmeleri, SEGE ve YER-SİS çalışmaları, çalıştaylar kapsamında yapılan görüş alışverişleri, gelen proje önerileri, yerleşim yerlerinin potansiyelleri (sanayi, turizm vb.) ve Ajans uzmanlarının tecrübeleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Yukarıda sunulan kademelenmelerin birleştirilmiş durumu Harita 8’de gösterilmektedir.

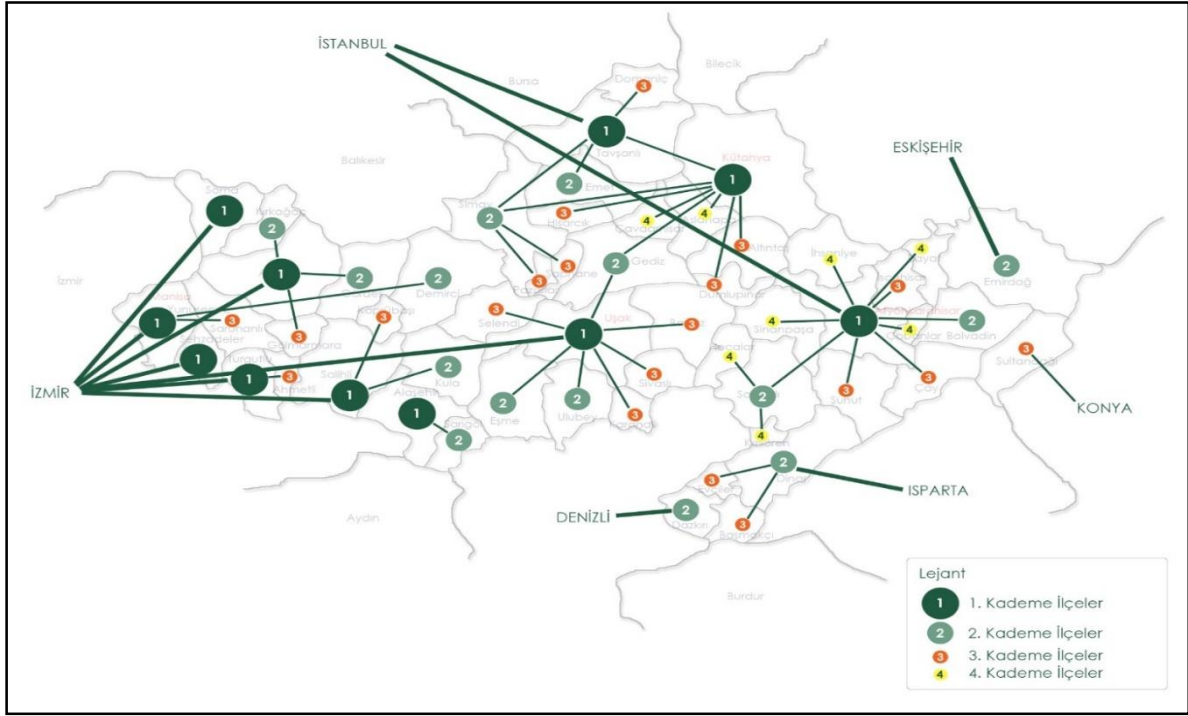
Harita 8 – TR33 Bölgesi Yerleşim Kademeleri

Bölgedeki ilçelerin bölgedeki kendi üst kademelerindeki ilçelerden ve / veya Denizli, Eskişehir, İzmir, Konya ve İstanbul gibi bölge dışı merkezlerden de hizmet aldığı görülmektedir. Yine 1. kademe ilçeler (kentsel ilçeler) ağırlıklı olarak çevre büyükşehirlerden veya İstanbul’dan hizmet almaktadır. TR33 Bölgesi’nin hizmet kademelenmesinin genel durumu Harita 9’da verilmektedir.

Harita 9 – TR33 Bölgesi Hizmet Kademelenmesi

2.3.1. Mekânsal Gelişim Senaryoları

Yerleşim yerlerinin arasındaki farklılıklar dikkate alınarak gelişme eksenleri ilçe bazlı olarak önceliklendirilmiştir. Buna istinaden kentsel ilçe olarak kabul edilen ve yeterli düzeyde beşeri kaynağı bulunan 1. kademe ilçelerle; belli bir düzeyde sanayi altyapısı bulunan ilçeler özelinde (OSB'si bulunan ilçeler) bölge genelinde rekabetçi büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak hedeflenmiştir. (Kentsel ilçe olan il merkez ilçeleri (5 ilçe) sanayi altyapısı dışında sahip oldukları diğer tüm sosyal altyapılarla değerlendirildiğinde birincil sanayi odağı, diğer 6 ilçe ise ikincil sanayi odağı; kentsel ilçe özelliği taşımayan ancak OSB'si bulunan ilçeler ise üçüncül sanayi odağı olarak değerlendirilmiştir. İllerdeki mevcut, planlanan ve plan kapsamında önerilen OSB'lere ait alan bilgileri Tablo 1'de verilmektedir.) 1.kademe ilçelerin tümünün bölgenin gelişmesine orta-yüksek ve yüksek teknolojik ürünler üretimi, yakın ilişkide buldukları ilçelere yayılma; il merkez ilçelerinin bunlara ek olarak dijitalleşme ve Ar-Ge, OSB'si bulunan daha alt kademe ilçelerin ise yenilik ve markalaşmayı öne çıkararak bölgenin rekabet gücüne katkı sunması beklenmektedir. Bununla birlikte ihracatın ağırlıklı olarak AB ülkelerine yapılması nedeniyle temiz / çevreci üretime yönelik tedbirler alınması gerekli olup mevcut tüm OSB'lerin konuyla ilgili ihtiyaç duyacağı altyapıların iyileştirilmesi önemlidir.

Bölgede yeni kurulacak / kurulmuş OSB'lerin "Yeşil OSB" (Afyonkarahisar 2. Merkez OSB; Kütahya Altıntaş Zafer OSB; Manisa Gördes OSB; Uşak Banaz OSB) olarak tesis edilmesine yönelik tedbirler alınacaktır. Ayrıca bölgenin tarımsal üretimden gelen gücünü daha katma değerli ürünlere dönüştürmek, gıda sanayisini teknolojik anlamda geliştirmek adına bölgede (Manisa-Kırkağaç) gıda ihtisas OSB kurulması öngörülmektedir. Ayrıca bölgenin teknoloji düzeyini artıracak yatırımlara destek olmak ve yeni yatırım alanları yaratmak amacıyla yeni OSB'lerin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Manisa, bölgenin hem ihracat miktarı açısından hem de teknolojik ürün üretimi açısından en önde gelen ili olmakla birlikte potansiyelinin tamamını henüz ortaya koyamamıştır. İlin imalat sanayisinin ihracattaki teknoloji düzeyinin yüksek teknolojide yoğunlaşması gerektiği değerlendirilmektedir. Hem sahip olduğu insan kaynağı potansiyeli hem de İzmir iline yakınlığı teknolojik dönüşümü gerçekleştirmek için ihtiyaç duyacağı nitelikli personele ulaşma konusunda (özellikle son dönemde ulaşım altyapısının da gelişmesiyle) avantaj sağlayacaktır. Manisa ilinde yüksek teknolojili ürün üretimine yönelik bir ihtisas OSB kurularak bölgenin teknoloji merkezi olması ve bölge illerinde yaygınlaştırma faaliyetlerinin bu merkez üzerinden yapılması öngörülmektedir.

Sanayinin dönüşümünü daha çevreci yaklaşımlarla sağlamanın önemli başlangıç noktalarından biri de sanayide kullanılan enerjinin kaynağıdır. Yapılan araştırmalarda bölgenin yenilenebilir enerji kaynakları açısından (jeotermal, güneş ve rüzgâr) oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Bu sebeple yenilenebilir kaynaklardan enerji üretiminden azami düzeyde yararlanılması (sıcaklıkları elverişli jeotermal kaynaklardan (Afyonkarahisar, Merkez; Kütahya, Gediz-Simav; Manisa, Alaşehir), rüzgârdan (Afyonkarahisar ili güneyi, Kütahya ili Dumlupınar ilçesi ile Uşak ili Banaz ilçesi, Manisa ili kuzeyi) ve güneşten (bölge geneli)) beklenmektedir.

Bölge illeri sürekli gelişen ulaşım ağlarının (otoyollar, hızlı tren ve yük taşımacılığı hatları) üzerinde bulunmaktadır. Bunlar bölgede; ikisi kuzey-güney (Bursa-Kütahya-Afyonkarahisar-Konya ve Bursa-Manisa-İzmir), biri ise doğu-batı (Konya-Afyonkarahisar-Uşak-Manisa-İzmir) yönlü olmak üzere üç sanayi gelişme koridoru oluşturmaktadır. Bu koridorlar üzerinden yeni teknolojik yatırımların görece daha gelişmiş çevre sanayi illerinden (Bursa, Eskişehir, Denizli, Konya) çekilmesi, bölge içinde ise sanayi koridorları boyunca tüm sanayinin gelişiminin sağlanması beklenmektedir. Bölgede Uşak Havalimanı ve Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerine hizmet veren Türkiye'nin ilk bölgesel havalimanı olan Zafer Havalimanı da bulunmaktadır. Yeni otoyol ve demiryolu yük taşımacılığının etkisiyle (İzmir ve Antalya limanlarına bağlantılar) bölge sanayisinin gelişimine lojistik avantaj sağlayacağı ve bu nedenle bölgenin lojistik imkânlarının iyileştirilmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

Bölge geniş bir kırsal alana sahip olup ilçelerde geleneksel ekonomi ön plandadır. Plan çalışmalarında kırsal bölge tanımında birçok veri seti üzerinden çalışmalar yapılmış ve STB-KAGM koordinasyonunda yürütülen YER-SİS çalışmasının yapıldığı kırsal alanlar ile 2, 3 ve 4. kademe ilçe merkezlerinin kırsal olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Kırsal kabul edilen alanlarda ağırlıklı olarak gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesine çalışılacaktır. Bahsi geçen yerleşimlerde termal, agro, kültür, doğa, spor, karavan gibi çeşitli turizm değerleri ve alanları bulunması turizm faaliyetleri açısından avantaj yaratmaktadır. Aynı zamanda coğrafi işaretli ürünler konusunda yapılan çalışmalarda bölgede bir karşılık bulunmaktadır. Özellikle tarımsal üretimin çeşitliliği ile ortaya çıkan coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirlerin artırılması da beklenmektedir.

Tablo 1 – TR33 Bölgesi OSB’lerinin İl / İlçe Bazlı Alanları

İl	İlçe	OSB Durumu ¹	OSB Adı	Mevcut Alan* (Bin m ²)	Planlanan Alan** (Bin m ²)
Afyonkarahisar	Merkez	M	Afyonkarahisar	7.810	0
	Bolvadin	M	Bolvadin	1.250	0
	Dinar	M	Dinar	3.750	0
	Emirdağ	M	Emirdağ	1.680	1.600
	İscehisar	M	İscehisar Mermer İhtisas	4.050	1.850
	Sandıklı	M	Sandıklı	3.000	0
	Şuhut	M	Şuhut	1.800	1.320
	Bolvadin	P	Bolvadin TDİ (Besi)	0	2.300
	Dazkırı	P	Dazkırı Dokuma Konfek. İhtisas	0	1.380
	Sinanpaşa	P	Afyonkarahisar-Merkez 2	0	2.460
	Toplam			23.340	10.910
Kütahya	Gediz	M	Gediz	2.780	730
	Merkez	M	Kütahya 30 Ağustos	3.490	2.170
	Merkez	M	Kütahya	4.150	2.180
	Merkez	M	Kütahya Seramik	550	0
	Tavşanlı	M	Tavşanlı	1.230	610
	Altıntaş	P	Kütahya Altıntaş Zafer	0	14.130
	Simav	P	Kütahya Simav TDİ (Jeo.Kayn.Sera)	0	1.180
	Toplam			12.200	21.000
Manisa	Akhisar	M	Akhisar	2.920	160
	Akhisar	M	Akhisar Zeytin ve Zyt. Yağı Tür. İhtisas	1.330	0
	Yunusemre	M	Manisa	11.650	3.960
	Yunusemre	M	Muradiye	2.940	2.860
	Salihli	M	Salihli	2.540	710
	Turgutlu	M	Turgutlu	3.270	2.810
	Gördes	P	Gördes	0	790
	Demirci	P	Demirci	0	840
	Kula	P	Kula Deri İhtisas ve Karma	0	2.580
	Soma	P	Soma	0	4.950
	Kırkağaç	Ö	Kırkağaç Gıda İhtisas	0	1.115
	Yunusemre	Ö	Manisa Yüksek Teknoloji İhtisas	0	1.000
Toplam		Toplam	24.650	21.775	
Uşak	Karahallı	M	Karahallı	680	995
	Merkez	M	Uşak	12.580	0
	Merkez	M	Uşak Deri (Karma)	4.140	0
	Banaz	P	Banaz TDİ (Jeo.Kayn.Sera)	0	2.300
	Banaz	P	Banaz	0	3.000
	Toplam		Toplam	17.400	6.295

*Planlama ve öneri aşamasında olan OSB’lerde henüz üretim başlamadığından “0” yazılmıştır.

**Mevcut OSB’lerde herhangi bir planlı genişleme çalışması olmaması durumunda “0” yazılmıştır.

¹ M: Mevcut (üretim yapılan); P: Planlanan (Plan öncesi çalışmalarına başlanmış ama henüz üretim aşamasında olmayan); Ö: Öneri (Plan kapsamında tespit edilen)

Bölgede ağırlıklı olarak il merkezlerinde yoğunlaşan konaklama tesislerindeki geceleme sayıları ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Bölge kırsalında önemli turizm cazibe merkezi olmaya aday çeşitli yerleşimler bulunmakta olup bunların bazıları; KTB tarafından ilan edilen termal turizm alanları, kültür turizm alanları (Frig Vadisi (Eskişehir ile birlikte), Aizanoi, Blaundus, Sardes, Kocatepe, Domaniç, Dumlupınar), bölgenin tarımsal üretim gücünün de etkisiyle agro-turizm, doğa ve macera turizmi alanlarıdır. Kırsalda çeşitli turizm temaları açısından ihtiyaç duyulan temel ve yenilikçi altyapıların sağlanarak talebi geliştirmek ve turistlerin bölgede geçirdiği gün sayısını artırmak önemlidir. Bunun UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dâhil olan Kütahya ve Afyonkarahisar illerinin el sanatları ve gastronomi alanındaki ilerlemelerine, il merkezlerindeki konaklama tesislerinin geceleme sayılarının artmasına fayda sağlaması beklenmektedir.

Teknolojik ürün üretimlerinin artmasıyla sanayi sektöründe “metal yaka” olarak tabir edilen robotların kullanımı ile birlikte sanayinin dijitalleşmesi de hızlanacaktır. Dijitalleşme ile birlikte firmaların kullandığı teknolojiler ve özel / önemli bilgilerini koruma şekilleri değişecek, siber güvenlik öne çıkacaktır. Önümüzdeki beş yıllık periyotta dijitalleşmenin giderek artacağı ve nitelikli genç personel ihtiyacı doğuracağı değerlendirilmektedir. Bölgede yer alan dört ilin kent merkezi de bölgenin diğer ilçelerine kıyasen çeşitli sosyo-ekonomik avantajlara sahiptir. Bunların içinde en önemlileri olarak üniversitelerin de etkisiyle eğitilmiş genç nüfus oranının yüksek olması, Ar-Ge ve tasarım merkezi olan firmaların bulunması ile üniversite-sanayi iş birliğini sağlayacak arayüzlerin varlığı sayılabilir. Bu sebeplerden dolayı bölgenin önümüzdeki beş yıllık çevreye duyarlı teknolojik gelişiminde ihtiyaç duyacağı çeşitli hizmetleri başta merkez ilçelerden (Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak Merkez İlçeleri ile Manisa'nın Şehzadeler ve Yunussemre ilçeleri) karşılayacakları ve bu merkezlerin bölgenin hizmet sektöründe ana odakları olacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte İzmir bölgesi üzerinden sağlanan bazı hizmetlerin alınmaya devam edilmesiyle özellikle Manisa ile İzmir arasındaki bağların daha da güçleneceği değerlendirilmektedir.

2.3.2. Bölgeler Arası Etkileşim

Bölgenin batı bölümünün İzmir bölgesi ile olan turizm, sanayi ve hizmet sektöründeki etkileşimi oldukça yoğundur. Plan kapsamında öngörülen sanayinin yeşil dönüşümüne yönelik tedbirlerin İzmir ilinde de benzer gelişmelerden kaynaklı olarak artacağı öngörülmektedir. Değişen turizm taleplerine bağlı olarak İzmir'e gelen turistlerin TR33 Bölgesi'nin turistik alanlarına seyahatlerinin artacağı beklenmektedir. Bu sebeplerden kaynaklı olarak İzmir ilinin Manisa'dan başlayarak bölgenin batı kısmı ile olan yoğun ilişkisinin önümüzdeki beş yıl boyunca artarak devam edeceği, İzmir ilinin uluslararası konumu, rekabet gücü ile idari sınırlarını aşacağı ve işlevsel anlamda “kent bölge”ye dönüşeceği değerlendirilmektedir. Bölgenin batı yerleşimlerinin de İzmir'in sahip olduğu avantajları kullanarak daha rekabetçi olacağı öngörülmektedir.

Ülkenin sosyo-ekonomik anlamda en gelişmiş Düzey-1 bölgesi olan Marmara ile bölgenin iş ve sosyal etkileşimi batıda İzmir-İstanbul otoyolu üzerinden giderek artmaktadır. Bu artışla birlikte Manisa ve Bursa arasında özellikle benzer sektörlerdeki (örneğin otomotiv yan sanayi) yoğunlaşmalardan kaynaklı olarak ilişkilerin zamanla daha da artacağı öngörülmektedir.

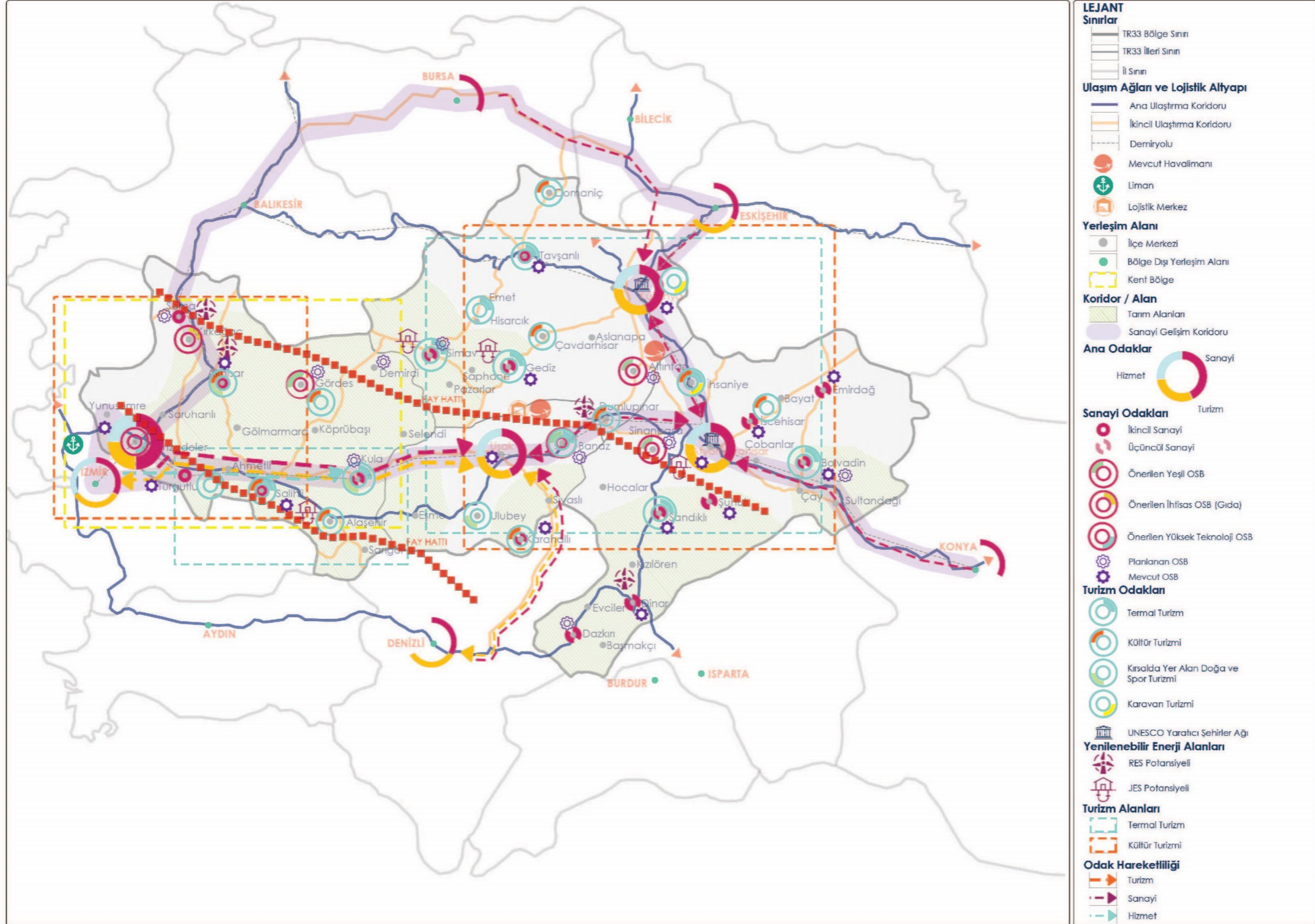
TR33 Bölgesi'nin doğu kısmında Eskişehir-Antalya arasına yapılması planlanan yük hattıyla Kütahya ve Afyonkarahisar illerinde üretilen ürünlerin Antalya Limanı'na ulaştırılması öngörülmektedir. Bu yatırımın bölgenin güneyi ile olan lojistik ilişkileri artıracığı değerlendirilmektedir.

Uşak ilinde önemli ölçüde geri dönüşüm iplik üretilmekte olup yakın coğrafyadaki Denizli ili ise tekstil ürünleri üretimi konusunda oldukça uzmanlaşmıştır. Benzer şekilde yakın bölgelerde seramik sektöründe yoğunlaşmış Eskişehir ve Bilecik illeri bulunmaktadır. Çevreye duyarlı üretimden kaynaklı baskının etkisiyle GEKA ile tekstil sektöründe, BEBKA ile ise seramik sektöründe ve ayrıca teknolojik ürün üretimi ilişkilerinin gelecek beş yıllık periyotta artması beklenmektedir.

BGUS'ta belirtildiği üzere Bursa potansiyel küresel il, Eskişehir ve Konya illeri ise rekabetçi iller kategorisinde yer almakta olup bu illerden yapılan ihracatın teknoloji düzeyi özellikle kendilerine komşu TR33 Bölgesi illerinden daha iyi durumdadır. Bu yerleşimlerden Afyonkarahisar ve Kütahya illerine özellikle Bursa-Kütahya-Afyonkarahisar-Konya sanayi koridoru boyunca yatırımların geleceği ve bu bölgelerle (BEBKA, MEVKA) olan ilişkilerin önümüzdeki beş yıl boyunca da artarak devam edeceği düşünülmektedir.

Denizli ili sahip olduğu cazibe merkezleri sayesinde turizm açısından oldukça güçlü konumdadır. Birbirlerine yakınlığı nedeniyle Uşak'ın güneyindeki turizm alanlarıyla bu ilin (Denizli) etkileşiminin gelecek beş yıllık periyotta artacağı değerlendirilmektedir. Yukarıda bahsedilen öngörüler ışığında oluşturulan bölge mekânsal gelişim şeması Şekil 3'te sunulmaktadır.

Şekil 3 – Mekânsal Gelişim Şeması

2.4. BÖLGE PLANI VİZYONU

TR33 Bölgesi'nin ekonomik, sosyal ve çevresel yapısı ile ulusal ve uluslararası beklentiler göz önünde bulundurularak Planın vizyonu “Ekolojik dengeyi gözeterek katma değer yaratan, rekabet gücü yüksek, ekonomik ve sosyal olarak dengeli büyüyen, gelişen bölge” olarak belirlenmiştir. Planın genel amaçları ise aşağıda sunulmaktadır:

Bölgenin;

- Dengeli mekânsal gelişimini sağlamak.
- Yaşam kalitesini artırmak.
- Rekabet gücünü sürdürülebilir kılmak.

Vizyona ulaşmak için STB-KAGM tarafından paylaşılan bölge planı hazırlama usul ve esasları, bölge geneli için hazırlanan oldukça kapsamlı analizler, il çalıştaylarından çıkan sonuçlar, bölgeden alınan proje önerileri, paydaşlarla farklı zamanlarda yapılan toplantılar, Ajans içinde yapılan çeşitli toplantılar, diğer ajanslarla yapılan görüş alışverişleri sonucunda;

- Bölgenin kırsal alanda gelir getirici faaliyetlerini artırarak daha dengeli bir ekonomiye sahip bir bölge oluşturmak amaçlanmıştır.
- Sosyal açıdan dezavantajlı grupların ekonomik faaliyetlere girişlerinin sağlanmasına yönelik tedbirler kurgulanmıştır.
- Bölge sanayisinin rekabet gücünü sürdürülebilir kılmak adına orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üretimine geçişin çevreye duyarlı bir şekilde sağlanması planlanmıştır.

Bu çalışmalar ışığında TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı kapsamında üç adet temel strateji belirlenmiştir:

- Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması
- Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması
- Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması

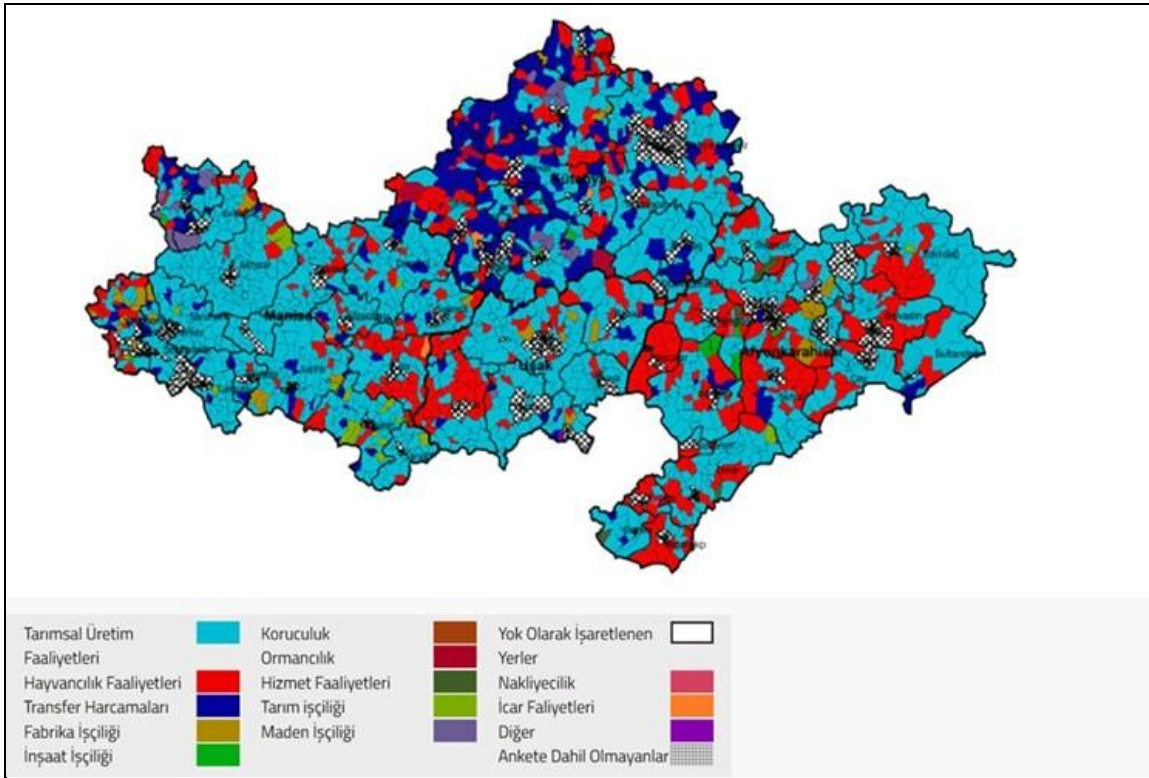
2.5. STRATEJİK ÖNCELİK, HEDEF ve TEDBİRLER

Plan kapsamında çeşitli analiz, araştırma ve saha çalışmaları sonucunda ortaya konulan stratejik önceliklerin ayrıca birbirlerini tamamlayıcı / destekleyici nitelikte olması ve hayata geçirilmesi aşamasında yeterli düzeyde paydaş yapısının bulunmasına azami ölçüde dikkat edilmiş ve aşağıda detayları verilen üç stratejik öncelik geliştirilmiştir.

2.5.1. Stratejik Öncelik – 1: Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması

TR33 Bölgesi, Düzey-2 bölgeleri arasında yüz ölçümü bakımından en büyük bölgelerden biridir. Oldukça heterojen bir yapıya sahip olan bölgenin 54 adet ilçesi bulunmaktadır. YER-SİS verileri, TÜİK istatistikleri ve SEGE raporları gibi üst ölçekli referans çalışmaları birlikte değerlendirildiğinde bölgenin çok büyük bir bölümünün kırsal olduğu görülmektedir. Strateji kapsamında kırsal alan olarak 1. kademe ilçe merkezleri (kent) dışında kalan tüm yerleşimler önceliklendirilmiştir. TR33 Bölgesi genelinde kırsaldan kente göç devam etmekte olup bu sebeplerin başında ise kırsal alanda gelir getirici faaliyetlerin yetersiz olması (tarım ve hayvancılık ağırlıklı) yatmaktadır (Harita 10). TR33 Bölgesi kır-kent ayrımına göre dağılımı incelendiğinde nüfusun ağırlıklı olarak yoğun kent ve kır olarak tanımlanan alanda yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 2). Kırsaldan kente göç ülkenin tarımsal üretimini de olumsuz etkilemekte, ayrıca kültürel ve ekonomik değeri olan üretimlerin ve coğrafi işaretli ürünlerin gelişmesini engellemektedir. Kırsalda üretilen ürünlerden çeşitli yenilikçi yöntemlerle daha fazla katma değer yaratmak oldukça önemlidir.

Harita 10 – TR33 Bölgesi Kırsal Alanlarda Geçim Kaynakları

Kaynak: YER-SİS

Tablo 2 – TR33 Bölgesi İlleri, Çevre İller ve Ülke Geneli Kır - Kent Ayrımına Göre Nüfusun Oransal Dağılımı (%)

İL ADI	Yoğun Kent	Orta Yoğun Kent	Kır
Afyonkarahisar	31,61	30,23	38,16
Kütahya	50,63	13,75	35,62
Manisa	61,56	13,69	24,75
Uşak	60,03	12,71	27,26
TR33 Bölgesi	52,32	17,48	30,20
Bursa	83,58	9,06	7,36
Denizli	58,49	15,92	25,59
Eskişehir	80,90	6,48	12,62
İzmir	78,63	12,24	9,13
Konya	61,31	18,19	20,50
TÜRKİYE	67,93	14,81	17,26

Kaynak: TÜİK, ZAFER Hesaplamaları (2022)

Bölge genelinde birçok turizm değeri (bölge genelinde 11 adet turizm merkezi) bulunmaktadır. Bu değerler ağırlıklı olarak kırsal alanda yer almakta olup bölge ekonomisine katkısı yeterli düzeyde değildir. Bu turizm değerleri aracılığıyla gerekli çalışmalar / hazırlıklar yapılarak bölgede daha fazla gelir elde edilmesi önemlidir. Bölge ayrıca termal turizm kaynakları açısından ülke çapında tanınmaktadır. Ağırlıklı olarak kırsal alanlarda çıkan termal sular, farklı fiziksel ve kimyasal özellikleri sayesinde turistlere ürün çeşitliliği sağlamaktadır. Ayrıca bölge genelinde kültür turizmi açısından da oldukça önemli yerler (ilk paranın kullanımı, ilk borsa, şehzade şehirleri, UNESCO Yaratıcı Şehirleri) bulunmaktadır. Bununla birlikte bölgede doğa, spor, karavan, agro vb. turizm aktivitelerinin yapılabileceği alanlar da bulunmaktadır. Yapılan değerlendirmeler ışığında bölge genelinde kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması stratejik öncelik olarak belirlenmiştir. Bu stratejik öncelik kapsamında kırsalda yaşayanların gelir getirici faaliyetlerden azami ölçüde yararlanması hedeflenmiştir. Stratejik öncelik kapsamında belirlenen hedefler ve tedbirler aşağıda (Şekil 4'te) sunulmaktadır.

Şekil 4 – Stratejik Öncelik Şeması: Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması

STRATEJİK ÖNCELİK	Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması	
HEDEF	Hedef 1.1 Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirler artırılabacaktır.	Hedef 1.2 Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.
TEDBİR	Tedbir 1.1.1 Bölgede coğrafi işaretli ürünlerin satış kanalları geliştirilecektir. Tedbir 1.1.2 Bölgede Avrupa Birliği'nden coğrafi işaret alan ürünlerin sayısı artırılabacaktır. Tedbir 1.1.3 Coğrafi işaretli ürünlerin markalaşması sağlanacaktır. Tedbir 1.1.4 Kırsal alanda girişimciliğin artırılması sağlanacaktır. Tedbir 1.1.5 Üretici birliklerinin coğrafi işaretli ürünler konusunda kapasiteleri geliştirilecektir. Tedbir 1.1.6 Tarımsal ürünlerin pazarlanma yöntemleri çeşitlendirilecektir.	Tedbir 1.2.1 Bölgede kırsal turizm alanlarının altyapı eksiklikleri giderilecektir. Tedbir 1.2.2. Agro turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. Tedbir 1.2.3 Bölgenin kırsal turizm destinasyon planı hazırlanacaktır. Tedbir 1.2.4 Kırsalda turizm değeri taşıyan varlıkların tanıtımı yapılacaktır. Tedbir 1.2.5 Kırsalda turizm sektörüne yönelik eğitimler verilecektir. Tedbir 1.2.6 Turizm alanlarına erişebilirliğin artırılması sağlanacaktır. Tedbir 1.2.7 Bölgede kırsal turizm rotaları belirlenecektir.

Bölge Planında kırsalda gelir getirici faaliyetleri artırmak stratejik önceliğine ulaşmak adına iki hedef belirlenmiştir:

- Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirler artırılabacaktır.
- Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.

Bu hedeflerin altında ise çeşitli tedbirler ve projeler yer almaktadır. Tedbirlerin öncelikli uygulama mekânları ve seçilme sebebi ile ilgili detay aşağıda sunulmaktadır.

Hedef 1.1. Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirler artırılabacaktır.

Bölgenin kırsal kesiminde tarımsal faaliyetlerle üretilen coğrafi işaretli ürünlere olan ilgi henüz ürünlerin ticarileşmesi, markalaşma veya pazarlama çalışmalarına yansımadığından bu ürünlerden elde edilen gelirler yeterli düzeyde değildir. Ayrıca bölge genelinde sahip olunan 91 adet coğrafi işaretli ürüne rağmen henüz AB’den tescil alınamamış olması dikkat çekmektedir. Konuyla ilgili geçtiğimiz dönemde Ajans tarafından yapılan çalışmada da bu minvalde sorunlar tespit edilmiştir. Coğrafi işaretli ürünlere yönelik alınacak çeşitli tedbirlerin kırsalda girişimcilik, tarım ürünlerinden elde edilen gelirlerin artırılması gibi hususlarda pozitif etki yaratacağı ve kırsalda elde edilen gelirlerin artmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tedbir 1.1.1 Bölgede coğrafi işaretli ürünlerin satış kanalları geliştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Bölge genelinde ağırlıklı olarak kırsal alanlarda üretilen, yetiştirilen coğrafi işaretli ürün sayısı son beş yılda yaklaşık 3 katına yükselmiştir. Bölge, coğrafi işaretli ürün sayısının artışında yakaladığı başarıyı aynı oranda gelirlerde bir artış olarak gösterememiştir. “TR33 Bölgesi Coğrafi İşaretli Ürünler Ticarileşme Yol Haritası” çalışması için tescil sahibi ve başvuru sahibi kurumlarla Ajans tarafından yapılan görüşmelerde ürün tescil edildikten sonra gelirlerde artış olmadığına dair geri dönüş alınmıştır. Coğrafi işaretli ürünlerin satışlarının artırılmasına yönelik olarak online alışveriş siteleri ile iş birliklerinin yapılması ayrıca yoğunluğun yüksek olduğu kara yollarında ve bölgenin kırsal turizm noktalarında fiziki satış noktalarının kurulması önemlidir.

Tedbir 1.1.2. Bölgede Avrupa Birliği’nden coğrafi işaret alan ürünlerin sayısı artırılabacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Ülke genelinde bölgeden 91 adet tescilli coğrafi ürün bulunurken bu ürün zenginliği yurt dışına taşınamamıştır. Bölge genelinde birçok potansiyel barındıran ürün olmasına rağmen henüz AB coğrafi işaretli ürün bulunmamaktadır. Ağırlıklı olarak tarımsal ürünler veya bunların işlenmesi sonrası elde edilen özel ürünler AB’de coğrafi işaretli ürün olarak tescil edilmektedir. Hem tarım hem de hayvancılık alanında oldukça geniş bir çeşitliliğe ve ekonomik güce sahip TR33 Bölgesi’nde bu konuda yapılacak çalışmaların kırsalda yeni ekonomik faaliyetler oluşturacağı değerlendirilmektedir. Buna istinaden başta üretici birlikleri olmak üzere konuyla ilgili kurum ve kuruluşlara teknik destek ve danışmanlık hizmetleri verilerek On İkinci Kalkınma Planı’ndaki coğrafi işaretli ürünlere yönelik hedeflere de katkı sağlayacak şekilde AB coğrafi işaretli ürün sayısının artmasına çalışılacaktır.

Tedbir 1.1.3. Coğrafi işaretli ürünlerin markalaşması sağlanacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Coğrafi işaretli ürünlerle ilgili yapılan araştırmalar markanın tescilli ürünlere katma değer yaratarak son kullanıcının kararına etki ettiğini göstermektedir. Kullanıcıların coğrafi işaretli ürünlere daha fazla ödeme yapma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bölge genelinde coğrafi işaretli ürünlerde markalaşma, ürünlerin satışa sunumları gibi hususlar yeterli düzeyde değildir. Bu durum satış kanallarının da kısıtlanmasına sebebiyet vermektedir. Bölge genelinde verilecek çeşitli eğitimler ve sağlanacak destek programları ile coğrafi işaretli ürünlerin üretim, paketlenme ve markalaşma konularında eksikliklerinin giderilmesi beklenmektedir.

Tedbir 1.1.4. Kırsal alanda girişimciliğin artırılması sağlanacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Kırsal girişimcilik yerel değerlerin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi konusunda oldukça büyük bir güce sahip olup tarımsal ürün çeşitliliği bu tür girişimciliği destekleme aşamasında önemli bir rol oynamaktadır. TR33 Bölgesi'nin tarıma dayalı üretimde sahip olduğu kapasitenin tarımda yenilikçi uygulamalarla (Manisa ili bitkisel üretim özelinde ülke genelinde 8., Afyonkarahisar ili canlı hayvan değerlerinde 7. sıradadır) kırsal girişimcilik üzerine olumlu etkiler oluşturacağı değerlendirilmektedir. Kırsal girişimciliği bölge genelinde geliştirmek adına alternatif gıda pazarlama ağlarının güçlendirilmesi oldukça önemlidir. Buna istinaden üretilen ürünlerin doğrudan veya çevrim içi ortamda satışlarının yapılması da desteklenecektir.

Tedbir 1.1.5. Üretici birliklerinin coğrafi işaretli ürünler konusunda kapasiteleri geliştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Coğrafi işaretli ürünlerin tescil edilmesi kadar bu ürünlerden elde edilecek katma değeri artırmak adına markalaşmanın sağlanması da oldukça önemlidir. Ülke genelinde TÜRK PATENT tarafından yayımlanan veriler ışığında coğrafi işaretli ürünleri tescil ettiren kurumların ağırlıklı olarak belediyeler ile ticaret ve sanayi odaları olduğu görülmektedir. Bölge genelinde de benzer bir durum geçerlidir. Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen katma değeri artırmak adına üretici birlikleri, kooperatifler vb. gibi kamu kurumları dışındaki doğrudan pazarlama yapabilecek, nihai tüketiciye bu ürünleri ulaştırabilecek yapıların tescil konusunda öne çıkması gerektiği değerlendirilmektedir. Buna istinaden bölgede tescilli ürünlerin bu tür birliklere devredilmesi, yeni tescillerin alınması ve bunlardan elde edilecek katma değerinin artırılması adına kapsamlı kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Tedbir 1.1.6. Tarımsal ürünlerin pazarlanma yöntemleri çeşitlendirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: YER-SİS çalışmalarında bölgede üretilen tarımsal ürünlerin ağırlıklı olarak toptancı ve / veya tüccar aracılığı ile satıldığı, doğrudan son kullanıcıya ulaştırılmadığı belirlenmiştir. Kırsalda üretilen tarımsal ürünlerden elde edilen gelirleri artırmak adına; ürünlerin coğrafi işaret almasını sağlamak, üretici kooperatiflerinin kapasitelerini geliştirmek, yöresel ürünlerin ticari ürünlere dönüşmesini sağlamak, kaliteli muhafaza edilmesini ve gıda güvenliğini temin etmek, çevrim içi satış siteleri oluşturmak veya büyük kurumlarla bu konuda iş birliği yapmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca turizm odağı yerleşimlerde fiziki satış alanları oluşturmak, ürün çeşitliliği ve markalaşma sağlamak gibi çalışmaların yapılmasının da üretilen ürünlerin pazarlanması aşamasında faydalı olacağı öngörülmektedir.

Hedef 1.2. Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.

Bölge, tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasından dolayı oldukça fazla sayıda kültür turizmine yönelik alanı coğrafyasında barındırmaktadır. Ayrıca güçlü tarımsal üretim agro-turizmin, jeotermal kaynaklar termal turizmin gelişmesine olanak sağlama potansiyeline sahiptir. Bu turizm değerlerinin çoğunluğu kırsal yerleşimler ve çevresinde yer almaktadır. Ancak bölgede destinasyon yönetiminin eksikliği, cazibe noktalarındaki altyapı eksiklikleri, yeterli düzeyde rotaların oluşturulmamış olması, yetersiz tanıtım gibi sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunları gidermek adına alınacak tedbirlerin hayata geçirilmesi kırsalda On İkinci Kalkınma Planında hedeflendiği gibi tarım dışı gelirlerin elde edilmesine ve böylece gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Tedbir 1.2.1. Bölgedeki kırsal turizm alanlarının altyapı eksiklikleri giderilecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Pandemi ile turizme olan talep de çeşitlenmeye başlamış, turistler alternatif turizm türlerine yönelmiştir. Bu bakımdan bulunduğu coğrafi konumu, termal suları, kültürel değerleri ile turizm cazibe merkezlerine yakınlığı nedeniyle TR33 Bölgesi öne çıkmaktadır. Ancak bölgenin sahip olduğu turizm değerlerinin temel veya yenilikçi altyapı eksikleri bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların (erişilebilirlik standartları ve mevzuatı da dikkate alınarak) giderilmesine yönelik Ajans destek programları kurgulanacak, bölge paydaşları ile birlikte dış kaynaklı projelerin bölgeye çekilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 1.2.2. Agro turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Agro turizm; tarım faaliyetlerinin doğal ortamında turizm faaliyetleri ile birleştirilmesidir. Turizm faaliyetlerinin kırsal alana tam anlamıyla taşınabilmesi, kırsalda yaşayanların gelirlerini artırılabilmesi adına oldukça önemli bir anahtardır. Bölgede tarımsal üretim değerleri ülke ortalamasına kıyasen oldukça iyi düzeydedir. Bölge illerinde tarımsal üretim kiraz, vişne, üzüm, zeytin, domates gibi ürünler başta olmak üzere oldukça önemli bir konumdadır. Bu kırsal ürünlerle birlikte bölgenin gastronomi ve el sanatlarındaki potansiyelinin de agro turizme katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. YER-SİS çalışması kapsamında tarımsal üretimin güçlü olduğu kırsal bölgelerdeki köylerde tespit edilen atıl binalar içerisinde uygun olanlarının restore edilmesi kırsalda konaklamayı artırmak adına faydalı olacaktır.

Tedbir 1.2.3. Bölgenin kırsal turizm destinasyon planı hazırlanacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Frig Vadisi'nin önemli bölümü, dünyanın ilk borsası, ilk paranın basıldığı yer, dünyanın en büyük ikinci kanyonu, UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dâhil şehirler, ülkedeki ilk ve tek UNESCO tescilli jeoparkı, Hristiyanlığın ilk yedi kilisesinin üçü, şehzade sancakları gibi birçok turistik değer bölge geneline yayılmış durumdadır. Ancak henüz bu turizm değerlerinden bölge genelinde yeterli düzeyde gelir elde edilememektedir. Geçmiş dönemlerde ve Plan kapsamında yapılan çalıştaylarda bunun en önemli nedenlerinin başında bölgedeki turizm gelirlerini artırmaya yönelik faaliyetlerin yeterli düzeyde planlı yapılmadığından bahsedilmiştir. Kırsal turizm faaliyetlerinden azami fayda sağlamak ve gelirleri tabana yaymak adına çeşitli seviyelerde destinasyon planlarının hazırlanması elzemdir. Destinasyon planlarının hazırlanması sürecinde erişilebilirlikle ilgili standartlara / mevzuatlara azami ölçüde dikkat edilecektir.

Tedbir 1.2.4. Kırsalda turizm değeri taşıyan varlıkların tanıtımı yapılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Turizm sektöründe turist sayısını ve elde edilen geliri etkileyen unsurlardan biri de tanıtımdır. Bölgenin öne çıkan turizm potansiyeli çerçevesinde hedef ülkelere ve hedef gruplara yönelik tanıtımlara önem verilmelidir. Bölgenin turizm değerlerinin farklı platformlarda hedef müşterilere ve ilgili ağlara (acente, şirketler, bölge temsil kurulları) yenilikçi yöntemlerle tanıtılacağı faaliyetlerin bölgedeki ilgili tüm kurumlarca yapılması oldukça önem arz etmektedir. Bu kapsamda bölge temsil kurulları ile iş birliği yapılması, bölgedeki turizm ile ilgili paydaşlarla ortak çalışmalar yürütülmesi faydalı olacaktır.

Tedbir 1.2.5. Kırsalda turizm sektörüne yönelik eğitimler verilecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Hizmet kalitesi turizmden elde edilen gelirin artmasında veya sürdürülebilir kılınmasında önemli bir bileşendir. Tüm alanlarda olduğu gibi turizm sektöründe de yetişmiş insan kaynağına ulaşma konusunda sorunlar bulunmaktadır. Nitelikli personeli kırsal alanlara çekmek ise ayrıca zor süreçleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenle kırsal alanlarda yaşayan / bağı bulunan insanlara turizm eğitimleri verilmesi nitelikli personel ihtiyacını karşılamak adına gereklidir. Faaliyetlerde temel turizm eğitimlerinin yanında kırsalda turizmden elde edilecek gelirleri artırmak ve kırılabilirliği azaltmak amacıyla kırsal turizmle bağlantılı sektörlerle yönelik de ihtiyaç duyulan eğitimlerin verilmesi önemlidir.

Tedbir 1.2.6. Turizm alanlarına erişebilirliğin artırılması sağlanacaktır.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Turizmden beklenen gelirlerin istenilen noktaya ulaşmasında öne çıkan parametrelerden biri de erişebilirliktir. Ajans tarafından 2022 yılı içerisinde bölgedeki tüm ilçelerdeki kaymakamlıklar, belediyeler, ilgili diğer kurumlardan öneriler alınarak turizmde öne çıkan / potansiyeli olan yerler tespit edilmiş ve bunların tamamında fotoğraf ve video çekimleri yapılmıştır. Bu çalışma sırasında karşılaşılan sorunların başında ulaşım ve çevre temizliği gelmektedir. Turizm açısından öne çıkan noktalar için belirlenecek rotalara uygun olarak turizm alanlarına erişebilirliğin artırılması, ihtiyaç olan altyapıların sağlanması oldukça faydalı olacaktır. Bu konuda ihtiyaç analizinin yapılarak yerel yönetimlerle ortak çalışmalar yapılması önemlidir.

Tedbir 1.2.7. Bölgede kırsal turizm rotaları belirlenecektir.

Öncelikli Mekânlar: Kırsal Alanlar

Arka Plan: Son dönemlerdeki gelişmeler insanları alternatif turizm arayışlarına yöneltmiştir. Kırsal turizm, doğa turizmi, inanç turizmi, agro turizm, kültür turizmi gibi alternatiflere turist çekmek açısından belli temalar kapsamındaki noktaları bir araya getirmek görece az gelişmiş bölgelerin gelişmesi açısından avantajlıdır.

Ayrıca ziyaretçilere bu alanlar arasında seyahat imkânları sunmak da bu bölgelerin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bölge genelinde ve çevre illerde turistlerin ilgisini çekecek temalarda (Frig, Zeytin, Gastronomi, Kuruluş-Kurtuluş vb.) günümüzün teknolojilerini de kullanarak rotaların (erişilebilirlik standartları ve mevzuatı da dikkate alınarak) belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu konuda Ege Bölgesi'nde diğer kalkınma ajansları ve ilgili kurumlarla ortak çalışmalar yapılması, rotaların ortak akılla belirlenmesi faydalı olacaktır.

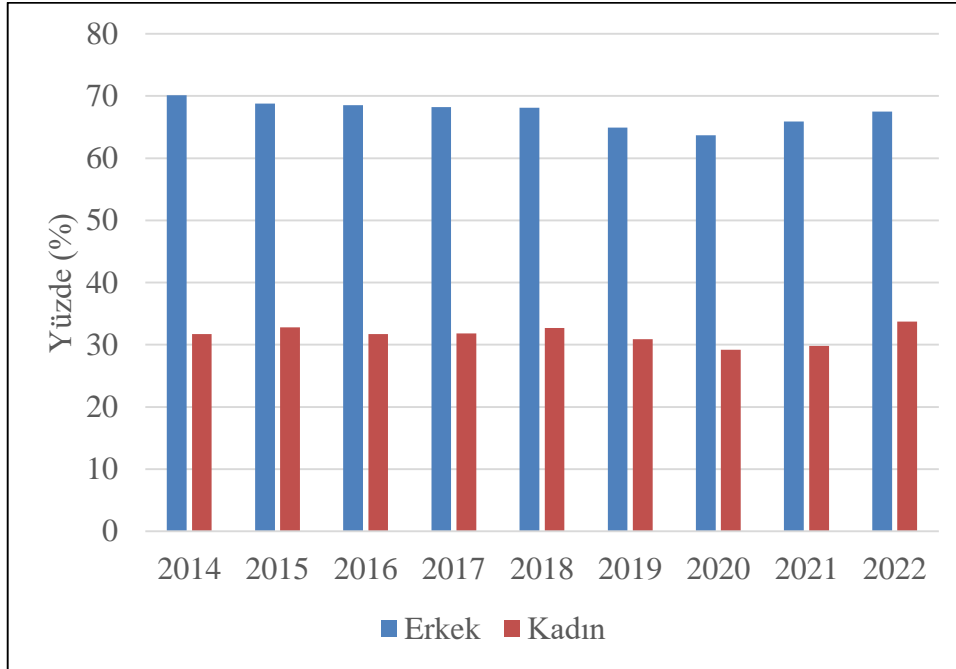
Hedef Kapsamında Önerilen Projeler:

- Hamamboğazı Termal Sağlık Kompleksi Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 1)
- Afyonkarahisar Termal Turizmle Gelişiyor Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 2)
- Frig Vadisi Bütünleşik Turizm Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 3)
- Kilimatan Kayak Turizmi Merkezi Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 4)

2.5.2. Stratejik Öncelik – 2: Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması

Topyekûn bir kalkınma için kadınlar ve gençler iş hayatına aktif bir şekilde katılmalıdır. Kadınların ekonomik faaliyetlere katılması oldukça önem arz etmesine rağmen kadınların TR33 Bölgesi’nde istihdam oranı erkeklerin yarısı kadardır (Şekil 5). Kadınların hem istihdam edilebilirliklerini artırmanın hem de kadın kooperatifleri gibi güçlü girişimler üzerinden kadınların emeklerini ekonomik değere dönüştürecek girişimler oluşturmanın faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Bu girişimlerin birbirlerini tamamlayıcı özellikler taşıyan kooperatifler üzerinden yapılmasının önemli faydaları beraberinde getirdiğine dair iyi uygulama örnekleri mevcuttur. Bunların yanında kadınların çalışan veya girişimci olarak iş hayatına atılması için gerekli olan ve bu hamleye yardımcı olacak sosyal altyapıların da sunulması faydalı olacaktır.

Şekil 5 –TR33 Bölgesi Cinsiyete Göre İstihdam Oranları (15 Yaş Üzeri)

Kaynak: TÜİK (2022)

Bölge genelinde genç nüfus oranı yüksek olduğu halde (Bölgede üniversite öğrencisi sayısı Tablo 3’te görüldüğü üzere 163 bin civarındadır.) bu gençlerin sanayide çalışmayı tercih etmemesi nedeniyle imalat sanayisi ihtiyaç duyduğu nitelikli personele ulaşmakta zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca gençlerin sanayide gerekli becerilerle ilgili iş başı eğitimlere ulaşamaması da ayrı bir sorundur. Bu nedenle yeni kuşağa mesleki becerilere yönelik eğitimlerin sunulması gençlerin istihdam edilebilirliklerini artıracaktır. Bununla birlikte dönüşen sanayi ve hizmet sektörü beraberinde dijitalleşmeyi de getireceğinden çeşitli sektörlerde çok farklı niteliklere sahip personel ihtiyacı doğacaktır. Bu ihtiyaçlara yönelik eğitimlerin gençlere sunulması bölgenin istihdam piyasası için oldukça faydalı olacaktır. Bununla birlikte genç nüfusun fazla ve istihdam edilme imkânlarının kısıtlı olduğu yerlerde girişimcilik kültürünün geliştirilmesi oldukça değerlidir. Bölge genelinde girişimcilik kültürünün çevre illere kıyasen görece zayıf olduğu analizlerde ortaya konulmuştur (Şekil 6).

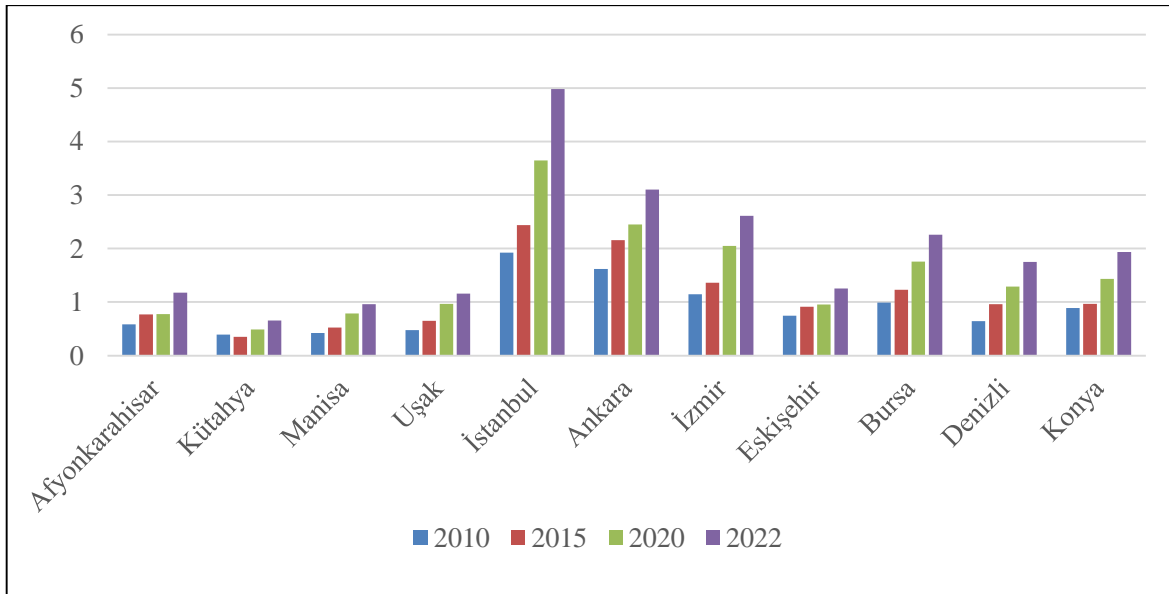
Bu kültürün geliştirilmesi aşamasında gençlerin de ilgi duyduğu bilişim / yazılım alanlarına (teknolojik girişimler) yoğunlaşılması elde edilen sonuçların daha başarılı ve bölgenin gelecekte ihtiyaç duyacağı hizmetlerle birlikte daha sürdürülebilir olmasına katkı sağlayacaktır.

Tablo 3 – TR33 Bölgesi ve Ülke Geneli Üniversite Öğrenci Sayıları

İl / Bölge / Ülke	Üniversite İsmi	Öğrenci Sayıları
Afyonkarahisar	Afyon Kocatepe Üniversitesi	31.675
	Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	7.251
	İl Toplamı	38.926
Kütahya	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	45.523
	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	5.081
	İl Toplamı	50.604
Manisa	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	46.813
Uşak	Uşak Üniversitesi	26.417
TR33 Bölgesi	-	162.760
Türkiye	-	6.950.142

Kaynak: YÖK, ZAFER Hesaplamaları (2023)

Şekil 6 – Girişim Yoğunluğu Oranı² (1.000 Kişi Başına)

Kaynak: TOBB, ZAFER Hesaplamaları (2022)

Bu hususlara istinaden dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması stratejik öncelik olarak belirlenmiştir. Stratejik öncelik kapsamında belirlenen hedefler ve tedbirler Şekil 7’de sunulmaktadır.

² Belirli periyotlardaki kurulan şirket sayılarının (kooperatif ve gerçek kişi hariç) çalışma çağındaki (15-64 yaş) toplam nüfusa oranı olarak hesaplanmıştır.

Şekil 7 – Stratejik Öncelik Şeması: Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması

STRATEJİK ÖNCELİK	Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması	
HEDEF	Hedef 2.1 Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabacaktır.	Hedef 2.2 Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır.
TEDBİR	Tedbir 2.1.1 Kadınların istihdam edilebilirliklerine yönelik eğitimler verilecektir. Tedbir 2.1.2 Kadınların iş hayatına girişlerini kolaylaştırıcı altyapılar desteklenecektir. Tedbir 2.1.3 Gençlerin istihdam piyasasının talebine yönelik kapasiteleri geliştirilecektir. Tedbir 2.1.4 Gelecekte bölgede öne çıkacak meslekler belirlenerek bunlara yönelik dezavantajlı grupların becerileri geliştirilecektir. Tedbir 2.1.5 Gençlerin gelecekte ihtiyaç duyacağı yetkinliklere yönelik kapasiteleri artırılabacaktır. Tedbir 2.1.6 Ne eğitimde ne istihdamda (NEET) yer alan gençlerin eğitim hayatına /işgücü piyasasına dönüşleri desteklenecektir.	Tedbir 2.2.1 Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi sağlanacaktır. Tedbir 2.2.2 Yeni kadın kooperatiflerinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Tedbir 2.2.3 Kadın kooperatiflerinin koordinasyonunu sağlayacak birimler oluşturulacaktır. Tedbir 2.2.4 Gençlerin teknolojik girişimlerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. Tedbir 2.2.5 Girişimlerin sağ kalma oranlarını artırmaya yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Bölge Planında dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması stratejik önceliğine ulaşmak adına iki hedef belirlenmiştir:

- Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabacaktır.
- Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır.

Bu hedeflerin altında ise çeşitli tedbirler ve projeler yer almaktadır. Tedbirlerin öncelikli uygulama mekânları ve seçilme sebebi ile ilgili detay aşağıda sunulmaktadır.

Hedef 2.1. Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabacaktır.

Bölgede önemli sosyal sorunlardan biri kadın istihdamının düşük olması ile gençlerin bölgeden göç etme eğiliminde olmasıdır. Bu nedenle bu iki gruba odaklanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Kadınların istihdam oranlarını (On İkinci Kalkınma Planının “Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum” başlığı altında hedeflendiği gibi) artırmaya yönelik eğitimler verilirken çalışma hayatını kolaylaştıracak altyapıların tesis edilmesi de oldukça faydalı olacaktır. Benzer şekilde gençlerin hem hâlihazırdaki hem de gelecekteki iş piyasasının ihtiyaç duyacağı niteliklere sahip olması önemlidir. Buna istinaden gençlerin yönlendirilmesi, gerekli olan eğitim ve becerilerin tüm eğitim kademelerinde sağlanmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Tedbir 2.1.1. Kadınların istihdam edilebilirliklerine yönelik eğitimler verilecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: TR33 Bölgesi istihdam düzeyi erkeklerde yüzde 67,5 iken kadınlarda yüzde 33,7’dir. Çalışma hayatında kadın nüfusunun dışarıda kalması ekonomik büyüme potansiyelinin neredeyse yarısının göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Kadına toplum ve aile içerisinde yüklenen geleneksel sorumluluklar (çocuk ve yaşlı bakımı, ev işleri vb.) bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar da kadınların gerekli mesleki bilgi ve becerilerden yoksun olması, kişisel gelişimlerini sağlayacak farkındalığın olmaması gibi sorunların bulunduğunu göstermektedir. Buna istinaden kadın istihdamını artırmak adına özel sektörle iş birliği yapılarak istihdam piyasasının ihtiyaç duyduğu eğitimlerin verilmesi önemlidir. Eğitimler için öncelikli olarak bölgede geçmiş dönemlerde Ajans desteği de sağlanarak güçlendirilen mesleki ve teknik eğitim altyapısı kullanılacaktır.

Tedbir 2.1.2. Kadınların iş hayatına girişlerini kolaylaştırıcı altyapılar desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Bölgede kadınların istihdam oranı erkeklerin yarısından daha azdır. Ülke genelinde de sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerden kaynaklı olarak bu oran benzer seviyelerdedir. Bu rakamların sebeplerinden biri olan ev içindeki ağırlıklı olarak kadınlara yüklenen işlerin (çocuk bakımı, yaşlı bakımı vb.) azaltılmasına yönelik tedbirlerin bölge ölçeğinde alınmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle başta kadın istihdamının yoğun olduğu bölgelerde / yerleşimlerde olmak üzere bölge genelinde kreş, yaşlı bakım evleri vb. kadınların çalışma hayatına girişlerini kolaylaştırıcı sosyal imkânların artırılması önemlidir.

Tedbir 2.1.3. Gençlerin istihdam piyasasının talebine yönelik kapasiteleri geliştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: TR33 Bölgesi OSB'lerinde yakın zamanda yapılan anketlerde firmalar nitelikli genç eleman eksikliğinden bahsetmiştir. Gençlerin niteliklerinin yeterli düzeyde olmaması veya sanayi sektöründe çalışmak istememeleri bu eksikliğin önemli sebeplerindedir. Gençlerin istihdam edilebilmeleri amacıyla firmaların ihtiyaç duyduğu yetenek ve bilgilere yönelik eğitimlerin sunulması istihdam piyasasının sürdürülebilirliğini sağlamak açısından önemlidir. Bu nedenle özel sektörle ortak çalışmalar yapılarak sonuç odaklı istihdam garantili eğitim programlarının düzenlenmesi gereklidir. İhtiyaç duyulması halinde de sanayi bölgelerinde veya firmalar özelinde eğitim altyapılarının geliştirilmesine yönelik desteklerin sunulması önemlidir.

Tedbir 2.1.4. Gelecekte bölgede öne çıkacak meslekler belirlenerek bunlara yönelik dezavantajlı grupların becerileri geliştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Yapılan araştırmalarda dijitalleşme ile birlikte gelecekte öne çıkacak yeni mesleklerden bahsedilmekte olup 97 milyon kişilik yeni istihdam ihtiyacı doğacağı öngörülmektedir. Büyük veri uzmanlığı, yapay zekâ ve makine öğrenme uzmanlığı, otomasyon süreç uzmanlığı, bilgi güvenliği gibi mesleklere yönelik gençlere eğitimlerin sunulması hem gençlere yeni iş fırsatları yaratacak hem de bölgenin ekonomisinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır. Gelecekte bölge genelinde ihtiyaç duyulacak mesleklerin ortaya konularak eğitim alanında bu yönde bölümlerin açılması ve ortak eğitimlerin kamu-üniversite-sanayi iş birliğinde kurgulanması önemlidir.

Tedbir 2.1.5. Gençlerin gelecekte ihtiyaç duyacağı yetkinliklere yönelik kapasiteleri artırılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

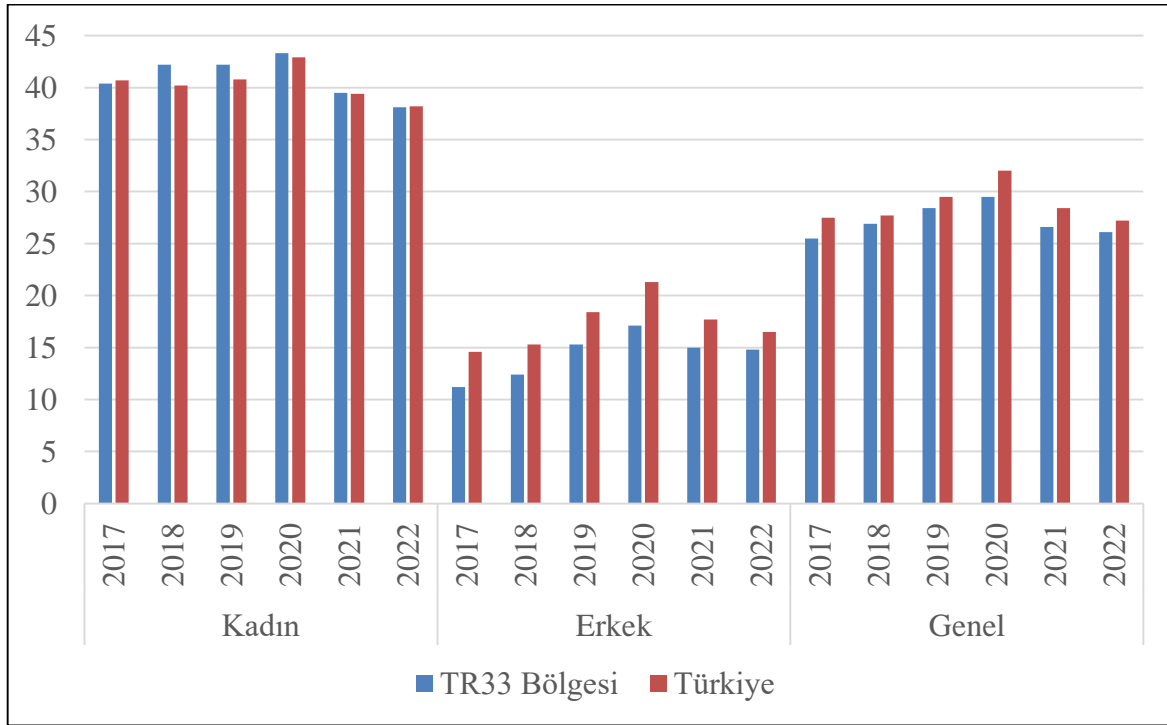
Arka Plan: Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan mesleklerin geleceği başlıklı araştırmada 2025 yılında öne çıkacak yetkinlikler belirlenmiştir (Analitik düşünme ve inovasyon, aktif öğrenme ve öğrenme stratejileri, eleştirel düşünme ve analiz, yaratıcılık, özgünlük ve inisiyatif, liderlik ve sosyal etki, teknoloji kullanımı, monitör etme ve kontrol etme, teknoloji dizayn etme ve programlama, dayanıklılık, strese tahammül ve esneklik, muhakeme, kompleks problemleri çözme ve kavrayış yeteneği). Bu yetkinlikler dönem dönem forum tarafından güncellenmektedir. Bu yetkinlikler üzerine gelecekte iş arayacak (15+ yaş) ve hali hazırda çalışan gençlerin kendilerini geliştirmeleri gereklidir. Buna yönelik eğitimlerin veya yeni müfredatların ilgili kurumlar tarafından (İŞKUR, üniversiteler, meslek liseleri vb.) sunulması faydalı olacaktır.

Tedbir 2.1.6. Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NEET) yer alan gençlerin eğitim hayatına veya iş gücü piyasasına dönüşleri desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: TR33 Bölgesinde eğitim hayatında veya iş gücü piyasasında yer almayan gençlerin oranı (15-29 yaş) 2022 yılı itibarıyla yüzde 26,1 olup bu istatistik kadınlar özelinde yüzde 38,1'dir (Şekil 8). Bu gençlerin eğitim hayatına döndürülmesi veya iş gücü piyasasına kazandırılması, sosyal sorunların önüne geçilmesi ve ekonomik büyümede potansiyelin harekete geçirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenlerle bölgede bu grupta yer alan gençlere yönelik olarak ilgili kurumlarla (Milli Eğitim İl Müdürlükleri, İŞKUR, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri) saha araştırmaları yürütülerek eğitimini yarıda bırakanların okullarına geri dönmesine yönelik buluşmalar düzenlenecektir. Eğitim sonrası iş hayatına katılmayan gençlerin de aktif iş gücüne dâhil olması ile ilgili olarak İŞKUR ile ortak hareket edilerek eğitimler verilecektir.

Şekil 8 – TR33 Bölgesi ve Ülke Geneli NEET Oranları (%)

Kaynak: TÜİK (2022)

Hedef 2.2. Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır.

Kadınların ve gençlerin farklı alanlardaki girişimciliklerinin desteklenmesi On İkinci Kalkınma Planının ana hedeflerinden olan “Nitelikli İnsan, Güçlü Aile, Sağlıklı Toplum” un alt başlıklar olan “Kadın” ve “Gençlik”te de belirtildiği gibi oldukça önemlidir. Kadınlar esnek çalışma koşulları gibi önemli avantajları sayesinde kooperatifler üzerinden girişimcilik faaliyetlerini yürütmeyi tercih etmektedir. Gençler de hem daha düşük maliyetleri hem de ilgi alanlarından kaynaklı olarak teknolojik girişimlere yönelmektedir. Dijital dönüşüm ve getirdiği yeni alanlar da gençlerin ilgi alanları ile uyumaktadır. Bölge genelinde kadınların ve gençlerin kendi işlerini kurmaya yönelik faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik tedbirlerin alınmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Tedbir 2.2.1. Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Kadınlar esnek çalışma saatlerinde ve istedikleri mekânda kooperatife ürün üretebilmekte ve ekonomiye katkı sağlayabilmektedir. Kooperatifler üzerinden kadın girişimciliğinin artırılması sadece kadın işverenlerin sayısını değil, aynı zamanda kadın çalışanların sayısını da artıracaktır. Bu amaçla ilgili kişiler ve kurumlara kooperatifçilikle ilgili temel eğitimlerin verilmesi, ulusal ve uluslararası projelere başvuru yaparak fiziki eksikliklerinin (makine, ekipman vb.) giderilmesi adına teknik destek sağlanması faydalı olacaktır.

Tedbir 2.2.2. Yeni kadın kooperatiflerinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Kadın kooperatiflerinin en önemli etkisi kadınların iktisadi ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayıp kaynaklara ve fırsatlara erişimini artırmasıdır. Ayrıca kadının emeğinin görünür olmasına ve refahının artmasına da etki etmektedir. Ağırlıklı olarak tarımsal üretimin güçlü olduğu kırsal yerleşimlerde kurulacak kooperatiflerin kırsal kalkınmaya değer katacağı, turizm cazibesi olan yerlerde bölgedeki el sanatlarının etkisiyle katma değer yaratılacağı düşünülmektedir. Kadın kooperatiflerinin sosyo-ekonomik faaliyetleri birlikte yürütmeleri ayrıca sosyal açıdan bölgeye katkı sağlayacaktır. Bu nedenle özellikle henüz kadın kooperatifi kurulmamış olan ilçelerde bu yönde bir çalışmanın yapılarak (mevzuatla ilgili bilgilendirmeler, iyi örneklerin ziyaret edilmesi vb.) yeni kadın kooperatiflerinin kurulması oldukça önemlidir.

Tedbir 2.2.3. Kadın kooperatiflerinin koordinasyonunu sağlayacak birimler oluşturulacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Kadın kooperatiflerinin kapanma nedenleri arasında en önemlisi mali yetersizliktir. İş yönetim becerileri, operasyonel kapasite eksikliği, mevzuat ile ilgili bilgi eksikliği, pazar seçimlerinin yanlış yapılarak sürekli aynı / benzer ürünlerin üretilmesi, sadece ürün üretilip hizmet üretilmemesi de alt başlıklar olarak öne çıkmaktadır. Bölge genelinde mevcut durum analizinde de belirtildiği gibi kadın kooperatiflerinin iyi uygulamalarında öne çıkan başlık iyi bir koordinasyonun sağlanmış olmasıdır. Bu nedenle bölgede öncelikli olarak il bazlı, sonrasında ise bölge bazlı bir koordinasyon sistemi kurulması hem kadın kooperatiflerinin gelirlerinin artırılması hem de faaliyette kalma sürelerinin artması açısından faydalı olacaktır. Böylece kadın kooperatiflerinin ve kooperatif üyelerinin birbirlerinin satışlarının önüne geçmeden farklı ürünlerle farklı pazarlara ulaşabilmesi de sağlanmış olacaktır.

Tedbir 2.2.4. Gençlerin teknolojik girişimlerinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Bölgedeki genç nüfus oranı, bir süre daha gelişmiş ülkelerdeki oranın üzerinde olacaktır. Yeni girişimlerin hayata geçirilmesi hızla büyüyen küresel ekonomilerde büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalarda gençlerin çok daha düşük maliyetlerle, yarı zamanlı / esnek çalışabilecekleri yazılım / bilişim sektörüne giriş yapma eğiliminin bulunduğu gözlemlenmiştir. Dijitalleşme ile birlikte çeşitli sektörlerin hizmet ihtiyacı duyacağı yeni alanlar (bilgi güvenliği, dijital dönüşüm uzmanları, yazılım ve uygulama geliştiricileri vb.) ortaya çıkacaktır. Kurumlar bu ihtiyaçlarının bir kısmını nitelikli istihdam bir kısmını ise hizmet alımı yöntemiyle karşılamak zorunda kalacak, bu da yeni girişimlerin oluşmasını (özellikle konuya yatkın / ilgili gençler için) sağlayacaktır. Bu nedenle Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi'nde belirtilen mobilite, sağlık ve biyoteknoloji, eğitim teknolojileri, siber güvenlik gibi odak gelişim alanlarında girişimciliğin desteklenmesi, buna yönelik yetenekli gençlerin tespit edilmesi, eğitimlerin verilmesi, kuluçka merkezlerinin üniversitelerin sanayi arayüzlerinin koordinasyonunda kurulması, start-up desteklerinin, hızlandırma programlarının sunulması gibi önemli çalışmaların bölgede ilgili kurumlar tarafından yapılması bu alanda ülkenin küresel ölçekte üst basamaklara çıkmasına fayda sağlayacaktır.

Tedbir 2.2.5. Girişimlerin sağ kalma oranlarını artırmaya yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: TÜİK tarafından ülke bazında yayımlanan 2020 yılı Girişimcilik ve İş Demografisi verilerinde ve mevcut durum analizinde bölgedeki girişimlerin sağ kalma oranlarına yönelik sorunlar tespit edilmiştir. Bölge genelinde girişimcilik kültürü çevre ve büyük illere kıyasen görece zayıf olup TÜİK verilerine göre girişimlerin ölüm oranları son on yıldır yüzde 11-12 arasında seyretmektedir. Girişimlerin sağ kalma oranını artırmak adına mentorlük, teknik ve mali desteklerin (finansman desteği, yenilikçi uygulamalar, erken aşama desteği vb.) sunulması; finansal okuryazarlık, hukuk gibi alanlarda kapasitelerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Ajans tarafından geçmiş dönemde yapılan çalışmalar bölge genelinde girişimcilik kültürünü geliştirmek adına bu faaliyetlere milli eğitim seviyesindeki gençlerin ve çocukların da dâhil edilmesinin faydalı olacağını göstermektedir.

Hedef Kapsamında Önerilen Projeler:

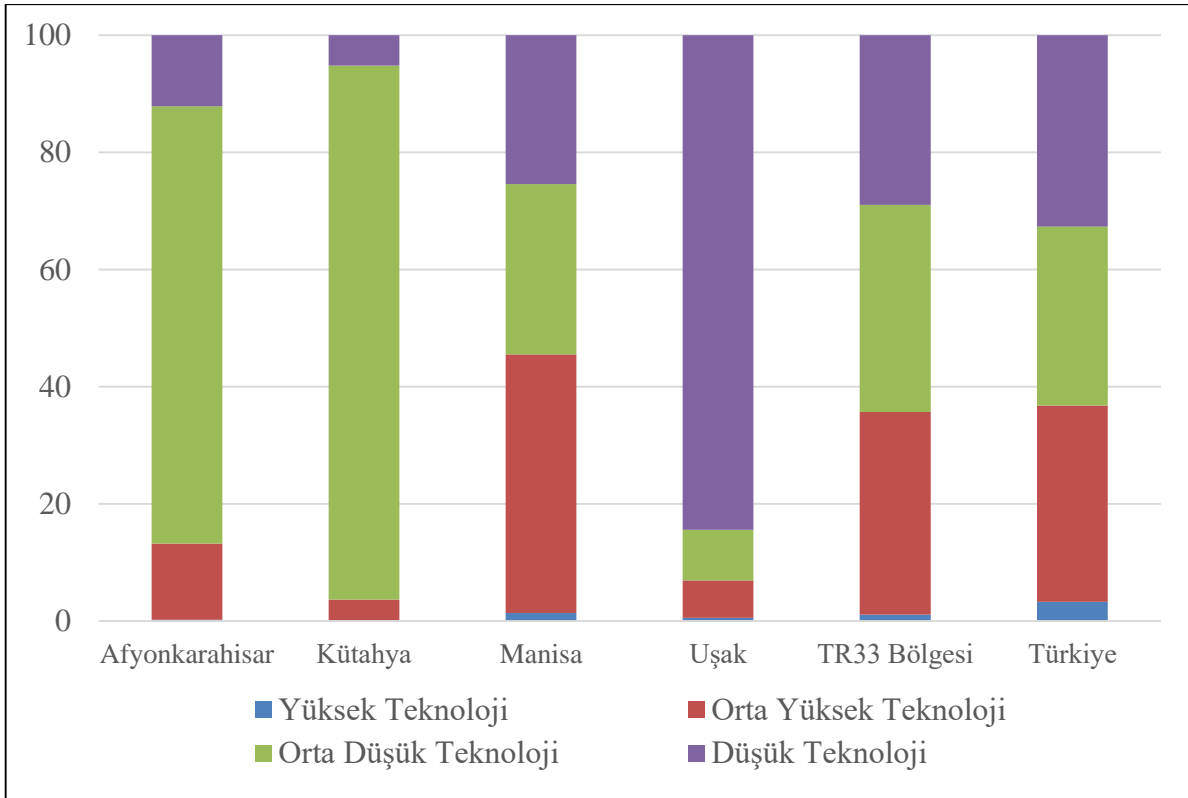
- Dijital İş Geliştirme Merkezi (DİM) Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 5)
- Kendin Yap + Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 6)
- İleri İmalat Teknolojileri Açık İnovasyon Merkezi Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 7)

2.5.3. Stratejik Öncelik – 3: Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması

Bölge illerinde sanayi sektörünün çeşitliliği yeterli düzeyde değildir. SGK ve TİM verilerine göre Afyonkarahisar ili mermer, Kütahya ili seramik, Uşak ili ise deri ve geri dönüşüm tekstil konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu sektörlerde yaşanacak sorunlar il ekonomilerini oldukça olumsuz etkileyeceğinden sanayide sektörlerin çeşitlendirilmesi önemlidir. Üst ölçekli planlara uygun olması ve bölgenin rekabet gücünü geliştirmesi için sektörel çeşitliliğin orta-yüksek ve yüksek teknoloji sınıfında yer alan ürün üretimine geçişle sağlanmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bölge genelinde üretilecek teknolojik ürünler ihracat gelirlerinin de artmasına olanak sağlayacaktır. İmalat sanayisinin ihracatının teknoloji düzeyine bakıldığında Manisa ili hariç diğer bölge illerinin yüksek teknolojide ihracat oranı yüzde 1'in altındadır. Uşak ili düşük teknoloji ürün üretiminde yoğunlaşırken (yüzde 86,41); Afyonkarahisar ve Kütahya illeri orta-düşük teknoloji ürün üretiminde öne çıkmaktadır (sırasıyla yüzde 74,61 ve yüzde 91,13). Manisa ilinde ise imalat sanayisinin ihracatının yüzde 44,11'lik kısmı orta-yüksek, yüzde 29,05'lik kısmı ise orta-düşük teknoloji seviyesindedir (Şekil 9).

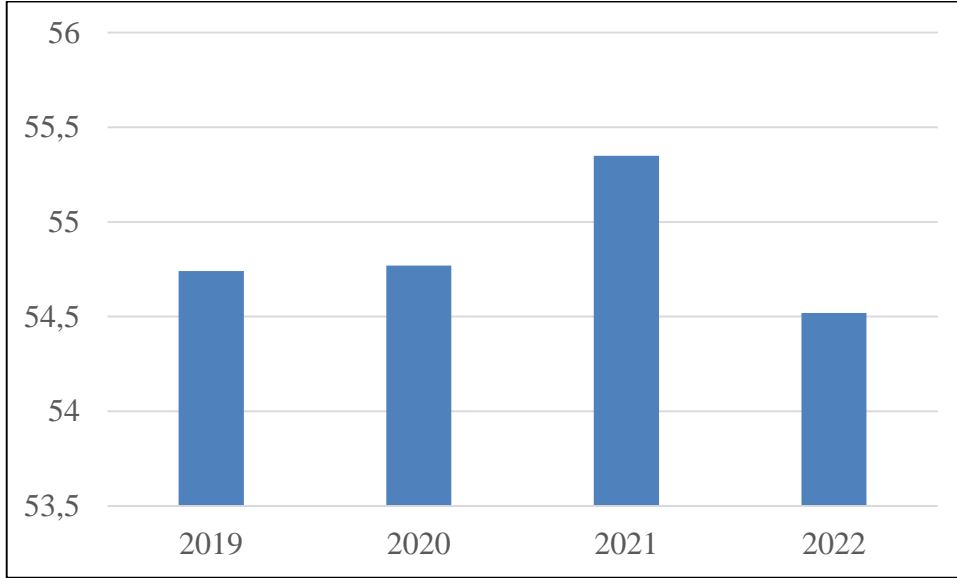
Şekil 9 – TR33 Bölgesi İlleri, Üç Büyük İl / Çevre İller ve Ülke İhracatının Teknoloji Düzeyine Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK, ZAFER Hesaplamaları (2022)

Bölgeden ihracat ağırlıklı olarak AB'ye yapılmaktadır. Son dört yılda bölgeden yapılan ihracata bakıldığında AB'ye yapılan ihracatın yüzde 55 seviyelerinde olduğu görülmektedir (Şekil 10). Buna en büyük katkıyı Manisa ili vermektedir. İhracatta daha yüksek teknoloji ürün üretimine yönelik çalışmaların bu nedenle iklim değişikliğine uyum odağında yapılması oldukça değerlidir. Ancak yapılan çalışmalar yeşil mutabakat hakkında ülkedeki büyük firmaların dahi yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığını göstermektedir. Benzer durum ilgili kurumlar için geçerlidir. Yeşil üretimle birlikte ele alındığında bölgede sanayinin çok yönlü olarak (tedarik zincirini bütüncül ele alarak) çevreye duyarlı teknolojik dönüşümünü sağlamak, sürdürülebilir ve rekabetçi bir ekonomi oluşturmak adına önem arz etmektedir. Bu kapsamında yapılacak çalışmaların On İkinci Kalkınma Planının “Yeşil ve Dijital Dönüşümle Rekabetçi Üretim” başlığına da katkı sağlayacağı değerlendirildiğinden üçüncü strateji olarak sanayinin dönüşümü önceliklendirilmiştir. Stratejik öncelik kapsamında belirlenen hedefler ve tedbirler Şekil 11’de verilmektedir.

Şekil 10 – TR33 Bölgesi AB Ülkelerine Yapılan İhracat Oranı (%)

Kaynak: TİM, ZAFER Hesaplamaları (2022)

Şekil 11 – Stratejik Öncelik Şeması: Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması

STRATEJİK ÖNCELİK	Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması	
HEDEF	Hedef 3.1. İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabacaktır.	Hedef 3.2. İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.
TEDBİR	Tedbir 3.1.1 Bölge firmalarının orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üretimleri desteklenecektir. Tedbir 3.1.2 Firmaların patent ve markalaşma çalışmaları desteklenecektir. Tedbir 3.1.3 Bölgede orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üreten firmaların ihracat yapmaları teşvik edilecektir. Tedbir 3.1.4 Üniversite-sanayi arayüzleri güçlendirilerek teknoloji üretimi ve transferi desteklenecektir. Tedbir 3.1.5 Bölgeye yeni yatırımlar çekmek için yatırım ortamı iyileştirilecektir. Tedbir 3.1.6 Bölgenin lojistik imkânları geliştirilecektir.	Tedbir 3.2.1 Özel sektörün yeşil üretime yönelik çalışmaları desteklenecektir. Tedbir 3.2.2 Bölge genelinde yeşil dönüşüm konusunda farkındalık artırılabacaktır. Tedbir 3.2.3 Yeşil OSB kurulumuna yönelik faaliyetler desteklenecektir. Tedbir 3.2.4 Üretimde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilecektir. Tedbir 3.2.5 Yeşil dönüşüm sürecinden olumsuz etkilenecek iş gücüne yeni beceriler kazandırılacaktır. Tedbir 3.2.6 İmalat sanayisine girdi sağlayan tüm sektörlerde yeşil üretim çalışmaları desteklenecektir.

Bölge Planında sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması stratejik önceliğine ulaşmak adına iki hedef belirlenmiştir:

- İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabacaktır.
- İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.

Bu hedeflerin altında ise çeşitli tedbirler ve projeler yer almaktadır. Tedbirlerin öncelikli uygulama mekânları ve seçilme sebebi ile ilgili detay aşağıda sunulmaktadır.

Hedef 3.1. İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır.

Bölge genelinde imalat sanayisinin teknoloji düzeyi orta-düşük seviyede yer almaktadır. Ayrıca bölge illerinin bir kısmında sanayi belli sektörlerde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle sektörlerde çeşitlendirmeyi sağlamak, bunu yaparken de özellikle bölgenin coğrafi konumunun da avantajı ile orta-yüksek ve yüksek teknolojiyi hedeflemenin faydalı olacağı öngörülmektedir. Bu nedenle firmaların üretimlerini, inovasyon ve Ar-Ge çalışmalarını, ihracat yapmalarını desteklemek, ihtiyaç duyacakları altyapıları tesis etmek, üniversite sanayi arayüzlerinin kapasitelerini arttırmak önemlidir. Yatırım ortamını iyileştirmek adına bölgenin sosyal ve ulaşım altyapılarını, sanayi / hizmet ve yerleşim alanlarını afetlere dayanıklı olacak şekilde geliştirmek hedeflenmiştir.

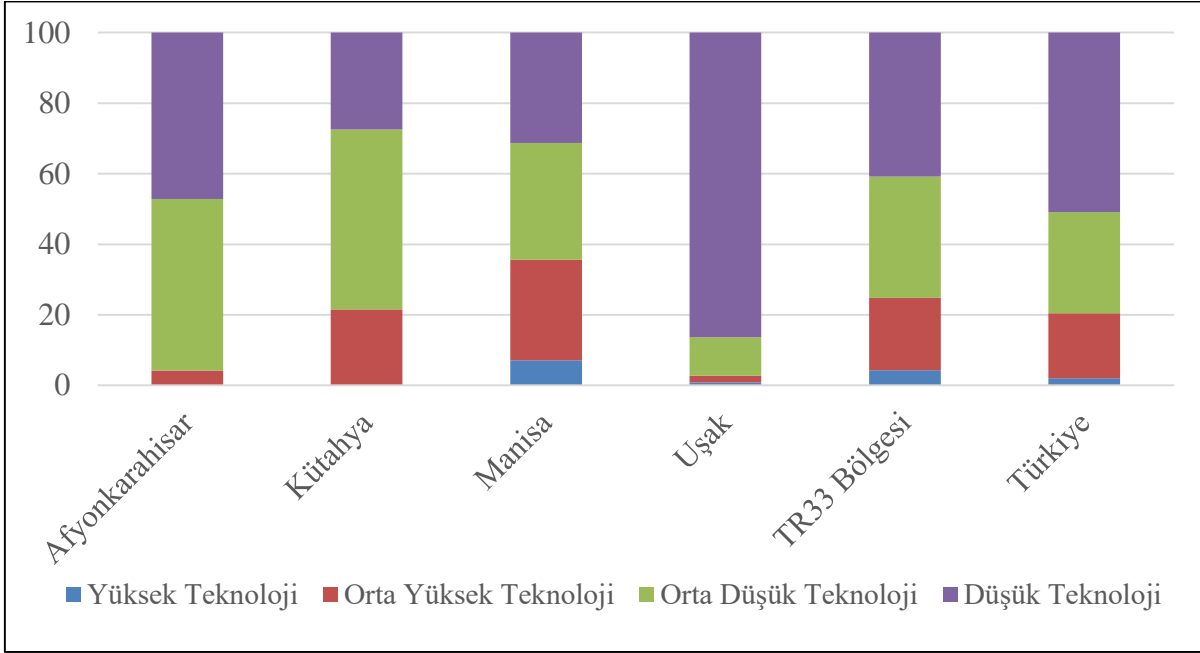
Tedbir 3.1.1. Bölge firmalarının orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üretimleri desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler + OSB Bulunan İlçeler

Arka Plan: Bölgedeki imalat sanayisi firmalarının istihdamları incelendiğinde Afyonkarahisar ve Kütahya illerinin mermer ve seramik üretimleri nedeniyle orta-düşük, Uşak ilinin tekstil sanayisinden kaynaklı olarak düşük teknolojide yoğunlaştığı, Manisa ilinin ise sektör çeşitliliği sayesinde eşit düzeyde (yüksek teknoloji hariç) bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir (Şekil 12). Yoğunlaşılan sektörlerde yaşanacak olası bir darboğazın il ekonomilerinde kırılma yaratmaması adına bölge imalat sanayisinde ürün çeşitliliği sağlanmalıdır. Buna istinaden Manisa ilinin sahip olduğu sektör çeşitliliğini orta-yüksek ve yüksek teknolojiye (savunma, otomotiv, metal, makine başta olmak üzere) diğer illeri ise yine sahip oldukları üretim tecrübelerini de dikkate alarak (Afyonkarahisar-mermerde uç ürünler, Kütahya-teknik seramik, Uşak-teknik tekstil) orta-yüksek teknoloji ürün üretmeye yönlendirerek imalat sanayisinde dönüşümü sağlamak önemlidir. Bu sebeple Manisa ilinde yüksek teknolojili üretime yönelik bir ihtisas OSB kurulması, tüm illerde Ar-Ge ve yenilik alt yapısının geliştirilmesi, büyük ölçekli firmalarla KOBİ'ler arasında iş birliğini artırıcı platformlar kurulmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 12 –TR33 Bölgesi İmalat Sanayi İstihdamının Teknoloji Düzeyine Göre Dağılımı (%)

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları 2021, ZAFER Hesaplamaları

Tedbir 3.1.2. Firmaların patent ve markalaşma çalışmaları desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler + OSB Bulunan İlçeler

Arka Plan: Ekonominin teknoloji seviyesini ölçmek için inovasyon, Ar-Ge, faydalı model ve patent önemli göstergelerdir. Patentler inovasyon sürecinin sonuçlarını gösteren ve bunları koruyan haklardır. Markalaşma da benzer şekilde firmalara taklitlerinden yasal olarak korunma sağlar. Bölgenin mevcut durumunu ortaya koyan analizlerde patent sayılarında Manisa ilinin, tasarım konusunda ise Kütahya ilinin öne çıktığı görülmektedir. Ancak bu illerin durumu ülkedeki büyük iller ve çevre illerin çoğunluğu ile kıyaslandığında yeterli düzeyde değildir. Markalaşma konusunda da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle firmaların patent ve markalaşmaya yönelik çalışmalarının, Ar-Ge merkezi kurmalarının eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile desteklenmesi, bölgenin orta-yüksek ve yüksek teknoloji düzeyinde yer alan ürünleri üretmesi açısından önemlidir.

Tedbir 3.1.3. Bölgede orta-yüksek ve yüksek teknoloji ürün üreten firmaların ihracat yapmaları teşvik edilecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler + OSB Bulunan İlçeler

Arka Plan: TR33 Bölgesinin ihracat verilerine bakıldığında sanayi ihracatının yaklaşık yüzde 70'lik bölümünün orta yüksek ve orta düşük teknoloji seviyesinde eşit dağıldığı görülmektedir (Orta-yüksek yüzde 34,57; orta-düşük yüzde 35,34). İl bazlı bakıldığında ise Afyonkarahisar,

Kütahya ve Uşak illerinde ihracatın metalik olmayan mineral ürünler ile deri ve tekstil sektörlerinde sıkıştığı ve yeterli düzeyde çeşitlenemediği dikkat çekmektedir.

Bu nedenle bölgede özellikle orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerinde ihracat yapma potansiyeli bulunan firmalara gerekli danışmanlık hizmetleri verilerek ihracat yapmaları, ihracat yapan firmaların ise ürün ve pazar çeşitlendirmesine gitmeleri teşvik edilecektir.

Tedbir 3.1.4. Üniversite-sanayi arayüzleri güçlendirilerek teknoloji üretimi ve transferi desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler

Arka Plan: Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO) ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB), üniversite – sanayi iş birliği için en önemli arayüzlerdir. Bu arayüzler bölge genelinde Ar-Ge ve özellikle yazılım alanında hizmet ve ürün üretimine katkı sağlamaktadır. Ayrıca yüksek teknoloji ürün üretimine de önemli katkıları olmaktadır. Bölgedeki tüm illerde TGB ve TTO bulunmaktadır. Bölge genelinde imalat sanayisinin teknoloji düzeyini yükseltmek adına yapılması gereken çalışmalardan biri de TGB ve TTO'ların fiziki ve teknik kapasitelerinin gelişimini teşvik etmektir.

Tedbir 3.1.5. Bölgedeki yatırım ortamı afetlere dirençli olacak şekilde iyileştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: TR33 Bölgesi BGUS'ta yapılan sınıflandırmaya göre coğrafi olarak potansiyel küresel iller ve rekabetçi illerin ortasında yer almaktadır. Ayrıca çevre illere göre yatırıma yönelik teşvikler ve yeterli OSB alanları gibi önemli avantajları bulunmaktadır. Bununla birlikte yatırım alanlarının fiziksel eksiklikleri, bölgedeki bazı yerleşimlerin görece sosyo-ekonomik olarak geride kalması gibi dezavantajlar göze çarpmaktadır. Bölgenin yüksek teknoloji ürün üreten, yenilikçi ve Ar-Ge kabiliyetleri yüksek yatırımları kendisine daha çok çekebilmesi için başta BGUS'ta tanımlanan küresel ve potansiyel küresel illerde tanıtımlar yapılması, yatırım ortamının iyileştirilmesi adına bölgedeki il ve ilçelerde sosyal ve fiziksel altyapıların afetlere dayanıklı olarak geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda yeni OSB'ler kurulmasına yönelik çalışmalar, yatırımlarla birlikte gelecek nüfus için planlı yerleşim alanlarının sunulması önemlidir. Bu nedenle bölgede kapsamlı il afet risk azaltma planlarını hazırlayan başta AFAD'lar ve yerel yönetimler ile ortak çalışmalar yapılması, başta deprem olmak üzere tüm afet risklerine karşı dayanıklı sanayi ve yerleşim alanlarının geliştirilmesi, bölgenin yaşam kalitesini artırmaya yönelik altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların kamu yatırımlarında önceliklendirilmesi önemlidir.

Tedbir 3.1.6. Bölgenin lojistik imkânları geliştirilecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler + OSB Bulunan İlçeler

Arka Plan: Plan kapsamında yapılan çalışmalarda bölge genelinde tespit edilen sorunların biri de analizlerde belirtildiği üzere sanayi bölgelerinin lojistik açıdan eksiklikleridir. Bölge illerindeki OSB'lerin bir kısmında üretilen ürünün özelliğinden, bazılarında ise kapasitesinden kaynaklı olarak yük miktarları oldukça yüksektir. OSB'ler özelinde yapılan çalışma kapsamında bölgede üretimde olan OSB'lerin tamamının limanlarla / demir yolları ile bağlantı sorunları yaşadığı görülmüştür. Ayrıca bölgede sadece bir adet lojistik merkez bulunmakta olup bunun da altyapı eksikleri bulunmaktadır. Bölgenin rekabet gücünü sürdürülebilir kılmak adına bölgede faaliyet gösteren üretici ve / veya ihracatçı firmaların kombine yük taşımacılığı yapabilmesi için olanakların (demir yolu, kara yolu, liman bağlantısı, lojistik merkez vb.) başta deprem olmak üzere olası afetlerden en az etkilenecek şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çok yönlü fizibilite çalışmalarının yapılarak kamu yatırımlarının bölgedeki lojistik imkânları geliştirecek şekilde yönlendirilmesi önem taşımaktadır.

Hedef Kapsamında Önerilen Projeler:

- Manisa Yüksek Teknoloji İhtisas OSB Kurulumu Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 8)
- Manisa Orta-Yüksek ve Yüksek Teknolojili Ürün Geliştirme Kümesi (MOYTÜK) Projesi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 9)
- Yüksek Ekonomik Değere Sahip Endüstriyel Süt Ürünleri Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 10)
- İnülin Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 11)
- Kolajen Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 12)
- Afyonkarahisar Gıda Üretimine Yönelik Makine İmalatı (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 13)
- Afyonkarahisar Bisküvi İmalatı (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 14)
- Düz Cam ve PV Panel Camı Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 15)
- Teknik Seramik Ürünleri Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 16)
- Bakır Filmaşın Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 17)
- Endüstriyel Akü Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 18)
- Kütahya Motorlu Kara Taşıtlar İçin Hava Yastığı ve Emniyet Kemeri Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 19)
- Kütahya Grafit Zenginleştirme Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 20)

- Aktif Karbon Üretimi Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 21)
- Otomotiv Modülleri ve Elektronik Kart Üretimi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 22)
- Soğutma Cihazlarında Kullanılan Kompresör Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 23)
- Manisa Enerji Depolama Sistemi – ESS (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 24)
- Haşılama Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 25)
- Tekstil Kimyasalları İmalatı (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 26)
- İplik Büküm, Katlama, Kablolama ve Aktarma Makineleri Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 27)
- Çorap Örne Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 28)
- Uşak Örne Kumaş Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 29)

Hedef 3.2. İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.

Dünya genelinde iklim değişikliği beraberinde sanayide daha çevreci üretim yöntemlerine geçişi beraberinde getirmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, döngüsel ekonomi, kaynak verimliliği gibi hususlar giderek öne çıkmış ve son zamanlarda Avrupa Birliği başta olmak üzere ülkemizin de aralarında bulunduğu birçok ülke bu konuda tedbirler almaya başlamıştır. Bölgenin sanayi sektöründe sahip olduğu rekabet gücünü sürdürülebilir kılmak adına bölge genelinde daha çevreci üretim yapılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu husus imalat sanayisini etkilediği gibi sanayi sektörüne girdi sağlayan tüm alanları da ilgilendirmektedir. Değişim bazı alanlarda yeni iş alanları yaratırken özellikle karbon salınımının yüksek olduğu faaliyetlerde iş kayıplarına yol açacaktır. Yeşil dönüşüm sürecinin kimsenin geride bırakılmadan adil geçiş yaklaşımı ile gerçekleştirilmesi sosyal sorunların önüne geçilmesi ve bölgede üretimin sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir. Bu nedenle imalat sanayisinde dönüşüm sağlanırken temiz kaynaklardan enerji üretimi gibi altyapılara önem verilmesi, farkındalık artırıcı tedbirlerin alınması ve sanayiye girdi sağlayan tüm sektörlerde olumsuzlukların da giderileceği çok geniş çaplı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Tedbir 3.2.1. Özel sektörün yeşil üretime yönelik çalışmaları desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: 1. Kademe İlçeler + OSB Bulunan İlçeler

Arka Plan: İklim değişikliği ile birlikte ülke genelinde yeşil büyüme / üretime doğru kayış bir mecburiyet haline gelmiştir. Kaynakların daha etkin kullanımı, yeşil dönüşüm konularında Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle başta sınırda karbon düzenlemesinden etkilenecek ana ve yan sektörlerdeki ihracatçı firmalar ve bunların bölgedeki tedarikçileri özelinde analiz çalışmaları gerçekleştirilmesi ve yatırımlarının mali açıdan desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca firmaların yeşil büyüme konusunda ihtiyaç duyacakları sürdürülebilirlik uzmanlarının da bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmesi faydalı olacaktır.

Tedbir 3.2.2. Bölge genelinde yeşil dönüşüm konusunda farkındalık artırılabacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Sera gazı emisyon azaltımı taahhüdünde bulunarak küresel ortalama sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlı tutma hedeflerinin resmileştirildiği Paris Anlaşması 6 Ekim 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmıştır. Yeşil mutabakat ise bu anlaşmalardan doğan ve AB'nin yeşil dönüşüm alanında attığı bir adımdır. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) gibi kurumlar tarafından son dönemde yapılan araştırmalarda AB ülkelerine ihracat yapan firmaların ve konuyla ilgili çeşitli düzenleme çalışmaları gerçekleştirecek kurumların yeşil mutabakat hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı ortaya konulmuştur.

Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda konunun önemine değinilmiş olup Türkiye'nin 2053 yılı sıfır emisyon hedefi doğrultusunda STB de dahil birçok bakanlığa çeşitli görevler verilmiştir. Tüm bunlara istinaden yeşil üretim, kaynak verimliliği, dögüsel ekonomi ile ilgili bölgedeki tüm paydaşlara yönelik bilinçlendirme / farkındalık, danışmanlık hizmetleri ve eğitimlerin verileceği yoğun çalışmaların yapılması çok önemlidir.

Tedbir 3.2.3. Yeşil OSB kurulumuna yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Genel

Arka Plan: STB verilerine göre (Tablo 4) bölge illerinin toplam sanayi alanının toplam alana oranı binde 2,91 iken ülke genelinde bu rakam binde 3,57; İstanbul (binde 15,99) ve Ankara'da (binde 14,08) ise daha fazladır. Bu nedenle bölgedeki sanayi alanlarının genişletilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Yeşil OSB'ler farklı temalarda (çevre, sosyal, ekonomik vb.) sürdürülebilir olmayı amaçlarken kaynak verimliliği, endüstriyel simbiyoz, karbon ayak izi gibi uygulamaların desteklenmesi ile öne çıkmaktadır. Büyük ölçekli firmalar tedarikçilerinden çevre ve sosyal uygulamalar hakkında bilgi talep etmektedir. Bu nedenle tedarikçiler giderek yeşil üretim ile ilgili gerekli / yeterli altyapılara sahip OSB'leri yatırım için tercih edecektir. Bölgenin rekabetçi yapısını devam ettirmek adına illerde yeşil OSB sertifikasına sahip sanayi alanlarını oluşturmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu tedbir kapsamında yapılacak çalışmalar On İkinci Kalkınma Planının "İmalat Sanayii"ye yönelik bölümlerinde de belirtilen Yeşil OSB'lerin yaygınlaştırılması politikasına katkıda bulunacaktır. OSB'lerin yeşil dönüşüm planlarının hazırlanması, master planlarının oluşturulması, gerekli çevreci ve sosyal altyapıların sağlanması gibi çalışmaların yapılması gereklidir.

Tablo 4 – TR33 Bölgesi İlleri, Üç Büyük İl ve Ülke Sanayi Alanlarının Dağılımı

İller	Toplam Sanayi Alanı	İl Toplam Alanı (Hektar)	Sanayi Alanı Oranı / Toplam Alan (Binde)
Afyonkarahisar	3.838	1.401.600	2,74
Kütahya	2.382	1.163.400	2,05
Manisa	4.973	1.333.900	3,73
Uşak	1.781	555.600	3,21
TR33 Bölgesi	12.974	4.454.500	2,91
Ankara	36.101	2.563.200	14,08
İstanbul	8.731	546.100	15,99
İzmir	8.728	1.189.100	7,34
Türkiye	278.229	78.005.800	3,57

Kaynak: STB, ZAFER Hesaplamaları (2020)

Tedbir 3.2.4. Üretimde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Avrupa'nın net sıfır emisyonlu kıta olması amacıyla hazırlanan Yeşil Mutabakat Yol Haritası'nın önemli strateji hamlelerinden biri "Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması"dır. İhracatın ağırlıklı olarak AB'ye yapılması nedeniyle bu uygulamanın en fazla etkileyeceği ülkelerin başında ülkemiz gelmekte olup ülke genelinde olduğu gibi TR33 Bölgesi'nden yapılan ihracatın önemli bir kısmı da aynı ülkelere yapılmaktadır. (Toplam ihracatının yaklaşık yüzde 55'i AB ülkelerine yapılmaktadır.) Bu nedenle ülke genelinde yaşanabilecek potansiyel tehditler bölge için de geçerlidir. Ülke genelinde en fazla karbon salınımı enerji üretiminden gelmektedir. Bahsi geçen sorunları asgariye indirmek, bölgenin ihracatını ve ekonomik gelişmesini sürdürülebilir kılmak adına bölgede öne çıkan rüzgâr, jeotermal, güneş vb. yenilenebilir enerji kaynaklarından uygun yer tespitleri yapılarak, koruma kullanma dengesi gözetilerek enerji üretiminin artırılması hedeflenmektedir. Konuyla ilgili devlet teşviklerinin artırılmasına yönelik çalışmalar da yapılacak, mali destek programları kurgulanacaktır.

Tedbir 3.2.5. Yeşil dönüşüm sürecinden olumsuz etkilenecek iş gücüne yeni beceriler kazandırılacaktır.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Karbon salınımına en fazla etki eden faaliyetlerin başında fosil yakıtlardan enerji üretimi (bölge özelinde linyitten enerji üretimi) gelmektedir. TR33 Bölgesi'nde elektriğin mevcut durum analizinde de belirtildiği gibi yaklaşık yüzde 57'si kömürden üretilmektedir. Bölge genelinde iklim değişikliği ile mücadele açısından daha temiz / çevreci enerji üretimine geçilmesi oldukça önemlidir. Ancak düşük karbonlu bir ekonomiye geçişte olumsuz etkilenecek kesimler de bulunmaktadır. SGK verilerine göre bölgede kömür ve kömürden enerji üretiminde (ağırlıklı olarak Kütahya ve Manisa illeri) 15 binden fazla çalışan bulunmaktadır. Buna yan sanayi de eklendiğinde düşük karbonlu enerji üretiminden olumsuz etkilenecek kişi sayısı daha da artmaktadır. Bu kişilerin dönüşümde adil geçişi sağlamak adına yeşil üretimle beraber bölgede yeni doğacak işlerde veya hâlihazırda yaptıkları işlere benzer özellikteki işlerde çalışabilmelerine yönelik beceri kazandırma programları üniversiteler, milli eğitim müdürlükleri ve İŞKUR gibi ilgili kurumlarla koordine bir şekilde düzenlenmelidir.

Tedbir 3.2.6. İmalat sanayisine girdi sağlayan tüm sektörlerde yeşil üretim çalışmaları desteklenecektir.

Öncelikli Mekânlar: TR33 Bölgesi Geneli

Arka Plan: Bölge genelinde imalat sanayisindeki firmaların bir kısmı çeşitli ölçekteki firmaların (bölge içi / bölge dışı) tedarikçisi konumundadır. Bölgede imalat sanayisine girdi sağlayan farklı sektörler bulunmaktadır. Bunların başında bölge genelinde tarım ve madencilik gelirirken bölge dışı dâhil edildiğinde yelpaze çeşitlenmektedir. AB'ye ihracat yapan firmaların tedarikçilerinin de üretimlerini (yeşil üretim, karbon ayak izi ölçümü vb.) kontrol etmesi gerekmektedir.

Bu nedenle yeşil üretim kapsamında imalat sanayisine tedarikçi konumda bulunan tüm sektörlerde karbon ayak izi ölçümü, kaynak verimliliği gibi konularda danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin verilmesinin bölgenin yeşil üretime geçişinde fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Hedef Kapsamında Önerilen Proje:

- Gediz 3 MW Jeotermal Elektrik Santrali (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 30)
- Mermer Atıklarından Yapı Malzemeleri Üretim Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 31)
- Jeotermal Sera Kurulumu, Jeodry Yöntemiyle Kurutulmuş Meyve Sebze Üretimi ve Paketleme Entegre Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 32)
- Manisa Jeotermal Kaynakların Şehir Isıtılmasında Kullanılması (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 33)
- Uşak Meyve Sebze Kurutma Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 34)
- Uşak Biyogaz ve Biyokütle Tesisi (Ek- Örnek Yatırım Fırsatları ve Proje Fikri Künyeleri, Künye – 35)

2.6. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ

2015 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” belirlenmiştir. 2030 yılında dünya genelinde yoksulluk azaltılırken refah seviyesinin artırılması, kültürel ve sosyal değerler korunurken çevresel zararların önlenmesi hedeflenmiştir. Plan kapsamında yoğun çalışmalar sonucunda oluşturulan aşağıdaki stratejik önceliklerin “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ile olan ilişkisi Tablo 5’te özetlenmiştir.

- Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması
- Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması
- Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması

Tablo 5 – Bölge Planı – Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisi

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	Bölge Planı İlişkisi
Kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etmek (4. Nitelikli Eğitim)	“Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması” stratejik önceliği kapsamında kadınlara ve gençlere mesleki eğitimler sağlanarak istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.
Herkes için erişilebilir su ve atık su hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetimini güvence altına almak (6. Temiz Su ve Sanitasyon)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında sanayi bölgelerinin ve imalat sanayisi firmalarının atık su, suyun tekrar kullanımı prosesleri gibi çalışmalarını desteklenecektir.
Herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak (7. Erişilebilir ve Temiz Enerji)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının artırılması önceliklendirilecektir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	Bölge Planı İlişkisi
İstikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri desteklemek (8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme)	a) “Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında imalat sanayisinde ürün çeşitliliği artırılabacaktır. b) “Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması” stratejik önceliği kapsamında gençlerin ve kadınların girişimci olmalarına yönelik projeler desteklenecektir. c) “Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması” stratejik önceliği kapsamında sürdürülebilir ekonomiyi desteklemek adına kültür turizmini teşvik edici faaliyetler gerçekleştirilecektir.
Dayanıklı altyapılar tesis etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi desteklemek ve yenilikçiliği güçlendirmek (9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında sanayinin ürün çeşitliliğinin çevreye duyarlı olarak geliştirilmesi adına tedbirler alınacaktır.
Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak (11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında bölgenin yatırım ortamını afetlere dirençli olacak şekilde iyileştirmek adına destekler sunulacaktır.
Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını sağlamak (12. Sorumlu Üretim ve Tüketim)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında yeşil üretimin bölge genelindeki sanayi bölgelerine yayılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek (13. İklim Eylemi)	“Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması” stratejik önceliği kapsamında; a) Çevreye duyarlı, karbon salınımı düşük üretim süreçleri desteklenecektir. b) Kamu kurumlarına iklim değişikliği ve yeşil üretime yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HATİRESİ

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

BÖLÜM – 3: İZLEME ve DEĞERLENDİRME

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Plan bölgede yürütülecek tüm çalışmalar için genel çerçeveyi oluşturan bir belge olduğundan uygulanacak destekler başta olmak üzere tüm Ajans faaliyetlerinde yönlendirici olacaktır. Planın izlenmesinden yerel düzeyde Ajans sorumlu olacaktır. Bölge planının gerçekleşme durumu Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanan formata uygun olarak her yılsonunda Ajans tarafından aşağıda yer alan her bir hedef doğrultusunda sunulmuş sonuç ve çıktı göstergeleri (Tablo 6-8) ile takip edilecektir. Göstergeler mümkün olduğu ölçüde açık veri kaynaklarından temin edilebilecek şekilde Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi'ndeki (KAYS) performans göstergelerine dikkat edilerek seçilmiştir. Söz konusu göstergelerin mevcut durumu, 2028 yılına kadar her yıl için belirlenen hedef değerleri ve bu verilere ulaşılabilecek doğrulama kaynakları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 6 – Performans Göstergeleri (Stratejik Öncelik 1)

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Stratejik Öncelik: Kırsalda gelir getirici faaliyetlerin artırılması					
Toplam Geceleme Sayısı	Konaklama tesislerinde geceleme sayısı*	Bin Gün	3.815	5.000	KTB Verileri
Ortalama Kalış Süresi	Bir turistin ortalama kaldığı gün sayısı*	Gün	1,91	2	KTB Verileri
Coğrafi İşaret Tescilini Kullanan Firma Sayısı	Tescilli ürünleri üreten / pazarlayan firma sayısı	Adet	231	300	TURKPATENT
AB İşaretli Ürün Sayısı	AB tarafından coğrafi işaret tescili yapılmış ürün sayısı	Adet	0	4	Gİview
Hedef 1.1. Coğrafi işaretli ürünlerden elde edilen gelirler artırılabacaktır.					
Coğrafi İşaretli Ürün Sayısı (Ülkede Alınan)	Ülke içerisinde alınan coğrafi işaret sayısı	Adet	91	120	TÜRKPATENT
Üretici Birliklere Verilen Eğitim Sayısı	Ajans veya farklı kurumlar tarafından coğrafi işaretle ilgili verilen eğitim sayısı	Adet	-	25	Ajans Faaliyet Raporu
Yöresel Ürünlere Yönelik Pazarlama Eğitimi Sayısı	Coğrafi işaret sahibi kurum / kuruluş / firmalara verilen pazarlama eğitimi sayısı	Adet	-	25	Ajans Faaliyet Raporu
Eğitime Katılan Kişi Sayısı	Coğrafi işaretli ürünlerle ilgili verilen eğitimlere katılım sağlayan kişi sayısı*	Kişi	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Kırsalda Girişimcilik Eğitimi Sayısı	Kırsal alanda üretilen ürünler / hizmetler üzerine kurulacak girişimlere yönelik verilen eğitimler	Kişi	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Coğrafi İşaretli Ürün Satış Yeri Sayısı	Kırsal alanda coğrafi işaretli ürünlerin satışı amacıyla kurulan fiziki yer sayısı	Adet	-	4	Ajans Faaliyet Raporu

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Danışmanlık Verilen Kurum Sayısı	Coğrafi işaret tescili almak için danışmanlık verilen kurum / kuruluş / firma sayısı	Adet	-	25	Ajans Faaliyet Raporu
Hedef 1.2. Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.					
Toplam Ziyaretçi Sayısı	Bölgede konaklama tesislerinde kalan turist sayısı*	Bin Kişi	1.995	2.500	KTB Verileri
Hazırlanan Destinasyon Yönetim Planı	Bölge genelinde turizm çalışmalarının koordine bir şekilde yürütülmesi için hazırlanan belge	Adet	-	5	Ajans Faaliyet Raporu
Bölgedeki Yatak Sayısı (Yatırım Belgeli Tesisler Hariç)	Bölgedeki konaklama tesislerinin toplam yatak kapasitesi*	Adet	28.273	32.000	KTB Verileri
Altyapısı İyileştirilen Turizm Alanı Sayısı	Altyapı ihtiyacı karşılanan turizm alanlarının sayısı	Adet	-	10	Ajans Faaliyet Raporu
Turizm Sektörüne Yönelik Eğitim Sayısı	Kırsalda turizm konusunda verilen eğitim sayısı	Adet	-	20	Ajans Faaliyet Raporu
Tanıtım Etkinliği Sayısı	Bölgenin turizm değerlerini tanıtılmasına yönelik yapılan etkinlik sayısı	Adet	-	40	Ajans Faaliyet Raporu
Bölge Geneline Pazarlanan Kırsal Turizm Rotası	Turizm acentaları tarafından pazarlanan bölge içindeki turizm alanlarından oluşan rota sayısı	Adet	-	4	TURSAB

* 2028 yılına ait olup kümülatif değildir.

Tablo 7 – Performans Göstergeleri (Stratejik Öncelik 2)

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Stratejik Öncelik: Dezavantajlı grupların iş gücüne katılımının sağlanması					
Genç İstihdam Oranı (15-24 yaş)	Bölge genelinde genç (15-24 yaş) istihdam oranı*	Yüzde	41,5	43	TÜİK
Kadın İstihdam Oranı	Bölge genelinde kadın istihdam oranı*	Yüzde	33,7	35	TÜİK
NEET Oranı	Bölge genelinde ne eğitimde ne istihdam olanların (15-29 yaş) oranı	Yüzde	26,1	24	TÜİK
Kurulan Kadın Kooperatifi Sayısı	Bölge genelinde kurulan kadın kooperatiflerinin sayısı	Adet	29	45	Ticaret Bakanlığı
Plan Süresince Kendi İşini Kuran (Teknogirişim) Genç Sayısı	Teknoloji, Bilişim vb. alanlarda kendi işini kuran genç sayısı	Adet	-	35	TSO
Hedef 2.1. Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.					
Plan Süresince Sanayi Bölgelerinde Kurulan Sosyal Tesis Sayısı	OSB ve KSS'lerde kadınların istihdamını teşvik edici sosyal yapı sayısı	Adet	-	5	Ajans Faaliyet Raporu
Kadınlara Yönelik Düzenlenen Eğitim Sayısı	Kadın istihdamını artırmaya yönelik düzenlenen eğitim sayısı	Adet	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Gençlere Yönelik Düzenlenen Eğitim Sayısı	Gençlerin istihdam edilebilirliklerine yönelik düzenlenen eğitim sayısı	Adet	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Eğitim Alan Kadın Sayısı	İstihdam hedefli eğitim alan kadın sayısı	Kişi	-	1.000	Ajans Faaliyet Raporu
Eğitim Alan Genç Sayısı	İstihdam hedefli eğitim alan genç sayısı	Kişi	-	1.000	Ajans Faaliyet Raporu

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Hedef 2.2. Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır.					
Kurulan Kooperatif Çatı Kuruluşu Sayısı	Kadın kooperatiflerinin koordinasyonunu sağlamak amacıyla kurulan çatı kuruluş sayısı	Adet	1	3	Ajans Faaliyet Raporu
Girişimcilik (Teknolojik) Eğitimi Alan Genç Sayısı	Teknoloji alanlarında girişimcilik eğitimi alan genç sayısı	Kişi	-	250	Ajans Faaliyet Raporu
Ajans Desteği İle Hizmet Vermeye Başlayan Girişimcilik Merkezi Sayısı	Teknoloji alanlarında girişimci yetiştirmek amacıyla bölgede kurumların koordinasyonunda kurulan merkez sayısı	Adet	-	4	Ajans Faaliyet Raporu
Yeni Kurulan (1 Yıl) İşletmelere Verilen Danışmanlık Sayısı	İşletmelerin sağ kalma oranını artırmak amacıyla yeni kurulan firmalara verilen danışmanlık sayısı	Adet	-	100	Ajans Faaliyet Raporu
Desteklenen Kooperatif Sayısı	Ürün, pazarlama vb. konularda mali destek programları ile desteklenen kadın kooperatifi sayısı	Adet	2	15	Ajans Faaliyet Raporu
Eğitim Alan Kooperatif Sayısı	Kooperatiflerin kurumsal yapısını, gelirlerini artırmak amacıyla sunulacak eğitimlerden yararlanan kooperatif sayısı	Adet	15	45	Ajans Faaliyet Raporu

*2028 yılına ait olup kümülatif değildir.

Tablo 8 – Performans Göstergeleri (Stratejik Öncelik 3)

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Stratejik Öncelik: Sanayinin teknolojik dönüşümünün çevreye duyarlı olarak sağlanması					
Orta-Yüksek Teknoloji Ürünlerin İhracattaki Oranı	OECD tarafından yapılan teknoloji yoğunluk tanımına göre ürünlerin ihracattaki oranı	Yüzde	34,57	40	TÜİK (ZAFER Hesaplamalar)
Yüksek Teknoloji Ürünlerin İhracattaki Oranı	OECD tarafından yapılan teknoloji yoğunluk tanımına göre ürünlerin ihracattaki oranı	Yüzde	1,11	1,5	TÜİK (ZAFER Hesaplamalar)
Bölgedeki Yeşil OSB Sertifika Sayısı	TSE tarafından verilecek sertifika	Adet	0	4	TSE
Bölgedeki Sanayi Alanlarının / Toplam Alana Oranı	Bölgedeki sanayi alanlarının bölgenin toplam alanına oranı	Binde	2,9	4	STB
Yenilenebilir Enerji Kaynağı Kurulu Kapasitesi	Bölge genelinde yenilenebilir enerji kaynaklarının kurulu kapasitesi*	MW	7.800	20.000	ETB
Kurulan Yeni OSB Sayısı	Bölge'de kurulum aşamaları tamamlanmış OSB sayısı	Adet	-	2	STB
Hedef 3.1. İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabacaktır.					
Patent Başvuru Sayısı	Bölge tarafından firmaları yapılan patent başvurusu sayısı	Adet	256	1.600	TÜRKPATENT
Marka Başvuru Sayısı	Bölge tarafından firmaları yapılan marka başvurusu sayısı	Adet	2.457	12.500	TÜRKPATENT

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Faydalı Model Sayısı	Bölge firmaları tarafından yapılan faydalı model başvurusu sayısı	Adet	114	750	TÜRKPATENT
Yüksek Teknolojili İstihdam Oranı	OECD tarafından yapılan teknoloji yoğunluk tanımına göre istihdam oranı*	Yüzde	4,26	6	SGK (ZAFER Hesaplamalar)
Orta-Yüksek Teknoloji İstihdam Oranı	OECD tarafından yapılan teknoloji yoğunluk tanımına göre istihdam oranı*	Yüzde	20,51	24	SGK (ZAFER Hesaplamalar)
Kapasitesi Geliştirilen Üniversite-Sanayi Arayüz Sayısı	Plan süresince fiziki ve / veya beşeri kapasitesi geliştirilen TGB, TTO sayısı	Adet	0	6	Ajans Faaliyet Raporu
Bölgede Düzenlenen Teşvik Belgesi Sayısı	STB tarafından sunulan teşviklerden yararlanan imalat sanayisi firma sayısı	Adet	357	2.000	Yatırıma Destek Sitesi
Danışmanlık (Teknolojik) Verilen Firma Sayısı	Teknoloji düzeyini yükseltme amacı ile danışmanlık hizmeti verilen firma sayısı	Adet	-	75	Ajans Faaliyet Raporu
Hedef 3.2. İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.					
Ajans Destekleri İle Karbon Ayak İzi Ölçen Firma Sayısı	Yeşil mutabakat kapsamında atmosfere salınan sera gazlarının karbondioksit cinsinden karşılığının ölçümü yapan firma sayısı	Adet	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Danışmanlık (Yeşil Dönüşüm) Verilen Firma Sayısı	Temiz üretime geçiş amacıyla danışmanlık hizmeti verilen firma sayısı	Adet	-	50	Ajans Faaliyet Raporu

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

Gösterge	Verinin Tanımı	Birim	Mevcut Durum	2028	Veri Kaynağı
Desteklenen OSB Sayısı	Temiz enerji, döngüsel ekonomi, kaynak verimliliği vb. konularda desteklenen OSB sayısı	Adet	-	20	Ajans Faaliyet Raporu
Sürdürülebilirlik Uzmanı İstihdam Eden Firma Sayısı	Sürdürülebilirlik uzmanı istihdam eden bölge firması sayısı	Adet	-	50	Firma Verileri
Yeşil Dönüşüm Kapsamında Farkındalık Eğitimi Sayısı	Bölgede plan süresince yeşil dönüşüm kapsamında kurumlar tarafından sunulan farkındalık eğitimlerinin sayısı	Adet	-	50	Ajans Faaliyet Raporu
Yeşil Dönüşüm Kapsamında Farkındalık Eğitimi Alan Kişi Sayısı	Bölgede plan süresince yeşil dönüşüm kapsamında kurumlar tarafından sunulan farkındalık eğitimlerinden faydalanan kişi sayısı	Kişi	-	1.250	Ajans Faaliyet Raporu
Yeşil Dönüşüm Kapsamında Olumsuz Etkilenecek Kişilere Verilen Eğitim Sayısı	Yeşil dönüşüm konusunda olumsuz etkilenecek iş gücüne yönelik yeni beceri kazandırma eğitimlerinin sayısı	Adet	-	10	Ajans Faaliyet Raporu

*2028 yılına ait olup kümülatif değildir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HATİRESİ

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

BÖLÜM – 4: KAYNAKÇA

- Acar Ö. (2008). Avrupa Birliği Nuts Sisteminin Türkiye'de Uygulanması: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Sisteminin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Türkiye: Gazi Üniversitesi.
- Afyonkarahisar İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2020). İl Afet Risk Azaltma Planı. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2018). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Ar-Ge Teşvikleri Genel Müdürlüğü. (2022, 09 01). Kalkınma Ajansları İtraneti. panel.ka.gov.tr: https://panel.ka.gov.tr/web#action=197&cids=1&menu_id=149 adresinden alındı.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2013). Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2023). Ankara: Başbakanlık
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). Orta Vadeli Program (2023-2025). Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). Orta Vadeli Program (2024-2026). Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2024 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2021). Ulusal Genç İstihdam Stratejisi (2021-2023). Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2011). İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023). Ankara: ÇŞB.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. (2022). Sanayide Yeşil Dönüşümün Desteklenmesi Projesi. İstanbul: DEİK.
- Enerji Atlası. (2022, 08 22). www.enerjiatlası.com: <https://www.enerjiatlası.com/gunes/>, <https://www.enerjiatlası.com/ruzgar/>, <https://www.enerjiatlası.com/jeotermal/>, <https://www.enerjiatlası.com/biyogaz/>, <https://www.enerjiatlası.com/hidroelektrik/> adresinden alındı
- Eskişehir Bilecik Kütahya Seramik İş Kümesi Derneği. (2022, 08 11). EBK web sitesi. www.ebkseramik.org: <http://www.ebkseramik.org/> adresinden alındı
- European Comission. (2022, 08 01). EUC web site. www.ec.europa.eu: <https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/food-safety-and-quality/certification/quality-labels/geographical-indications-register/> adresinden alındı
- European Commission. (2019). The European Green Deal. Brussels: European Commission.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2020). İller ve Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Ağ İlişkileri Raporu (YER-SİS). Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2020). Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu (YER-SİS). Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.

- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2020). Türkiye'de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu (YER-SİS). Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022). Bölge Planı Hazırlama Kılavuzu. Ankara: STB.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022). Bölge Planı Hazırlama Usul ve Esasları. Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022). Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi Toplantısı. BGUS ve Bölge Planı Toplantısı (s. Hizmete Özel). İzmir: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022, 09 22). Yatırıma Destek web sitesi. <https://www.yatirimadestek.gov.tr/>: <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden alındı.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2023). 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi. Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komiyon Raporu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- KPMG. (2021). Dijitalleşme Yolunda Türkiye 2021. İstanbul: Dijital Türkiye Platformu.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023, 07 10). KTB web sitesi. www.ktb.gov.tr: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> adresinden alındı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022, 08 15). KTB web sitesi. www.ktb.gov.tr: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9546/kultur-ve-turizm-koruma-ve-gelisim-bolgeleri-ktkgb-ile-turizm-merkezlerinde-tm-turizm-yatirimlari.html> adresinden alındı.
- Kütahya İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Kütahya: Kütahya Valiliği.
- Manisa İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Manisa: Manisa Valiliği.
- OECD. (2022, 06 20). OECD web sitesi. www.oecd.org: <https://www.oecd.org/> adresinden alındı
- Ören E. (2022). Türkiye'de İBBS Düzey-2 Bölgeleri İtibarıyla Sektörel Yoğunlaşma Analizi: 2009-2020 Dönemi. Uzmanlık Tezi. Ankara, Türkiye: Merkez Bankası.
- PWC Türkiye. (2022, 12 10). pwc Türkiye web sitesi. www.pwc.com.tr: <https://www.pwc.com.tr/gelecegin-calisma-hayatina-dair-umutlar-endiseler-arastirmasi> adresinden alındı
- Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü. (2022). OSB Bilgileri (panel.ka.gov.tr). Ankara: STB.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2017). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE). Ankara: STB.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi. Ankara: STB.

- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 10 10). STB web sitesi. www.sanayi.gov.tr:
<https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/mi1304021615> adresinden alındı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Teknogirişim Stratejisi. Ankara: STB.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi Eylem Planı (2022-2025). Ankara: STB.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 07 05). YER-SİS web sitesi. www.yersis.gov.tr:
<https://yersis.gov.tr/web> adresinden alındı
- Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2022). 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı. Ankara: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı .
- The World Bank. (2015). The Current State of Women's Co-Operatives in Turkey. WB.
- Ticaret Bakanlığı. (2021). Yeşil Mutabakat Eylem Planı. Ankara: Ticaret Bakanlığı.
- Ticaret Bakanlığı. (2022, 05 30). Kalkınma Ajansları İtraneti. Kooperatif Verileri (panel.ka.gov.tr):
https://panel.ka.gov.tr/web#action=197&cids=1&menu_id=149 adresinden alındı
- TR33 Bölgesi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri. (2020). İl Çevre Durum Raporları. Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak: TR33 Bölgesi Valilikleri.
- TR33 Bölgesi Valilikleri. (2022, 10 01). valilikler web sitesi. <http://www.afyonkarahisar.gov.tr/>, <http://kutahya.gov.tr/>, <http://manisa.gov.tr/>, <http://www.usak.gov.tr/> adresinden alındı
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2023, 07 10). TÜRK PATENT web sitesi. www.turkpatent.gov.tr: <https://ci.turkpatent.gov.tr/veri-tabani> adresinden alındı
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. (2022). Türk Firmaları Yeşil Dönüşüme Ne Kadar Hazır? Ankara: TEPAV.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2023, 07 11). TİM web sitesi. www.tim.org.tr:
<https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi Çalışması. Ankara: TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, 07 10). TÜİK web sitesi. www.tuik.gov.tr:
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, 07 10). TÜİK web sitesi. www.tuik.gov.tr:
<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, 07 10). TÜİK web sitesi. www.tuik.gov.tr:
<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, 07 10). TÜİK web sitesi. www.tuik.gov.tr:
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Girisimcilik-ve-Is-Demografisi-2020-37187> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, 07 27). www.tuik.gov.tr. TÜİK web sitesi:
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755> adresinden alındı
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye ve Dünya Turizmi Değerlendirmesi. Ankara: TÜRSAB.

- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2022, 07 03). UNESCO web sitesi. [https://www.unesco.org.tr:https://www.unesco.org.tr/Pages/129/126/UNESCO-K%C3%BCresel-Jeoparklar%C4%B1](http://www.unesco.org.tr:https://www.unesco.org.tr/Pages/129/126/UNESCO-K%C3%BCresel-Jeoparklar%C4%B1) adresinden alındı
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2022, 07 02). UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı web sitesi. www.unesco.org.tr:https://www.unesco.org.tr/Pages/88/129/UNESCO-Yarat%C4%B1c%C4%B1-S%CC%A7ehirler-Ag%CC%86%C4%B1 adresinden alındı
- United Nations. (2015, 12 12). Paris Agreement. Paris, France: UN.
- United Nations Environment Programme. (2008). Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low carbon world. Nairobi: UNEP.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. 2015. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030). Sendai: UCLG MEWA.
- Uşak İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Uşak: Uşak Valiliği.
- Uyguntürk H Güner Ş.N. (2021). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Markalaşma Algısı Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20.sayı 377-394.
- World Economic Forum. (2020). The Future of Jobs Report 2020. Geneva/Switzerland: weforum.
- Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2007). Termal Turizm Master Planı 2007-2023. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yükseköğretim Kurulu. (2023, 07 10). YÖK Bilgi Yönetim Sistemi. www.yok.gov.tr:https://istatistik.yok.gov.tr/ adresinden alındı
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2010). TR33 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2013). TR33 Bölgesi Yenilik Stratejisi. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2013). TR33 Bölgesinin Üretim Yapısının ve Düzeyinin Tespiti ve Analizi. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2014). TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2017). TR33 Bölgesi İlleri Göç Nedenleri Çalışması. Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2021). TR33 Bölgesi Coğrafi İşaretli Ürünler Ticarileşme Yol Haritası. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2022). Ajans Tanıtım Dökümanı. Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2023). TR33 Bölgesi İlleri Sosyo-Ekonomik Görünümleri. Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2023). TR33 Bölgesi Mevcut Durum Analizi. Kütahya: ZAFER.
- Zafer Kalkınma Ajansı. (2022). TR33 Bölgesi Yeni Bölge Planı Çalıştayları. Yeni Bölge Planı İl Çalıştayları (s. Hizmete Özel). Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak: ZAFER.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

TR33 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı

BÖLÜM – 5: EKLER

Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

**Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve
Proje Fikri Künyeleri**

ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKRİ KÜNYELERİ¹

KÜNYE 1²

Proje adı	Hamamboğazı Termal Sağlık Kompleksi
Proje konusu	Termal sağlık kompleksi kurulması
Proje özeti	Hamamboğazı, Uşak ilinin Banaz ilçesinde yer almakta olup ilin termal turizm anlamında en önemli noktasıdır. Halihazırda ilde termal turizmden istenen düzeyde katma değer sağlanamamaktadır. Bu katma değer artırılması hedefi doğrultusunda yerel yönetimlerle termal odaklı entegre bir sağlık merkezi kurularak burada çeşitli hizmetler verilecektir. Proje ile klinik oteller, sağlıklı yaşam merkezi, yaşlı yaşam merkezi, sporcu sağlığı merkezi gibi altyapıların kurulmasıyla daha katma değerli bir hizmet sunulması planlanmaktadır. Proje alanı İzmir- Ankara yolunun kenarında yer alması nedeniyle ulaşım açısından önemli avantaja sahiptir. Bu durum projenin sürdürülebilirliğine de katkı sağlayacaktır. Projenin öne çıkan önemli değerlerinden biri de sağlık sektöründe eğitim almış gençlere ve kadınlara istihdam alanı yaratacak olmasıdır.
Sektör	86 – İnsan sağlığı hizmetleri
Projenin amacı	Proje ile Hamamboğazı Termal Sağlık Kompleksinde çeşitli tedavi, rehabilitasyon kürünün alınabileceği bir sağlık merkezi kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre ülke genelindeki mevcut 57 adet termal turizm merkezinden 10 tanesi (yaklaşık %20) TR33 Bölgesi illerinde bulunmaktadır. Bölgedeki termal kaynaklar çoğunlukla nispeten daha düşük gelirlerin elde edildiği kaplıca turizmi amacıyla kullanılmakta ve bölgenin kırsal kesiminde hem turizm gelirine hem de istihdama istenilen katkıyı sağlamamaktadır. Projenin uygulanması ile birlikte jeotermal kaynakların kullanımında daha yüksek katma değer sağlayacak sağlıklı yaşam merkezi kurulacaktır. Bu durumda hem Hamamboğazı'ndaki termal kaynaklardan elde edilen gelirler artacak hem de kırsalda önemli bir istihdam alanı yaratılacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 168 yataklı, günlük 500 kür kapasiteli sağlık kompleksi • 228.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Yerel yönetimler
Uygulama yeri	Banaz, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	15.150.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	180 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek 180 kişi ve merkezden sağlık hizmeti alacak kişiler
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması” stratejik önceliği kapsamında “Kırsalda turizmde elde edilen gelirler artırılabacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 2²

Proje adı	Afyonkarahisar Termal Turizmle Gelişiyor Projesi
Proje konusu	Sağlık turizmine yönelik termal turizm merkezi kurulması
Proje özeti	Afyonkarahisar ili termal turizm konusunda oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. İlin gastronomi alanında UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na dahil olması ilin turizm potansiyelini daha da yukarı taşımıştır. İl genelinde termal turizm alanında önemli gelirler elde edilmesine rağmen bu kaynaklardan kısıtlı alanlarda (kaplıca, wellness vb) fayda sağlanmıştır. İlde termal turizm kaynaklarının yeterli olduğu ilçelerde kurulacak fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezi ile termal turizmle yönelik yüksek katma değerli ürün / hizmetler sunulacaktır. Böylece ilde turizmden elde edilen gelirlerin artmasına ve çeşitlenmesine olanak sağlanırken istihdam olanakları da artırılabilecektir.
Sektör	86 – İnsan sağlığı hizmetleri
Projenin amacı	Termal Sağlık Turizm Merkezi'nde fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezi kurulacaktır.
Projenin bölge için önemi	İlde Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre on adet beş yıldızlı otel bulunmakta olup bunların tamamında termal kaynaklardan yararlanılmaktadır. İlin farklı termal turizm alanları bulunmakla birlikte birçok ilçede katma değerli ürün üretme açısından geride kalmaktadır. Ağırlıklı olarak ilde termal turizmle yönelik Wellness hizmeti sağlanmakta olup sağlık turizmine yönelik tesis bulunmamaktadır. Proje ile termal turizm alanlarından potansiyeline yakın şekilde istifade edilmiş olacak ve turizm alanındaki toplam gelirin ve istihdamın artışına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 50 yataklı fizik tedavi ve rehabilitasyon oteli ve 300 kişilik SPA merkezi • 5.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Yerel yönetimler
Uygulama yeri	Bolvadin-Merkez-Sandıklı, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	90 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Projenin hayata geçirilmesi ile birlikte istihdam edilecek 90 kişi ve çeşitli fizik tedavi hizmetlerini merkezden alacak yurt içi ve yurt dışında yaşayan kişiler
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYALİSİ

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması” stratejik önceliği kapsamında “Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 3

Proje adı	Frig Vadisi Bütünleşik Turizm Projesi
Proje konusu	Kültür turizminin geliştirilmesi
Proje özeti	Proje ile; Afyonkarahisar’da Emre Gölü üzerine yüzer restoran, su sporları merkezi, hava sporları merkezi kurulması; Sarıcaova bölgesinde yenilenebilir enerji destekli karavan kamp alanı oluşturulması; Üçler Kayası bölgesindeki evlerin restorasyonunun yapılması Kütahya’da; Minia Frigya Açık Hava Müzesi ile Frigya Pazar Alanı’nın hayata geçirilerek bu tesislerde turistlere yönelik yöresel ürünler ve hediyelik eşya satışının yapılması Genel düzeyde ise; Frig Vadisi Ekspresi’nin hizmete alınması (merkez durak Sabuncupınar olacak şekilde), trekking rotaları belirlenmesi, “Frig Vadisi’ni Geziyorum” isimli bir mobil uygulama oluşturulması ile tüm gezi rotalarının bu uygulamada işaretlenerek tanıtımının yapılması planlanmaktadır.
Sektör	55 – Konaklama 93 – Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlenme faaliyetleri
Projenin amacı	Proje ile yarısından fazlası Afyonkarahisar ve Kütahya il sınırları içerisinde olan Frig Vadisi’nden bölgesel ölçekte elde edilen katma değeri artırmak ve Frig Vadisi’nin marka değerini yükseltmek amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Frigler, MÖ 1200’lü yıllardan başlayarak oldukça geniş bir alanda etkili olmalarına rağmen özellikle TR33 Bölgesi’nde Afyonkarahisar-Kütahya çevresinde tarihi ve kültürel eserler bırakmıştır. Bunun dışında Eskişehir ve Ankara il sınırları içerisinde de bu medeniyete ait eserler bulunmaktadır. Çok farklı tarihi eserlerin ve doğal güzelliklerin bulunduğu bu geniş coğrafyada yeterli düzeyde altyapı bulunmadığı için istenen düzeyde turist bölgeyi ziyaret etmemekte ve dolaylı olarak kırsal nüfusun gelirlerinde artış yaratamamaktadır. Proje ile yapılacak farklı tesislerle Frig Vadisinin cazibesi artırılarak illerdeki turizm faaliyetleri çeşitlendirilecektir. Böylece hem kırsalda gelir getirici faaliyetler artırılabilecek hem de ortalama geceleme sayısı artırılarak illerin turizmden elde edilen gelir yükseltilecektir.

Yatırımın / tesisin ölçüğü (Kapasite)	Proje kapsamında bütünleşik bir yatırım konsepti ortaya konacak olup • 50 evin restorasyonu • 20 seyyar tuvalet • 1 yüzer restoran • 1 su sporları merkezi ve müştemilatı • 1 balon tesisi (7 slotluk) • 50 araç kapasiteli ve yenilenebilir enerji destekli karavan kamp alanı • 10 adet maket içeren Minia Frigya • 1 tren güzergâhı ve diğer ilgili restorasyon faaliyetleri
Proje yürütücüsü	Yerel yönetimler
Uygulama yeri	Afyonkarahisar (İhsaniye) Kütahya (Merkez – Sabuncupınar)
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	4.250.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	25 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ile yerli ve yabancı turistler
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması" stratejik önceliği kapsamında "Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYYE 4²

Proje adı	Kilimatan Kayak Turizmi Merkezi Projesi
Proje konusu	Kayak turizmi merkezi kurulması
Proje özeti	Afyonkarahisar son yıllarda kültür, gastronomi (2019 yılında UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı Üyeliği) ve kongre turizminde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ayrıca şehir ülkenin önde gelen termal turizm merkezlerinden biri konumundadır. Afyonkarahisar otellerinin doluluk oranları kış aylarında daha yüksek seviyelerde olmakla birlikte ortalama geceleme sayısı istenilen düzeyde değildir. İle gelen turistlere yeni aktiviteler sunarak geceleme sayılarının artırılması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Şuhut İlçesi Kilimatan Bölgesi'nde kayak turizmine yönelik merkez kurulacaktır.
Sektör	55 – Konaklama 93 – Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlenme faaliyetleri
Projenin amacı	Afyonkarahisar ilinde kış turizmin geliştirilmesi, ilde ortalama kalış ve geceleme sürelerinin artırılması, ildeki turizm alternatiflerinin çeşitlendirilmesi ve bölge kırsalında turizmden elde edilen gelirin artırılması amacıyla Kilimatan bölgesinde kayak turizmi merkezi kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	İl, termal kaynakların kullanıldığı on adet beş yıldızlı otele sahip olup gastronomi alanında ülkedeki UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dâhil olan üç şehirden biridir. Turizmin sadece bu iki alanda kalması turizm açısından kırılma noktası oluşturacağından turizmin çeşitlendirilmesi il ve bölge açısından oldukça önem arz etmektedir. Projenin bölgede kış turizminin gelişmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Böylece proje; Afyonkarahisar ili özelinde ili ziyaret eden turistlerin geceleme ve ortalama kalış sürelerinin yükselmesine, Şuhut ilçesi özelinde ilçe ekonomisinin gelişimine ve kırsalda turizmden elde edilen gelirin artırılmasına katkı sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	İlk etapta tesis günübirlik hizmet sunacak olup konaklama hizmeti verilmeyecektir. Konaklama hizmeti çevre ilçeler ve il merkezinden karşılanacaktır. Kayak merkezi projesinde: lokanta / kafeterya, mekanik tesisler (teleferik, telesiyej, telekabin) ve seyir noktaları yer alacaktır.
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Afyonkarahisar-Şuhut İlçesi (Kilimatan Bölgesi)
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	16.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ile yerli ve yabancı turistler
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması” stratejik önceliği kapsamında “Kırsalda turizmden elde edilen gelirler artırılabacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği “Dezavantajlı Grupların İstihdam Edilebilirlikleri Artırılabacaktır” hedefi ile dolaylı ilişkilidir.

KÜNYE 5

Proje adı	Dijital İş Geliştirme Merkezi (DİM)
Proje konusu	Gençlerin dijital yetkinliklerinin geliştirilmesi
Proje özeti	Donanım ve yazılım altyapısı ile tam teşekküllü dört adet Dijital İş Geliştirme Merkezi (DİM) kurulacak olup bu merkez üzerinden gençlerin kendi freelancerlık hizmetini sunması sağlanacaktır. Bu sayede bölge genelinde özellikle dijitalleşme / yazılım konusunda ihtiyaç duyulan hizmet sektörünün gelişmesi beklenmektedir. Proje ile tercihen üniversiteler bünyesinde kurulacak merkezlerde; 1) Çevrimiçi iş yapmaya yönelik olarak gerekli donanım ve yazılım altyapısı sağlanacak, 2) Öne çıkan dijital freelance konularında eğitimler verilecek 3) Kapasite ve kabiliyet anlamında yeterli olgunluk seviyesine gelmiş olan gençlerin “girişimcilik temalı desteklerle” kendi işini kurması sağlanacaktır.
Sektör	62 – Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
Projenin amacı	Proje kapsamında TR33 Bölgesi illerinde çevrimiçi ortamda yapılabilecek popüler ve nitelikli işlere yönelik gençlerin bilgi ve farkındalık düzeylerini artırarak onların freelancer ve / veya dijital göçebe olarak kendi işlerini yürütmelerini sağlamak hedeflenmektedir. Buna yönelik olarak proje ile bir merkez kurulacaktır.
Projenin bölge için önemi	Bölge genelinde girişimcilik kültürünün geliştirilme ihtiyacı bulunmaktadır. TOBB verilerine göre 2022 yılı içerisinde yeni kurulan şirket sayısının çalışma çağındaki nüfusa oranının en yüksek olduğu Bölge ili olan Afyonkarahisar, İstanbul’un dörtte biri kadar düşük orana sahiptir. Bu durum Bölgenin girişimcilik kültürünün geliştirilme ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Bölge illerinin ihracat ve istihdamı belli alanlarda yoğunlaşmakta olup sektörel çeşitlilik azdır. Genç girişimciliği özelinde ise gençlerin yazılım konusunda iş hayatına katılacakları ara yüzlerde eksiklikler mevcuttur. Proje ile bölge genelinde girişimcilik kültürü gelişecek, gençlerin yazılım sektörüne yönelik girişimleri bölgenin dijitalleşme konusunda ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlayacaktır. Böylece özellikle bölge ekonomisinde çeşitlendirme de sağlanmış olacak ve Bölgenin rekabet edebilirliğini daha ileri taşıyacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	Her bir merkez 25 kişiye aynı anda hizmet sunabilecek kapasitede olacaktır. Kişi başı 5 m ² ’lik mini açık ofisler şeklinde düzenlenecek olan merkezde 25 kişi için bilgisayar, mobilya, dolap ve ortak alan için self-servis kafeterya, eğitim ve sunum alanı olacaktır. Bir merkez için 250 m ² alanın yeterli olacağı değerlendirilmektedir.
Proje yürütücüsü	Bölge üniversiteleri
Uygulama yeri	TR33 Bölgesi

Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	1.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	TR33 Bölgesi'nde lise ve üniversitede eğitim gören ya da üniversiteyi yeni bitirmiş olan gençler (15-25 yaş).
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 4. Nitelikli eğitim
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği kapsamında "Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir." ve "Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır" hedefleri ile doğrudan ilişkilidir.

KÜNYE 6

Proje adı	Kendin Yap +
Proje konusu	NFT ve Metaverse alanlarına özel bir atölye kurulması
Proje özeti	Bölgedeki gençlere yönelik NFT, Metaverse ve Web 3.0 konularında eğitim hizmeti sunmak adına Kendin Yap+ isimli bir eğitim ve uygulama atölyesi kurulacaktır. Bölge illerinde ihtiyaç duyulan çeşitli yazılım eğitimlerinin de verilebileceği ve illerde ikişer adet kurulması hedeflenen atölyelerin biri lise öğrencilerine hizmet verirken diğeri ise üniversitelere yönelik olacaktır. Böylece bölge genelindeki gençler hem geleceğin teknolojileri üzerine farkındalıklarını artırırken hem de ihtiyaç duydukları eğitimleri alabileceklerdir. Burada verilecek çeşitli eğitim ve mentörlük faaliyetleri ile gençlerin istihdam edilmeleri ve / veya kendi işlerini kurmaları hedeflenmektedir. Merkez aracılığıyla her yıl • 250 lise öğrencisine 10.000 adam x saat eğitim verilmesi • 500 üniversite öğrencisine 25.000 adam x saat eğitim verilmesi • 5 start-up girişim firması kurulması hedeflenmektedir.
Sektör	85 – Eğitim
Projenin amacı	Proje ile geleceğin teknolojileri ve meslekleri alanlarında gösterilen NFT, Metaverse ve Web 3.0 konularında gençlerin kapasite ve kabiliyetlerini geliştirecek bir eğitim ve uygulama merkezi kurulacak olup ilk aşama olan Kendin Yap ekosisteminin etki alanının ve kapsamının genişletilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Günümüzde dijital teknolojiler günden güne daha fazla öne çıkarken ülke genelinde bu yönde farklı kurumlar tarafından çeşitli projeler hayata geçirilmektedir. Ajans koordinasyonunda kurulan Kendin Yap atölyeleri 6-14 yaş grubundaki öğrencilere bu konularda hizmet vermek amacıyla tasarlanmıştır. Bu proje ile de daha ileri yaşlardaki TR33 Bölgesi'nde hem üniversite öncesi kademelerde eğitim alan gençlerin dijital teknolojilere olan yatkınlığının geliştirilmesi hem de üniversite öğrencilerinin kapasitesinin artırılması sağlanarak bölgenin gelecekte ihtiyaç duyacağı iş gücü talebi karşılanmış olacaktır. Ayrıca bölgenin girişimcilik kültürü de gelişim gösterecektir.

Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	Proje kapsamında birisi lise diğeri ise üniversite öğrencilerine yönelik olarak 2 adet Kendin Yap + atölyesi kurulacaktır. • Kendin Yap + Temel Eğitim Atölyesi ile il milli eğitim müdürlükleri tarafından lise öğrencilerine yönelik olarak daha çok eğitim odaklı bir atölye oluşturulacaktır. Bu atölye için 100 m² alan ve 25 kişilik kapasitenin yeterli olacağı değerlendirilmektedir. • Kendin Yap + İleri Eğitim ve Uygulama Atölyesi ile de üniversite öğrencilerinin kendi çalışmalarını ve uygulamalarını geliştirebilecekleri bir atölye kurulacaktır. Bu atölye için 250 m² alan ve 50 kişilik kapasitenin yeterli olacağı değerlendirilmektedir.
Proje yürütücüsü	Bölge üniversiteleri ve Bölge il milli eğitim müdürlükleri
Uygulama yeri	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	1.150.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	25 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	TR33 Bölgesi'nde lise ve üniversitede eğitim gören gençler (15-25 yaş)
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 4.Nitelikli eğitim
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği kapsamında "Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir." ve "Dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları sağlanacaktır" hedefleri ile doğrudan ilişkilidir.

KÜNYE 7

Proje adı	İleri İmalat Teknolojileri Açık İnovasyon Merkezi
Proje konusu	Teknolojik inovasyon merkezi kurulması
Proje özeti	Bölgedeki insan kaynağı potansiyelini değerlendirerek dinamikleri ortaya çıkartmak adına inovatif ve teknoloji odaklı girişimlerin oluşturulması bölgenin rekabet edebilirliği açısından oldukça önemlidir. Bölge genelinde bu dinamikleri ortaya çıkarmak adına başta imalat sanayisi firmalarının, akademisyenlerin ve teknoloji girişimcilerinin bir araya gelmesi oldukça önemlidir. Proje ile inovatif ve teknoloji odaklı girişimlerle çeşitli aktörlerin bir araya gelebileceği nitelikli sosyal donatılar, eğitim salonlarının yer aldığı, ihtiyaç duyulabilecek patentleme vb. ihtiyaçların karşılanabileceği bir merkez Manisa ilinde kurulacaktır. Ayrıca bu merkezle sektörel paydaşların desteklenmesine olanak sağlanacaktır. Bu kapsamda sunulması planlanan bazı hizmetler aşağıda verilmektedir: - Maker Lab (Elektronik) hizmetleri - Bölgesel araştırma altyapıları paylaşımlı hizmet yönetim sistemi üyeliği - Ofis ve Ar-Ge alanı kiralama hizmetleri - Eğitim hizmetleri - Danışmanlık hizmetleri
Sektör	41 – Bina inşaatı 72 – Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri
Projenin amacı	Projenin amacı, sanayinin teknolojik dönüşümünü sağlayacak bölgesel düzeyde faaliyet gösteren altyapı ve insan kaynaklarının koordinasyonu ile bu kaynakların sanayi tarafından etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaya katkı sunmayı amaçlayan bölgesel Ar-Ge kaynaklarının Manisa sanayisi tarafından sistemli ve proje temelli olarak kullanılmasını sağlayacak bir teknoloji uygulama merkezi oluşturmaktır.
Projenin bölge için önemi	Bölge genelinde ihracat düşük ve orta düşük teknoloji düzeyindeki ürünlerde yoğunlaşmaktadır. Sanayide dönüşümün sağlanması, daha katma değerli ve teknolojik ürünlerin üretilmesi bölgenin rekabet gücünün sürdürülebilir kılınmasını sağlayacaktır. Proje ile hem bölgede başta Manisa ili olmak üzere teknoloji odaklı girişimlerin sayısı artacak hem de bölgenin ihtiyacı olan nitelikli personel yetiştirilecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	Merkez binası 5.000 m ² bir alana yayılacak ve 15.000 m ² kullanım alanına sahip olacaktır. Merkez aynı anda 600 kişinin kullanabileceği şekilde tasarlanmıştır.
Proje yürütücüsü	İlgili OSB'ler
Uygulama yeri	Manisa / Yunusemre
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	11.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 kişi (sürekli istihdam)

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Firmalar, Ar-Ge mühendisleri, üniversiteler, teknoloji girişimleri
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 4. Nitelikli eğitim
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliği kapsamında "İmalat Sanayisinin Teknoloji Düzeyi Artırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 8

Proje adı	Manisa Yüksek Teknoloji İhtisas OSB Kurulumu
Proje konusu	Organize sanayi bölgesi kurulması
Proje özeti	Manisa ili bölgenin en güçlü sanayi şehri olmasına rağmen TÜİK dış ticaret verilerine göre ihrac ettiği ürünlerin yaklaşık %55'i düşük / orta-düşük teknoloji düzeyinde yer almaktadır. İlde orta-yüksek ve yüksek teknolojili ürün ihracatının oranının artmasına yönelik çeşitli faaliyetler kurgulanmakta olup bunların bir tanesi de ilde orta-yüksek ve/veya yüksek teknolojili ürün üretecek sektörlere/firmalara yönelik bir organize sanayi bölgesi kurulmasıdır. Kurulacak OSB'de ürettiği orta-yüksek ve yüksek teknolojili ürünlerle ihracat yapan firmalara yer verilerek ilin imalat sanayisinin teknoloji seviyesi artırılmaya çalışılacaktır. Aynı zamanda nitelikli personel istihdamı için alan da yaratılmış olacaktır. İlin, İzmir gibi ülkedeki en büyük kentlerden birine yakın olmasından dolayı nitelikli personel bulma açısından herhangi bir sorun yaşanmayacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	42 – Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Projenin hayata geçirilmesi ile birlikte, Manisa ilinin yüksek sanayi kapasitesinin ve teknolojik gelişiminin desteklenmesi, üniversite ve sanayi iş birliği ile Ar-Ge ve inovasyon alanında gelişmelerin sanayi ve üretime süratle kazandırılması, katma değeri yüksek mal ve hizmet üretiminin sağlanması için uygun ortam oluşturulması ve yüksek teknoloji transferi sağlayacak yatırımlara zemin oluşturulması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Bölgede mevcutta yer alan organize sanayi bölgelerinin doluluk oranları yüksek olmakla birlikte üretilen ürünlerin teknoloji düzeyi düşüktür. Bölge coğrafi konumunun avantajıyla yatırımcılar tarafından talep görmesine rağmen üretimde teknolojinin düzeyi anlamında henüz istenilen yerde değildir. Proje ile Manisa ilinde yüksek teknolojili ürün üreten firmaların yer alacağı bir OSB kurularak bölgenin sanayisinde teknolojik dönüşümün sağlanması, üretim yapısının teknolojisinin gelişmesi ve rekabet edebilirliğinin artırılması sağlanacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	1.000.000 m ²
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları
Uygulama yeri	Yunusemre, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	25.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 kişi (sürekli istihdam – OSB bünyesinde) 2.000 kişi (sürekli istihdam – firmalarda)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırımcılar
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliği kapsamında “İmalat Sanayisinin Teknoloji Düzeyi Artırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 9

Proje adı	Manisa Orta-Yüksek ve Yüksek Teknolojili Ürün Geliştirme Kümesi (MOYTÜK)
Proje konusu	Ortak üretim tesisi kurulması
Proje özeti	Proje kapsamında 3D Metal Sinterleme Makinası, Hassas CMM (Koordinat Ölçüm Makinesi), 5 Eksen İşleme Merkezi gibi cihazların yer alacağı ve kalıp / makine imalatçılarının ortak kullanabileceği bir tesis kurulacaktır. Kurulacak tesisin firmaların kurumsal yapısını güçlendireceği de değerlendirilmektedir. Tesiste füze pervanesi, tank eşanjör soğutma ünitesi gibi hem teknoloji düzeyi yüksek hem de ülke açısından kritik bir sektör olan savunma sanayisine yönelik ürünler üretilirken aynı zamanda özel sektörün ihtiyaç duyduğu ve halihazırda ithal edilen ürünler de üretilmektedir. Bu ürünlerden bazıları aşağıda verilmektedir: • Kalıp maçaları (sinterleme) • Kalıp çekirdekleri • Özel pervaneler • Soğutma fanları • Otomotiv fikstür makinelerine yönelik parçalar • Jant parçaları
Sektör	42 – Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin amacı	Kalıp ve makine imalatçılarının Türkiye'nin milli teknoloji hamlesine katkı sunacak şekilde orta yüksek ve yüksek teknoloji ürün geliştirebilmesi, bu alanda ihtiyaç duyulan nitelikli iş gücünün yetiştirilebilmesi ve bu küme yapısının kurumsal kapasitesi ile sürdürülebilirliğinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Manisa ili bölgenin en güçlü sanayi şehri olmasına rağmen TÜİK dış ticaret verilerine göre ihraç ettiği ürünlerin yarısından fazlası düşük / orta-düşük teknoloji düzeyinde yer almaktadır. İlin güçlü sanayisinin daha nitelikli ve kaliteli ürün üretimine yönelik ortak kullanılabilir makinalarla desteklenmesi gerekmektedir. Bölge genelinde benzer sektörlerde hizmet gösteren firmalar bulunmasına rağmen bunların çoğunluğu kümelenme konusunda sorunlar yaşamaktadır. Proje ile kurulacak ortak üretim tesisinden derneğin tüm üyeleri faydalanırken daha yüksek teknoloji düzeyinde ürün geliştirmeye yönelik küme çalışmaları da bölgede hayata geçirilecektir. Ayrıca bölge içinde örnek teşkil edeceğinden gelecekte farklı sektörlerdeki kümelenme çalışmaları için de cesaretlendirici olacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	1.000 m ² 'lik kapalı alan
Proje yürütücüsü	İlgili kamu kurumları
Uygulama yeri	Şehzadeler-Yunusemre, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	1.300.000 ABD Doları

Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 ay
Projenin hedef kitlesi	Özel sektör firmaları, mühendislik bölümlerinden mezun gençler, makine üreticileri
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliği kapsamında "İmalat Sanayisinin Teknoloji Düzeyi Artırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 10

Proje adı	Yüksek Ekonomik Değere Sahip Endüstriyel Süt Ürünleri Üretimi
Proje konusu	Süt ürünlerinden yüksek katma değer elde edilmesi
Proje özeti	Afyonkarahisar ilinde gıda sektörü içerisinde lokum ve et ürünleri alt sektörlerinde yoğunlaşma olduğu değerlendirilmekte olup gıda sektörüne yönelik uç ürünlerde yeni ve farklı yatırımlar bulunmamaktadır. Sektörde uç ürünlerde çeşitlilik sağlanması, ilin ihracatında gıda sektörünün katkısının yeterli düzeye çıkması adına süten çeşitli ürünler (kazein, süt protein konsentratı, peynir altı suyu protein izolatu vb.) üretilecektir.
Sektör	10 – Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Afyonkarahisar ilinde gıda sektöründe katma değeri daha yüksek ürünlerin üretilmesi amaçlanmaktadır. Bu ürünlerin saklanması / taşınması için özel ambalajlar da gerektiğinden farklı alt sektörlerin de gelişmesine katkı sağlayacaktır.
Projenin bölge için önemi	Afyonkarahisar ili canlı hayvan sayısı bakımından 81 il arasında TÜİK verilerine göre 7. sırada, hayvansal ürünler değerinde ise 10. sırada yer almaktadır. Bu konumuna rağmen süt ürünleri üretiminde klasik ürünler (kaymak, yoğurt vb) dışına çıkamamıştır. Proje ile kurulacak tesiste üretilcek çeşitli konsantre uç ürünlerin ilde gıda sektörünün gelişmesine fayda sağlayacağı ve bu etkinin bölgedeki diğer illere de yayılacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca tesislerde daha nitelikli elemanların çalışması da bölgeye bir avantaj olarak yansıtacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 30.000 kg çiğ süt / gün ve 30.000 kg peynir altı suyu / gün işleme • 15.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Emirdağ-Merkez-Sandıklı-Sinanpaşa, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 11

Proje adı	İnülin Üretim Tesisi
Proje konusu	Gıda sektöründe dolgu maddesi olarak kullanılan inülin üretimi
Proje özeti	İnülin probiyotiklerde genellikle dolgu maddesi olarak kullanılan bir diyet lif türü olup sağlık açısından oldukça faydalıdır. Türkiye’de üreticisi bulunmadığından ithal edilen ürün gıda sektöründe (Örn: dondurma üretiminde) yoğun olarak kullanılmaktadır. Söz konusu madde ağırlıklı olarak enginar sapı, yumrulu hindiba bitkisi, yer elması, soğan, sarımsak gibi ürünlerde bulunmaktadır. Afyonkarahisar 2023 yılı içerisinde yaklaşık 39 bin ton soğan üretimi ile ülke genelinde 10. sırada yer almıştır. Ayrıca ürün üretiminde yoğun olarak kullanılan enginar, yumrulu hindiba gibi bitkilerin yetiştirildiği illere lokasyon olarak yakındır.
Sektör	10 – Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Türkiye’de üretimi bulunmayan ve gıda sektöründe yoğun kullanılan bir ürünün ithal ikamesi sağlanacaktır. Ayrıca Afyonkarahisar ilinde gıda sektöründe çeşitlilik de sağlanacağından il ekonomisinin dirençliliği de artacaktır.
Projenin bölge için önemi	Tarımsal ürünlerden elde edilen gelirlere bakıldığında bölge illerinde üretilen ürünlerin büyük çoğunluğunun herhangi bir işlem görmeden satılmasından kaynaklı olarak yeterli düzeyde katma değer üretilmediği görülmektedir. Yapılacak tesis ülkede hiç üretilmeyen bir ürüne yönelik olduğu için dış ticaret açığının azaltılmasına fayda sağlarken bölgede yeni iş sahaları yaratarak istihdam olanaklarını da artıracaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 10 ton / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Emirdağ-Merkez-Sinanpaşa, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	25 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	16 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 12

Proje adı	Kolajen Üretim Tesisi
Proje konusu	Hayvansal kaynaklı jelatin ve kolajen üretimi
Proje özeti	Kolajenin Trade Map verilerine göre ticareti 2019 yılında 2 Milyar dolar iken 2023 yılında 2,7 Milyar dolara yükselmiştir. Ancak Türkiye'nin bu pazardaki payı oldukça düşük seviyelerdedir (2023 yılı ihracatında Türkiye'nin payı 137 Milyon dolardır). 2023 yılı TÜİK hayvansal üretim verilerine göre, Afyonkarahisar'da yaklaşık 380 bin adet büyükbaş hayvan bulunmakta olup şehirde 117 adet et ve et ürünleri işleme tesisi mevcuttur. Aynı zamanda Afyonkarahisar, önemli hayvansal üretim değeri olan illere de yakın bir konumdadır. Hammaddeye bu kadar yakın bir bölgede gıda ve gıda takviyesi amaçlı kolajen üretim tesisi kurulması, stratejik bir avantaj sağlayacaktır.
Sektör	20 – Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Dünyada ve Türkiye'de giderek kullanımı artan ve doğal olarak pazarı büyüyen bir ürünün hammaddesine yakın bir lokasyonda üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	SGK verilerine göre ildeki istihdamın yaklaşık %60'ı gıda ve metalik olmayan mineral ürünler (mermer) sektöründe yer almaktadır. İlde sektör çeşitliliğinin sağlanması ilin ve dolayısıyla bölgenin sürdürülebilir rekabet gücünü artıracaktır. Kimya sektörü gibi teknolojisi bölge ortalamasının üzerinde olan imalat sanayisinde ürün üretilmesi bölgenin teknolojik düzeyinin artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca yeni alanlarda istihdam sağlanırken sektörün doğası gereği daha nitelikli çalışanlara ihtiyaç duyulacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 500 ton / yıl üretim • 40.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Bolvadin-Merkez-Sinanpaşa-Şuhut, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	11.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	90 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 13

Proje adı	Afyonkarahisar Gıda Üretimine Yönelik Makine İmalatı Tesisi
Proje konusu	Gıda sektörünün ihtiyaç duyduğu makinelerin üretilmesi
Proje Özeti	Afyonkarahisar ilinde gıda imalatı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verileri dikkate alındığında öne çıkan sektörlerde 1. sırada yer almaktadır. Ayrıca ilde tarım ve mermer makineleri üretimi gerçekleştiren yaklaşık 30 firma bulunmakta olup bu durum makine sektörü özelinde üretim altyapısının varlığını da göstermektedir. Ancak Ajans tarafından yapılan saha çalışmaları kapsamında Afyonkarahisar’da gıda makineleri üretimine yönelik yeni yatırımlara ihtiyaç olduğu belirlenmiştir.
Sektör	28 – Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Proje ile ilin gıda sanayisinin ihtiyaç duyduğu makinelerin bir kısmının üretilmesi hedeflenmektedir. Böylece Afyonkarahisar ili makine sektöründeki ürün çeşitliliğine ve orta yüksek teknolojideki üretim ile istihdam kapasitesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	TR33 Bölgesi, geniş ürün yelpazesine imkân veren coğrafik özellikleriyle tarımsal ürünler ve gıda üretimi açısından avantajlı bir bölgedir. Trade Map 2023 yılı verileri incelendiğinde gıda makineleri alanında dünya ihracat pazarının son 5 yıl içinde büyümesine (yüzde 12 oranında) rağmen Türkiye'nin ilgili sektörde yaklaşık 40 milyon dolar dış ticaret açığının bulunduğu görülmektedir. Bu yatırım ile makine sektörü özelinde hem bölgede hem de ülkede dış ticaret açığı düşürülecektir. Ayrıca yeni alanlarda istihdam sağlanırken sektörün yapısı gereği daha nitelikli çalışanlar bölgeye çekilebilecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 800 adet / yıl üretim • 25.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez - Sandıklı - Sinanpaşa, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 14

Proje adı	Afyonkarahisar Bisküvi İmalatı
Proje konusu	İlin gıda ürünleri imalatının çeşitlendirilmesi
Proje Özeti	TUIK verilerine göre Afyonkarahisar ili 81 il arasında canlı hayvanlar değerinde (2021) 7. sırada, şeker pancarı imalatında 3. sırada ve tahıl üretiminde ise 10. sırada (2023) yer almaktadır. Üretilen tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik un imalatı yapan 24 tesis, şeker üretimi yapan 4 tesis ile süt ve süt ürünleri yapan 189 tesis bulunmaktadır. İlde lokum ve et işleme gibi gıda tesisleri bulunsa da gıda sektörünün ilin ihracatına sınırlı bir katkısı (toplam ihracatın yaklaşık %9'u) bulunmaktadır. Dolayısıyla yatırım konusu bisküvi üretiminin hammaddenin varlığı ve lokasyon avantajı, gıda sektörünün ilde öne çıkması, sektörde yeni ürünler ile çeşitliliğin sağlanması hedeflenmektedir.
Sektör	10 – Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Proje ile Afyonkarahisar ilinde bisküvi üreten bir tesis kurulması, ilin ihracatında gıda sektörünün payının artırılması ve ambalaj, baskı gibi alt sektörlerin gelişimine katkı yapması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Tarımsal ürünlerden elde edilen gelirlere bakıldığında bölge illerinde üretilen ürünlerin büyük çoğunluğunun herhangi bir işlem görmeden satılmasından kaynaklı olarak yeterli düzeyde katma değer üretilmediği görülmektedir. Sektörün yurtiçi ve yurtdışı pazarı, artan genç nüfus ve turizmdeki büyüme dikkate alındığında şekerleme üreticileri ve ihracatçıları için iyi bir fırsat sunmaktadır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 850 ton / yıl üretim • 30.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Bolvadin - Dinar - Sandıklı - Şuhut, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	1.400.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 15

Proje adı	Düz Cam ve PV Panel Camı Üretimi
Proje konusu	Güneş enerji santrallerinde kullanılmak üzere cam üretilmesi
Proje özeti	Kütahya, Türkiye'nin seramik, porselen ve cam sektörlerinde en önemli üretim merkezlerinden biridir. Bu sektörler, ilde lider konumdadır ve ilin toplam ihracatının yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Kütahya'daki önemli firmalar, cam üretiminde dünya genelinde beşinci, Türkiye'de ise ikinci en yüksek üretim kapasitesine sahiptir. Son dönemde firmaların çatı ya da arazi uygulamalarında en azından öz tüketimlerini karşılayacak kadar güneş enerjisi kurmaları teşvik edilmektedir. Bu durum, güneş paneli ihtiyacını ve dolayısıyla Kütahya'nın önemli bir üretici olduğu cam sektörüne olan talebi artıracığından kurulacak bir tesisin karlı olacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	23 – Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Kütahya ili seramik ve cam üretiminde ülke çapında oldukça önemli bir konumdadır. Ancak bu üretim ağırlıklı olarak geleneksel ürünlere odaklanmış durumdadır. Sektördeki tecrübe dikkate alındığında, kurulacak düz cam ve fotovoltaiik panel camı üretim tesisi ildeki imalat sanayisinin üretim teknolojisini de çeşitlendirecektir.
Projenin bölge için önemi	İldeki ve bölgedeki üretimin çeşitlendirilmesi sanayinin rekabetçiliği açısından oldukça değerlidir. Bu çeşitlendirmenin özellikle ilin halihazırda güçlü olduğu sanayi alanlarına yakın konularda olması kümelenme potansiyelini de artıracaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 300.000 ton / yıl üretim • 80.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş-Merkez, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	300.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	360 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	36 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 16

Proje adı	Teknik Seramik Ürünleri Üretim Tesisi
Proje konusu	Seramik membranların üretilmesi
Proje özeti	Endüstriyel atık suların arıtılmasında en ekonomik yöntem olan membran filtrasyonu, su ihtiyacı açısından büyük önem taşımaktadır. Seramik membranlar da bu amaçla kullanılan yüksek katma değere sahip ürünlerdir. Kütahya ilinin seramik ürün üretimindeki tecrübesi ve seramik membranların üretim prosesleri dikkatle incelendiğinde bu ürünlerin ilde düşük yatırım maliyetleri ile üretilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir.
Sektör	23 – Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Kütahya ilinde yüksek bir seramik yatırımı olmakla birlikte bu sektörde katma değerli ürün üretiminde potansiyelini ortaya koyamadığı görülmektedir. Proje ile ilin seramik sektöründeki ürün yelpazesini geliştirmek adına teknik seramik üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	İllerin sahip olduğu üretim teknolojilerindeki deneyimlerini düşük maliyetli yatırımlarla yeni ürün üretimine yönlendirmesi sadece kırılabilirliğini azaltmakla kalmayıp aynı zamanda yeni pazarlara açılmasına da olanak sağlamaktadır. Böylece bölge sanayisinin rekabetçiliğini de artırmaktadır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 86.000 parça / yıl üretim • 2.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş-Merkez-Tavşanlı, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	32 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	6 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 17

Proje adı	Bakır Filmaşın Üretimi
Proje konusu	Otomotiv yan sanayisine yönelik ürün üretilmesi
Proje özeti	İlde otomotiv yan sanayi yatırımları her geçen gün giderek artmaktadır. İlde otomotiv yan sanayisinde 3 yıl önce 5.000 kişilik istihdam sağlanırken 2023 yılı SGK verilerine göre ilde öne çıkan seramik ve cam sanayi sektöründe 10.349 kişi, otomotiv yan sanayisinde ise 10.335 kişi istihdam edilmektedir. Sektörde özellikle araçların elektrik kablo donanımlarının imatları ön plana çıkmaktadır. Bakır filmaşın; çıplak, kaplamalı ve izoleli olarak iletken ve kablo üretiminde ayrıca elektrik ve elektronik sektöründe her tür iletim malzemesi olarak ve diğer genel amaçlar için kullanılmaktadır. Bu nedenle ilgili yatırım, sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ara malı tedarikinde ve daha rekabetçi olmalarında önemli avantajlar sunacaktır.
Sektör	24 – Ana metal sanayii
Projenin amacı	Yapılacak tesis ile Kütahya ilinde otomotiv yan sanayinde OEM (Orijinal Ekipman Üreticisi) olarak imalat yapan elektrik kablo donanımlarına yönelik orta yüksek ve yüksek teknolojlili yatırımların artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Kütahya, son yıllarda özellikle yakın illerden otomotiv yan sanayisine yönelik yatırımlar çekmeye başlamıştır. Bu ilginin devamını getirebilmek adına ilin firmaların bu alanda ihtiyacı olan bazı ara mallarını üretecek yatırımları çekmesi önem arz etmektedir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 24.000 ton / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş-Merkez-Tavşanlı, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	5.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	60 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 18

Proje adı	Endüstriyel Akü Üretimi
Proje konusu	Jel ve kuru tip akü üretimi
Proje özeti	Endüstriyel aküler çok farklı sektörlerde kullanılmakta olup lojistik, güneş enerjisi depolama sistemleri, telekomünikasyon, güç dağıtımı, denizcilik, jeneratörler, askeri uygulamalar gibi birçok alan örnek olarak verilebilir. Bu aküler enerji depolama, yedek güç sağlama ve mobil güç ihtiyaçlarını karşılama için yaygın olarak tercih edilirler. Türkiye’de üretilen akülerin büyük bir kısmı GSM operatörlerinin ihtiyaçlarını karşılamada kullanılmaktadır. Enerji depolama uygulamalarındaki piyasanın ihtiyaçlar karşılanması adına bu tip aküler (solar akü, ups aküleri, vb.) ithal edilmektedir. Kurulacak tesisle piyasanın ihtiyacı karşılanırken ithalatın da azaltılmasına fayda sağlanacaktır. Ayrıca saha çalışmalarında Kütahya’da konu ile ilgili üretim yapan ve bu alanda faaliyetlerini geliştirmek isteyen yatırımcıların bulunduğu da tespit edilmiştir.
Sektör	27 – Elektrikli teçhizat imalatı
Projenin amacı	Yapılacak yatırımla 2-12 V gerilime sahip kurşun asit akü (kuru tip VRLA, jel ve AGM aküler) ürünlerinin üretim standartlarına uygun kaliteli bir şekilde üretilmesi amaçlanmaktadır. Böylece piyasanın ihtiyacı olan bu tür ürünlerin ülkedeki imalatçılardan karşılanması olanaklı hale gelecektir.
Projenin bölge için önemi	Bu yatırım, Kütahya'nın ekonomik büyümesine ve istihdam olanaklarının artırılmasına önemli katkı sağlayacaktır. Akü üretimi ile yerel sanayi güçlenirken, yeni iş fırsatları yaratılacaktır. Ayrıca, enerji depolama çözümleri sunan bu akülerin üretimi, çevresel sürdürülebilirliğe de katkıda bulunarak yenilenebilir enerji kullanımı teşvik edilecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 70.000 adet / yıl üretim • 20.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş-Gediz-Merkez-Tavşanlı, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	80 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	30 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 19

Proje adı	Kütahya Motorlu Kara Taşıtlar İçin Hava Yastığı ve Emniyet Kemerleri Üretimi
Proje konusu	Otomotiv sanayiye hava yastığı ve emniyet kemeri üretilmesi
Proje Özeti	Kütahya ili son dönemlerde otomotiv yan sanayiye yönelik olarak önemli yatırımları çekmeye başlamıştır. Son 2 yılda SGK verilerine göre otomotiv yan sanayi firmalarında çalışan sayıları neredeyse 2 katına çıkmış olup 2023 yılı SGK çalışan sayıları esas alınarak yapılan hesaplamalarda ilgili sektörün üç yıldız analizinde kümelenme potansiyeli olduğu tespit edilmiştir. Bu sektörde ilin öne çıkmasında otomotiv tekstiline yönelik üretim yapan firmalar önemli rol oynamaktadır. Sektördeki gelişmeler, yeni yatırımlar ve ihtiyaçlar göz önüne alındığında, emniyet kemeri imalatının da ilde hayata geçirilebilmesi mümkündür. Emniyet kemeri imalatı, benzer üretim becerilerini gerektiren sektörlerle de bağlantılı olup ilin mevcut altyapısı ve sahip olduğu tecrübe göz önüne alındığında rekabet avantajı sağlayacaktır.
Sektör	29 – Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
Projenin amacı	Yatırımın Kütahya iline çekilerek otomotiv yan sanayideki gelişimin sürdürülebilir kılınması amaçlanmaktadır. İlin istihdam olanaklarının artması sosyoekonomik gelişmesine de fayda sağlayacaktır.
Projenin bölge için önemi	Otomotiv yan sanayi sektörüne yapılan yeni yatırımlar teknolojik gelişmelerin ve inovasyonun teşvik edilmesini de beraberinde getireceğinden ilin ve bölgenin rekabet gücünü yükseltecektir. Bu yatırımlar doğal olarak yeni istihdam olanakları oluşturacağından bölgenin sosyal gelişmesine de katkı verecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 2.800.000 adet / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş- Gediz-Merkez-Tavşanlı, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	16.400.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	415 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 20

Proje adı	Kütahya Grafit Zenginleştirme Tesisi
Proje konusu	Pil endüstrisinde kullanılmak amaçlı grafit konsantresi üretilmesi
Proje Özeti	Türkiye’de işletmede olan en büyük doğal mikrokristalin grafit madeni Altıntaş ilçesinde Oysu köyünde bulunmakta olup aylık 4.500 ton üretim kapasiteli zenginleştirme tesisi sayesinde amorf grafit üretimi yapılmaktadır. Grafit madeni birçok yerde kullanılmakta olup döküm endüstrisi, motor ve jeneratör, demir-çelik, kuru pil bilgisayar parçaları, elektrikli aletler bunlardan bir kısmıdır. Madenin yüksek teknoloji pil endüstrisinde de kullanılabilmesi için karbon oranını artıracak şekilde zenginleştirilmesi gerekmektedir. Buna yönelik bir yatırım yapılması madenin elektrikli araçlara yönelik pil üretiminde de kullanılmasına olanak sağlayacaktır.
Sektör	08 – Diğer madencilik ve taş ocakçılığı
Projenin amacı	Hali hazırda yapılan çeşitli çalışmalarla yüzde 91-92 saflıkta üretilebilen grafit madeninin pil üretiminde kullanılması adına saflığının yüzde 99,5 civarına getirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölgede hali hazırda üretilen grafit madeninden yeterli düzeyde katma değer yaratılmadığı görülmektedir. Maden üzerinde yapılacak çeşitli Ar-Ge faaliyetleri sonucunda otomotiv sektörüne yönelik pil üretilmesi hedeflenmektedir. Bu durumda yüksek teknoloji ürün üretiminin yolu açılırken aynı zamanda sektörel çeşitliliği de katkı sağlanacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	90.000 ton / yıl grafit konsantre tesisi maden sahasına yakın bir alanda yapılacaktır.
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Altıntaş, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	15.200.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 21

Proje adı	Aktif Karbon Üretimi Tesisi
Proje konusu	Zeytin atıklarından aktif karbon üretilmesi
Proje özeti	Aktif karbon su arıtma sistemleri başta olmak üzere endüstriyel alanda kullanımı yaygın bir üründür. Teorik olarak içerisinde karbon ihtiva eden bütün maddeler, aktif karbon üretimi için hammadde olma potansiyeli taşımaktadır. İçeriğindeki karbon miktarı çok yüksek olan zeytin en verimli hammaddelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Manisa ili 2023-2024 sezonunda 251.115 ton zeytin üretimiyle Türkiye'de birinci sırada yer almaktadır. Zeytinin sofralık zeytin olarak işlenmesi ve zeytinyağı elde edilmesi sürecinde ortaya çıkan atıklar ile budama atıkları aktif karbon üretimi için en uygun hammaddeyi oluşturmaktadır. Proje ile zeytin atıklarından aktif karbon üretimi yapan bir tesis kurulması hedeflenmektedir.
Sektör	20 – Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Manisa ilinde yüksek miktarlarda zeytin ve türevleri üretilmektedir. Bu proseslerden doğal olarak oldukça fazla miktarda da atık çıkmaktadır. Proje ile zeytin atıklarından aktif karbon üretilerek ekonomiye kazandırılması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Zeytin; üzüm, kiraz, vişne gibi başta Manisa ili olmak üzere bölge ekonomisi için oldukça önem arz etmektedir. Zeytin üretiminin önemi bölgede Zeytin ve Zeytinyağı ve Türevleri İhtisas OSB (Manisa ili Akhisar ilçesi) bulunmasından da anlaşılmaktadır. Üretim aşamasında çıkan atıkların tekrar ekonomiye kazandırılması çevresel sorunların azaltılmasına katkı sağlarken yaratacağı istihdamla da bölgeye fayda sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 1.000 ton / yıl • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Akhisar, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	2.800.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	15 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 22

Proje adı	Otomotiv Modülleri ve Elektronik Kart Üretimi
Proje konusu	Otomotiv ve elektronik sanayisine yönelik ürün üretilmesi
Proje özeti	2023 yılı istihdam verileri (SGK) kullanılarak yapılan hesaplamalarda Manisa ili hem elektrikli teçhizat hem de bilgisayar / elektrik – elektronik sektörlerinde kümelenme potansiyeline sahiptir. Manisa ilinin sanayi kompozisyonu ve lojistik altyapı avantajları göz önüne alındığında küresel eğilimler doğrultusunda ortaya çıkacak yeni ürünlerin üretim üssü olması ve/veya küme iş birlikleri sayesinde potansiyel uygulama bölgesi olma ihtimali oldukça yüksektir. Elektronik kart üretiminin ileri bağlantısının bulunduğu sektörler arasında otomotiv ilk sıralarda gelmektedir. Kurulacak olan tesis hem otomotiv hem de elektronik sektörünün taleplerini karşılayacak nitelikte olacaktır.
Sektör	26 – Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Proje ile başta Türkiye’de TOGG ile gelişmeye başlayan ve çeşitli yabancı yatırımlarla da ivmesi devam eden (elektrikli) otomotiv sektörüne yönelik elektronik kart üretimi yapılması amaçlanmaktadır. Böylece sektörü destekleyici yan sanayinin gelişmesi, başka yatırımların da Türkiye’yi tercih etmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Proje ile ülkedeki savunma sanayi ve beyaz eşya sektöründeki büyük şirketlere de ürün üretilmesi hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Manisa Türkiye’de sanayide rekabetçi illerden biri olarak çok farklı sektörlerde yatırımları barındırmakla birlikte küresel bir il olma potansiyeli taşımak adına sürdürülebilir şekilde rekabetçiliğini korumak durumundadır. Bunu sağlamak ve ekonomik riskleri azaltmak adına elektrikli araçlar gibi gelişen sektörlerle yönelik ürün üretmesi önemlidir. Bunun oluşması durumunda bölgenin ekonomik büyümesi sektör çeşitliliği sağlanarak devam edecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 1.000.000 m² / yıl kart üretimi • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Yunusemre, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	18.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	90 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 23

Proje adı	Soğutma Cihazlarında Kullanılan Kompresör Üretim Tesisi
Proje konusu	Beyaz eşya sektörüne yönelik kompresör üretimi
Proje özeti	Beyaz eşya ve iklimlendirme üzerine çalışan üreticilerin en yoğun olarak yer aldığı şehirler incelendiğinde İstanbul'dan sonra Manisa'nın çok önemli bir yatırım bölgesi olduğu görülmektedir. Türkiye'de beyaz eşya üretimi için son yıllarda yapılan en büyük yatırımlar 2018'den bu yana Manisa ilinde gerçekleşmiştir. Ülkede buzdolabı ve soğutucu üretimi gerçekleştiren firmalar tarafından soğutucu kompresörlere önemli miktarda ihtiyaç duyulmakta ancak yurt içi üretim bu talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Beyaz eşya üreten büyük şirketlere ev sahipliği yapan Manisa ilinde soğutucu kompresör üretiminin gerçekleştirilmesi ile beyaz eşya ekosisteminde ithalata dayalı ürün girdisinin yerli olarak sağlanmasına büyük katkı sunacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	28 – Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Manisa ilinde üretim yapan beyaz eşya firmalarının ihtiyacı olan soğutucu kompresör üretiminin yapılması hedeflenmektedir. Hali hazırda büyük bir kısmı yurt dışından temin edilen kompresörlerin ülkede üretilmesi ülkedeki üretim yapan firmaların ihtiyacının karşılanması adına önemlidir.
Projenin bölge için önemi	Manisa ilinde beyaz eşya üretiminde faaliyet gösteren firmalar içerisinde buzdolabı ve / veya soğutucu üretenler soğutucu kompresör ihtiyaçlarını yurt dışından karşılamak durumunda kalmaktadır. Bu ürünün bölgede üretilmesi firmaların karlılıklarını artırırken yeni yatırım yapmalarına olanak sağlayacaktır. Ayrıca kompresör yatırımı bölge genelinde iş alanlarının artmasına da fayda sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 2.000.000 adet / yıl • 20.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Yunusemre, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	12.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	56 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 24

Proje adı	Manisa Enerji Depolama Sistemi
Proje konusu	Otomotiv sektörüne yönelik batarya üretilmesi
Proje Özeti	Otomotiv ana sektör firmaları son dönemlerde yatırımları için Türkiye’yi tercih etmekte olup dünyada öne çıkan firmalardan biri Manisa ilinde yer alan organize sanayi bölgesinde yatırım yapma kararı almıştır. Bu tür yatırımlar otomotiv yan sanayisinin de gelişmesi için önemli avantajlar sunmaktadır. Buna istinaden dünya genelinde belli ülkelerin elinde olan enerji depolama sistemi üretimi altyapısının teknoloji transferi ile ülkeye taşınacağı tesisler kurularak Manisa ilinde yerli ve milli batarya üretimi yapılacaktır.
Sektör	27 – Elektrikli teçhizat imalatı
Projenin amacı	Manisa ilinde yurt dışına bağımlılığın azaltılmasına ve firmaların uluslararası piyasada önemli aktörler haline gelmesine katkı sağlayacak yerli ve milli enerji depolama sistemi üretiminin yapılacağı tesisin kurulması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	2023 yılı istihdam verileri (SGK) kullanılarak yapılan hesaplamalarda Manisa ili bilgisayar / elektrik – elektronik sektörlerinde kümelenme potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Sektörün önemli temsilcilerinin yatırımları ilde bulunmaktadır. Anılan sektör, ilin ihracatında kayda değer bir paya sahiptir. Ayrıca, Manisa ili elektrikli otomobiller olmak üzere elektronik araç-gereç üretiminde yeni bir merkez olarak öne çıkmaktadır. Proje ile ildeki gelişmiş elektrik-elektronik sektörünü yeni bir aşamaya taşıyacak enerji depolama sistemleri (ESS-batarya) üretimi desteklenecek ve yenilikçi teknolojiler alanında ekosistem büyütülmüş olacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 2,0 GWh • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Yunusemre, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	17.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	145 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 25

Proje adı	Haşılama Tesisi
Proje konusu	İpliklerin dirençlerinin iyileştirilmesi
Proje özeti	Haşılama, dokuma öncesi yapılan bir dokuma hazırlık işlemi olup amaç, dokuma sırasındaki yıpratıcı etkilerden iplikleri korumaktır. Uşak ili Karahallı ilçesinde yer alan Karahallı Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren 40 firmadan 36 tanesi dokuma üzerine imalat yapmakta olup yıllık yaklaşık 25 milyon metre dokuma kumaşı üretilmektedir. Dokumalar ağırlıklı olarak polyester dokuma olup haşılama tesisi olmadığı için daha karlı pamuk dokuma sınırlı kalmaktadır. İlçede dokuma işletmelerinin yoğun olması ve hali hazırda ilçe dışından satın alınmakta olan haşıl işlemi konusunda önemli bir sorun olan işlem maliyetleri ve nakliye sorunlarının çözümü gerekmektedir.
Sektör	13 – Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Karahallı ilçesinde faaliyet gösteren tekstil üreticilerin ihtiyacı olan haşılama işlemine yönelik tesis kurulması amaçlanmaktadır. Böylece ilçe dışından alınan hizmetin getirdiği ek (nakliye vb.) yükler azaltılacak, ağırlıklı küçük ölçekli olan firmaların maliyetlerini düşürülecektir.
Projenin bölge için önemi	Bölgede küçük ilçelerden büyük ilçelere veya bölge dışındaki illere göç etme eğilimi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda iş olanaklarının kısıtlı olması göçün ana sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Bu nedenle firmaların %90'ının benzer ürünleri ürettiği ve ortak üretim tesislerine ihtiyaç duyduğu Karahallı ilçesinde bu altyapıların kurulması iş imkânlarının sürdürülebilir kılınması adına önemlidir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 5.000 metre / yıl üretim • 5.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Karahallı, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	5.750.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	23 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi arttırılacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 26

Proje adı	Tekstil Kimyasalları İmalatı
Proje konusu	Tekstil sektöründe kullanılan kimyasalların üretilmesi
Proje özeti	Uşak ilinde başta iplik üretimi olmak üzere tekstil sektöründe oldukça yoğun yatırımlar yer almaktadır. İlde tekstil sektörünün önemli bir bileşeni olan tekstil kimyasalları, üretimde büyük oranda kullanılmakta ve bu durum firmaların maliyetlerini artırmaktadır. Özellikle ithalata dayalı bu ürünlerin fiyatları, döviz kurlarındaki dalgalanmalara bağlı olarak değişkenlik göstermekte ve yerel üreticilerin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Tekstil kimyasallarının Uşak'ta yerli firmalar eliyle üretilmesi, hem firmaların maliyetlerini azaltacak hem de ülkenin cari açığının düşmesine katkı sağlayacaktır.
Sektör	20 – Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Tekstil kimyasallarının (silikon yağları, sentetik kıvamlaştırıcılar vb.) Uşak ilinde yeni teknolojilerle üretilmesiyle hem KOBİ'lerin girdi maliyetlerinin azaltılması hem de ilin tekstil sektöründe sıkışmış olan sanayisinin çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Uşak ilinde 2023 yılı ithalat verilerine bakıldığında kimyasal ürünlerin (ağırlığı tekstilde kullanılan) toplam ithalatta %30'luk paya sahip olduğu görülmektedir. Tekstil kimyasallarının Uşak ilinde üretilmesi, sektörel çeşitlenmeyi teşvik ederek ilin sanayi yapısında çeşitlilik yaratacak ve ilgili ürünlerin ithalatından kaynaklı cari açığın azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda yerli üretim sayesinde bölgede yeni iş alanları açılacak ve istihdam artışı sağlanacaktır. Bu durum, ilin ekonomik gelişimine katkıda bulunmakla birlikte bölgedeki sosyal refahı da artıracaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 5.000 ton / yıl üretim • 14.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	5.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	30 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 27

Proje adı	İplik Büküm, Katlama, Kablolama ve Aktarma Makineleri Üretim Tesisi
Proje konusu	Tekstil sektörüne yönelik makinelerin üretilmesi
Proje özeti	Türkiye’de yıllık iplik üretim kapasitesi 3,5 milyon ton civarındadır. Bunun 660.000 tonu Uşak ilinde üretilmektedir. İlde iplik üretimi yapan 137 firma bulunmaktadır. Geri dönüşüm iplikte lider konumda olan Uşak ilinde bu kadar fazla sayıda tekstil ürünü üreten firma olmasına rağmen tekstil makinesi üretimi (başta iplik üretimi olmak üzere) yapan firma bulunmamaktadır. Proje ile iplik büküm, katlama, kablolama ve aktarma makineleri üretim merkezi kurulması önerilmektedir.
Sektör	28 – Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Proje ile Uşak ilinde tekstil makineleri üretimini başlatarak özellikle iplik büküm, katlama, kablolama ve aktarma makineleri gibi üretim süreçlerine yönelik yerli makine üretimini geliştirmek amaçlanmaktadır. Böylece, yerel sanayiye rekabet gücü kazandırılmış olacaktır. Proje aynı zamanda bölgedeki teknolojik altyapıyı güçlendirerek daha yüksek teknolojik ürün üretilmesine olanak sağlayacaktır.
Projenin bölge için önemi	Uşak ili sanayisinin istihdam verilerine bakıldığında çalışanların yaklaşık yüzde 60’ının tekstil sanayide yer aldığı görülmektedir. Bu sektörde yaşanacak bir darboğazda başta istihdam kaybı gibi birçok önemli sorun doğabilecektir. Bu nedenle sanayide çeşitliliğin özellikle teknolojik sektörlerle sağlanması ilin rekabetçiliğini geliştirirken istihdamın sürdürülebilir olmasına da olanak sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 110 adet / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	18.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 28

Proje adı	Çorap Örne Tesisi
Proje konusu	Uşak ilinde çorap örme tesisinin hayata geçirilmesi
Proje özeti	Uşak ilinde tekstil sektörü başat sektörlerden biri olmakla birlikte (ilden yapılan ihracatın yaklaşık yüzde 52’lik kısmı tekstil ürünlerine yöneliktir) ağırlık geri dönüşüm iplik üzerindedir. İilde 40 numaradan (ince) 2 numaraya (kalın) kadar geniş bir yelpazede iplik üretilmesine rağmen örme konusunda ilde bir girişim bulunmamaktadır. İilde üretilen ipliğin daha katma değerli ürünlere dönüştürülmesinin hammaddeye yakınlık açısından avantaj sağlayacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	13 – Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	İilde yoğun bir şekilde üretilen geri dönüşüm iplik kullanılarak ilde mevcut üretilen ürünlerden daha katma değerli bir ürün üretilmesi amaçlanmaktadır. Yapılacak yatırımın ülkede en fazla geri dönüşüm iplik üreten ilde olması hammadde masraflarını da azaltırken karlılığı da artıracaktır.
Projenin bölge için önemi	İilde neredeyse tekstil sektörünün tamamı geri dönüşüm iplik üzerine kurulmuş olup ürün çeşitlendirme konusunda önemli eksiklikler mevcuttur. Bu nedenle örme tesisinin kurularak iş imkanlarının genişletilmesi ilin ve bölgenin sanayisinin sürdürülebilirliğine faydalı olacaktır. Bu durum ayrıca ilde yeni iş sahalarının açılmasına da olanak sağlayacağından il ve bölge açısından önemlidir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 540.000 düzine / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	4.300.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	70 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 29²

Proje adı	Uşak Örme Kumaş Tesisi
Proje konusu	Örme tekniği ile kumaş üretilmesi
Proje Özeti	Uşak tekstile dayalı bir ekonomidir. SGK 2023 yılı verilerine göre ildeki imalat sektöründeki işyeri sayısının ise yüzde 39,4’ü tekstil alanında faaliyet göstermektedir. Bu oranlarla Uşak, işyerleri içinde tekstil yoğunluğunun en yüksek olduğu il konumundadır. 4/a kapsamındaki sigortalı sayısı içinde tekstilin payı tüm sektörler toplamının yüzde 22,8’i iken, imalat sektörü toplamının yüzde 58,7’sidir. Uşak sanayisi tekstilde ön plana çıkmasına rağmen katma değeri düşük iplik üretiminde sınırlı kalmıştır. Tekstil sanayisindeki katma değer artırılması için örme kumaş tesisi kurulması planlanmaktadır.
Sektör	13 – Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Yapılan araştırmalarda Uşak ilinde tekstil sektöründe katma değerli ürün üretmek adına iplik sonrası üretim olan örme kumaş ön plana çıkmaktadır. Proje ile bu konuda yatırım yapılması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Uşak ili geri dönüşüm iplik üretiminde Türkiye’de ilk sırada olmasına rağmen sektör anlamında uzun yıllarda çeşitlendirmeye gidememiş ve katma değeri yüksek ürünler üretme konusunda kendini geliştirememiştir. Rejenere iplik sektöründe yaşanacak dar boğaz ilde sosyoekonomik sorunlar oluşturabilecektir. Bu nedenle sektör çeşitliliğine gidilmesi bölge sanayisinin rekabet edebilirliğine fayda sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 3.500 ton / yıl üretim • 10.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	2.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	48 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinin teknoloji düzeyi artırılabilecektir.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 30²

Proje adı	Gediz 3 MW Jeotermal Elektrik Santrali
Proje konusu	Yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması
Proje özeti	Jeotermal kaynaklar sıcaklıklarına göre enerji üretimi, konut ve sera ısıtması ile termal turizm gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Yeşil üretime geçiş ile birlikte önemli hususlardan biri de enerjinin yenilenebilir kaynaklardan üretimidir. Bu nedenle özellikle yüksek sıcaklıktaki kaynakların mümkün olduğu ölçüde enerji üretiminde kullanılması önem arz etmektedir. Kütahya ili Gediz ilçesinde yapılan araştırmalarda termal suyun sıcaklığının 100°C'nin üzerinde ve enerji üretimi için yeterli olduğu ortaya konulmuştur. Proje ile jeotermal elektrik santrali kurulacaktır.
Sektör	35 – Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
Projenin amacı	Gediz ilçesi jeotermal enerjiden sadece termal turizm kapsamında faydalanmaktadır. Yöre halkı için de gelir elde etme fırsatı sunan bu tesislerin jeotermal enerjinin farklı kullanım alanları ile birlikte zenginleştirilmesi bölgede refah düzeyinin artmasını da sağlayacaktır.
Projenin bölge için önemi	Kütahya ili Gediz ilçesinde termal su kaynakları üzerine yapılan çalışmada 100°C'nin üzerinde su sıcaklığının bulunduğu ve farklı sıcaklıklardaki jeotermal akışkanın kullanım alanlarını gösteren Lindal diyagramında bu sıcaklığın enerji üretimi için potansiyel sağladığı tespit edilmiştir. Bölgenin jeolojik yapısı gereği jeotermal kaynakların varlığı ilçeye önemli bir potansiyel katmaktadır. Bölge genelinde termal kaynaklar ağırlıklı olarak turizm amaçlı kullanılmaktadır. Jeotermal kaynaklardan enerji üretilmesi hem doğal kaynakların etkin kullanılması hem de enerjide çeşitlilik sağlanması adına oldukça önemlidir. Proje ile jeotermal kaynaklardan enerji üretilirken bölgede nitelikli istihdama da katkı sağlanacak ve farklı ekonomik ve ticari ilişkilerin yayılmasını hızlandıracaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 3 MW kurulu güce sahip bir jeotermal elektrik enerjisi santrali • 7.500 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Yerel yönetimler
Uygulama yeri	Gediz, Kütahya
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	7.250.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	14 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve bölgede bulunan kuruluşlar
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 7. Erişilebilir ve temiz enerji

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 31

Proje adı	Mermer Atıklarından Yapı Malzemeleri Üretim Tesisi
Proje konusu	Mermer atıklarının ekonomiye kazandırılması
Proje özeti	Afyonkarahisar imalat sanayinin yaklaşık üçte birlik kısmı mermer sektöründe yer almaktadır. TÜİK 2023 yılı Dış Ticaret İstatistikleri'ne göre il ihracatının; yaklaşık 174 milyon dolar ile %52'sine tekabül eden tutarının mermer sektörünü içine alan Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler sektörü tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu kadar büyük bir öneme sahip olan mermerin üretiminde oldukça büyük miktarlarda da atık oluşmaktadır. Genellikle beton asfalt olarak kullanım alanı yaygınlaştırılan atıklardan suni mermer üretimi de son beş yılda yaklaşık %78 oranında artış göstermiştir. Türkiye'de Ege Bölgesi'nde üretilen ve gelişmeye başlayan suni mermer imalatında Afyonkarahisar'da öncü yatırım konularından biri olması bakımından önemlidir.
Sektör	23 – Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Afyonkarahisar ili Merkez ilçe ve İscehisar ilçesinde oldukça yoğun olarak mermer işleme tesisleri bulunmakta olup ciddi miktarlarda atık da bu üretimle birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu atıkların ülke ekonomisine kazandırılması hem atık miktarının azaltılması hem de kaynak verimliliği sağlaması açısından çok değerlidir. Yapılacak tesisle mermerden suni yapı malzemesi üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Tüm dünyada olduğu gibi bölgede de yeraltı kaynakları giderek azalmakta ve bu da atıkların tekrar kullanılması veya başka ürünlere dönüştürülmesi gibi konuları daha değerli hale getirmektedir. Projenin hayata geçirilmesi ile birlikte bugün atık olarak adlandırılan ürünler bir hammadde olarak ülke ekonomisine kazandırılırken ilde yeni yatırımların oluşmasına ve istihdam olanaklarının artırılmasına fayda sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 150.000 m² / yıl üretim • 15.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Merkez-İscehisar, Afyonkarahisar
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	30 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 32

Proje adı	Jeotermal Sera Kurulumu, Jeodry Yöntemiyle Kurutulmuş Meyve Sebze Üretimi ve Paketleme Entegre Tesisi
Proje konusu	Jeotermal kaynaklarla sebze ve meyve kurutulması
Proje özeti	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından 2017 yılında hazırlanan Jeotermal Kaynaklar Uygulama Haritasında Manisa ilinin ciddi jeotermal potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Jeotermal kaynaklar Ahmetli ve Salihli ilçelerinde termal otelcilik alanında kullanılırken Alaşehir ilçesinde TOBB kayıtlarına göre 2.350.411.720 kW saat elektrik üretim kapasiteli 12 adet tesis bulunmaktadır. Kula ilçesinde jeotermale dayalı teknolojik sera kurulmuştur. Bununla birlikte, il tarımsal ürünler konusunda birçok üründe (üzüm, zeytin, vb) ülkede lider konumda olmasına rağmen yeterli düzeyde katma değer üretilmemektedir. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde tarımsal üretim ve jeotermal kaynaklar açısından zengin olan ilçelerde teknolojik sera, jeodry kurutma ve paketleme entegre tesisi kurulumu yatırımının hayata geçirilmesi önemlidir. (Yatırım için kullanılacak suyun maliyeti projede yer almamakta olup uygun kaynağın bulunamaması durumunda kuyu ve reenjeksiyon çalışması da projeye dâhil edilmelidir.)
Sektör	10 – Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Ekonomisi tarımsal üretime dayanan ilçelerin tarım ürünlerinin katma değerli şekilde satılmasına olanak sağlanmalıdır. Bu nedenle jeotermal kaynaklara dayalı tesislerin kurulması ve bu tesislerde ilde yetişen tarımsal ürünlerin çeşitli proseslerle katma değerli ürünlere çevrilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Jeotermal kaynaklar suyun derecesi ve debisine göre çeşitli alanlarda kullanılabilir. Özellikle Alaşehir gibi oldukça yüksek ısı değerlerine sahip kaynakların mümkün olduğu ölçüde (elektrik üretimi, meyve-sebze kurutma, seracılık vb.) farklı alanlarda kullanılması bölge ekonomisi için oldukça değerlidir. Bu durum ayrıca hem jeotermal enerjiden maksimum fayda sağlanmasına hem de çeşitli sektörlerde yatırım çekilmesine olanak sağlayacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 1.600 ton / yıl kurutulmuş meyve ve sebze • 40.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Alaşehir, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	12.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	150 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 33

Proje adı	Manisa Jeotermal Kaynakların Şehir Isıtılmasında Kullanılması Projesi
Proje konusu	Jeotermal kaynaklarla konut ısıtılması
Proje Özeti	Manisa ili aktif fay hatları üzerinde olması nedeniyle jeotermal kaynağın fazla olduğu bir bölgede yer almaktadır. İilde 19 adet jeotermal enerji tesisi bulunmaktadır. Jeotermal enerji kaynakları Alaşehir başta olmak üzere Turgutlu, Salihli gibi ilçelerde çoğunlukla elektrik üretiminde kısmen de seracılıkta kullanılmaktadır. Bu doğrultuda, hazırlanan proje ile yenilenebilir kaynakların daha etkin şekilde kullanılması yöntemi izlenerek Alaşehir başta olmak üzere Turgutlu ve Salihli ilçelerinde jeotermal kaynaklar yapılacak altyapı çalışmaları ve kurulacak tesisler sonucunda bölgesel ısıtmada kullanılacaktır.
Sektör	35 – Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı
Projenin amacı	Manisa ilinde yüksek sıcaklıklara sahip jeotermal kaynaklardan yeterli düzeyde faydalanmak adına kaynağın şehir ısıtmasında kullanılmasını sağlayacak altyapı çalışmalarının yapılması ve gerekli tesislerin kurulması amaçlanmaktadır. Böylece Manisa ilinde fosil yakıt tüketimi azalacak ve temiz enerji kaynağı kullanım oranı artacaktır.
Projenin bölge için önemi	Manisa ilinde konut ısıtmasında zengin jeotermal kaynakların varlığına rağmen ilde fosil yakıtlar kullanılmaktadır. Bu proje ile iklim değişikliği eylem planlarına daha çok uyum sağlanmış olacak, ısınma ihtiyacı daha düşük maliyetle karşılanacak ve yöre halkının bölgenin yeraltı kaynaklarından istifade edebilmesi sağlanacaktır. Ayrıca enerji alanında dışa bağımlılık da azalmış olacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 20.000 konut eşdeğeri ısıtma • 50.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Yerel yönetimler
Uygulama yeri	Alaşehir-Salihli-Turgutlu, Manisa
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	20.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek ve uygulama bölgesinde yaşayan kişiler
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 7. Erişebilir ve temiz enerji

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

Bölge planı ilişkisi

Proje; Bölge Planı'nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 34

Proje adı	Uşak Meyve Sebze Kurutma Tesisi
Proje konusu	Jeotermal enerji ile meyve-sebze kurutulması
Proje Özeti	Bölgenin tüm illerinde jeotermal kaynaklar bulunmakta olup Uşak ilindeki kaynaklar Banaz ilçe sınırları içerisinde yoğunlaşmıştır. Uşak ili Banaz ilçesinde 230 ha alanda tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi kurulmuş ve altyapı çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca ilçede 92.000 m ² kapalı alana sahip domates üretimi yapan teknolojik sera yatırımı da bulunmaktadır. Jeotermal enerjiden azami ölçüde yararlanmak adına başta seralarda üretilen domatesler olmak üzere ilde ve çevre illerde üretilen özellikle kiraz, elma gibi meyvelerin ve diğer sebzelerin kurutulması sağlanacaktır.
Sektör	10 – Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Uşak ilinde yaklaşık 230 ha alanda kurulan Tarım İhtisas OSB ile ilde domates üretiminde artışlar olacaktır. Ayrıca Banaz ilçesi, elma üretiminde öne çıkan Çivril (Denizli) ve kiraz üretiminde öne çıkan Sultandağı (Afyonkarahisar) ve Şaphane (Kütahya) ilçelerine yakın konumdadır. Bu ürünlerin kurutulması amacıyla yıllık 700 ton kapasiteli meyve sebze kurutma tesisi kurulması planlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Türkiye kuru meyve ihracatında dünyada Tayland’dan sonra ikinci sırada gelmektedir. 2023 yılında 460 milyon dolar kuru meyve ihracatı bulunan Türkiye’nin kuru sebze ihracatı ise 80 milyon dolar civarındadır. Bu kapsamda kurulması planlanan tesis ile katma değeri yüksek kuru meyve ve sebze ürünleri ile ilin ihracatına katkı sağlanacaktır. Ayrıca sektörel çeşitlenmenin oluşacağı ortam yaratılacaktır.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 700 ton / yıl üretim • 1.500 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Banaz, Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	1.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı’nın “Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması” stratejik önceliğinin “İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile doğrudan ilişkilidir. “Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması” stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

KÜNYE 35

Proje adı	Uşak Biyogaz ve Biyokütle Tesisi
Proje konusu	Yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretilmesi
Proje Özeti	Uşak ili tarım arazisi potansiyeli iklim koşulları, bitki örtüsü ve gıda firmaları ile biyokütle açısından uygun bir şehirdir. Uşak halkının yaklaşık %25'i geçimini bitkisel ve hayvansal üretimden sağlamaktadır. Ülkenin büyük tavuk üreticilerinden ve günlük 400.000 kanatlı hayvan üretim kapasiteli işletme de yine ilde faaliyet göstermektedir. Uşak ilinde 2022 yıl sonu verilerine göre yaklaşık 140.000 sığır, 340.000 koyun, 65.000 kıl keçisi ve 11.000.000 kümes hayvanı bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre bu kaynaklar ilin biyokütleden enerji üretme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Tesisin kurulması hem enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına hem de tarımsal ve endüstriyel kirlenmenin önlenmesine yardımcı olacaktır.
Sektör	35 – Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
Projenin amacı	Uşak ili çevresiyle birlikte değerlendirildiğinde biyokütle miktarı bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Proje kapsamında bu potansiyel kullanılarak Uşak'ta 1,6 MW kapasiteli biyogaz ve biyokütle tesisi kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölge çeşitli yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip olmasına rağmen bunlardan yeterli düzeyde yararlanamamaktadır. Biyokütleden enerji üretimi de bunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgede bolca bulunan tarım atıkları, hayvansal ve bitkisel atıklar gibi biyokütle kaynakları, enerjiye dönüştürülerek ekonomiye kazandırılacaktır. Böylece bölgede üretilen yeşil enerji miktarının da artmasına fayda sağlayacaktır. Ayrıca ilin ve bölgenin çevresel atık miktarı azaltılırken tesisin sağlayacağı istihdam ile sosyoekonomik kalkınma da desteklenecektir.
Yatırımın / tesisin ölçeği (Kapasite)	• 1,6 MW enerji üretimi • 20.000 m² yatırım alanı
Proje yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama yeri	Uşak
Toplam proje bütçesi / Sabit yatırım tutarı	6.400.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	18 kişi (sürekli istihdam)
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İstihdam edilecek kişiler ve yatırım yapacak firma
Sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisi	Hedef 7. Erişebilir ve temiz enerji
Bölge planı ilişkisi	Proje; Bölge Planı'nın "Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması" stratejik önceliğinin "İmalat sanayisinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır." hedefi ile doğrudan ilişkilidir. "Dezavantajlı Grupların İş Gücüne Katılımının Sağlanması" stratejik önceliği ile dolaylı olarak ilişkilidir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HAYATLISI

Ek – Örnek Yatırım Fırsatı ve Proje Fikri Künyeleri

¹ Bu proje fikirleri bölge planı kapsamında yapılan sosyo ekonomik analizler ve saha çalışmaları çerçevesinde ilgili paydaşlarla örnek olarak geliştirilmiş olup bölge planlarının hayata geçirilmesi için gereken bütün projeleri kapsamamaktadır. Ayrıca bu projeler, proje konusunun tabi olduğu mevzuat çerçevesinde izin, onay, görüş ve ruhsat gibi gerekli ön koşulların yerine getirilmesi halinde uygulanabilecektir.

² Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Zafer Kalkınma Ajansı (Ajans Merkezi)

Cumhuriyet Mahallesi Mehmet Dumlu Caddesi No: 42 43020 Merkez/Kütahya

T. +90 274 271 77 61-62

"Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz"

 ZaferKATR33

 zafer-kalkinma-ajansi

 ZaferKATR33

 zaferkatr33

 ZAFER.KALKINMA.AJANSI

www.zafer.gov.tr